

1.История на законодателството преди Освобождението.

Доброто познаване на днешното, действащо законодателство изисква познаване и на неговата история. Това важи и за горското законодателство, защото позволява да се разберат и изяснят редица правни понятия и институти, действали в миналото, някои съществували и доскоро, а някои съществуват и сега (напр.: кория, вакъф, лесничей, позволително и др.). / Костов Д., Горско и природозащитно право – История на горското законодателство, УИ Св. Климент Охридски, С., 1997 г., с. 252. с.9/

Необходим е един далечен поглед, макар и накратко и върху законодателството преди Освобождението. Известно е, че като цяло българските земи тогава са уреждани от турското право. Негови законоположения, в т. ч. и за горите, по необходимост са се прилагали и в първите години след Освобождението, поради липса на български закони. /Костов, Д. с.9/

В европейски мащаб горското право води началото си от 14 век, когато в различните страни започват да се създават прецизни правни регламентации относно собствеността и ползването на различните горски масиви.

Първите горски закони се появяват във Франция – през 1318 г., след това в Чехия – 1379 г. Горско законодателство се създава впоследствие и в Прусия, Унгария, Швеция и др. /Костов, Д. с.9/.

По българските земи горското право се появява непосредствено преди Освобождението, като е действало турското право, което се задържа и за известен период след Освобождението.

Законите, уреждащи поземлените отношения в Османската империя са Законът за земите от 21 април 1858 г., Законът за горите от 7 януари 1870 г. и Инструкциите на турското правителство от 1875 г. Последните са поместени в сборник за законите /Дестур/, тъй като съдържанието им, а и материята, която уреждат, е възприемана като първична, с оглед на което са считани за акт със законодателен характер. Това схващане се възприема и от съдебната практика на Българската държава след Освобождението. / Личева, д-р Милена. Глава I, § 1. Историческо развитие на правния режим на горите след Освобождението.// <https://bgalternative.eu/gori-01/>>(08.04.2023) /.

Законът за земите от 21 април 1858 г. разпределя земите в 5 категории:

-земи **“Мемлюке”(мюлк)** – те са били пълна частна собственост, т. е. собственикът е имал право на всякакви разпореждания с тях. Земите мюлк са тези, собствеността върху които безусловно и категорично принадлежи на частни лица. Такива основно са били имоти в чертите на градовете и селата.;

-земи **“Мевкуфе”** – посветени земи (не са подлежали на никакви отчуждавания);

-земи **“Мирие”** – държавна собственост. Държавата е отстъпвала само ползването им, без да прехвърля тяхната собственост т. е. запазвала е голата

собственост върху тях и владелците не са имали право да извършват каквито и да е разпореждания с тези земи;

-земи **“Метруке”** – земи за общо ползване, в зависимост от това кой ги ползва се делят на такива, които се ползват от неограничен кръг ползватели – пътища, пазари, площи и на такива, които се ползват от ограничен кръг ползватели – от определени селища или група от селища – такива са мери, гори, пасища и др..

-земи **“Меват”** – земи, които не се владеят с тапия (документи) от никого и които са отдалечени от населените пунктове на такова разстояние, че от крайната граница на последните не може да се чуе вика на човек с висок глас“ (чл. 103).. /Костов, Д. с. 9-10/

За първи път в турската империя през 1869 година френска горска комисия е натоварена да изготви специален закон - Декрет за горите. В него е залегнало основното феодално право, че всички земи и гори са изключителна собственост на господаря и той (падишахът) предоставя правото на ползване на гражданите и общините. Утвърждава се и Правилник за доставка на дървен материал за войската. Този закон не е бил приложен поради подготовката за предстоящата Руско-турска освободителна война. /Цанов. История. 2011. с. 91 /

Турският закон за горите от 1870 год. представлява основното горско законодателство. Той разделя горите на четири категории:

- **държавни („мюбах“)** – най-разпространени към онзи момент, които могат да се ползват от всички;

- **общински („балталъци“)** – по силата на османското феодално законодателство общинските гори се наричат балталъци. Собствеността върху тях принадлежи на държавата, а статутът им се определя като вид ограничено вещно право, предоставено от „незапомнено време” на даден град или село. Горите, наречени балталъци, дават право на жителите на този град или село да сечат и да ползват дърветата в тях, като се включва и право на ползване върху други горски продукти, като напр. тревата. Това ограничено право на ползване представлява по своята същност право на плодopolзване. Съществува изрична забрана балталъкът да се превръща в частна гора или в работна земя, след изсичане на дърветата.;

- **вакъфски** гори (манастирски и други богоугодни заведения, религиозни организации) – гори на специални религиозни и благотворителни учреждения, фондации, които имат право да владеят земи и да използват приходите от тях за осъществяване на целите, в името на които са учредени – издръжка на джамии, училища, чешми, бедни, болни и др.;

- **частни** гори – ползват дървесина. Тяхната уредба е изключена от режима на закона за горите, защото нормативното им уреждане се извършва съгласно Закона за земите (чл. 28, 29 и 30). Горите в Османската империя са в голямата си част държавни. В случаите, когато държавата отстъпва права върху гори, тя запазва собствеността си върху тях, т.нар. „гола собственост“ и отстъпва само владението на дадено лице. Това лице притежава правото да владее, продава или използва гората, но само като гора – да добива дърва за огрев и строеж, без да има право да я изкоренява и превръща в нива

или градина. Пълна частна собственост по това време има само за дворове в населените места. /Личева. Глава I, § 1. /

От 01.01.1870 г. е утвърден и Правилникът за доставка на дървени материали за службата на флота и артилерията. /Стоянов, Васил. История на горското стопанство на България : Ч. 1- / В. Стоянов . - София : БАН, 1968 ./

Турското феодално право познава едно особено право на трайно ползване от гората – правото „яйлак“. То съдържа правото на едно частно лице /яйлак сайбия/ или на жителите на едно населено място, на трайно ползване от гората само за паша и водопой, като правото върху дървостоя остава на държавата. Налице е разграничаване между правото на собственост и ограниченото вещно право на ползване от гората само за конкретен вид плодopolзване – за паша и водопой. /Личева. Глава I, § 1. /

До Освобождението, от турското правителство не е извършван почти никакъв надзор над горите. Само за събирането на горското “даждие”(б.м.Е.К.- данък) са били поставяни няколко служители – орман-мемури /ондълъкчии/, които са стояли по пунктовете, през които е минавал материалът за продажба. Други няколко души конници /колджии - надзиратели, пазачи/ са обикаляли селата, преглеждали са новостроящите сгради и за употребения материал са събирали някаква такса. /Раденски. с.172/ /Раденски, Атанас Ангелов, Българската гора. Пловдив, електронно издание, 1999, 525 стр. ./

„Въ турско време не е имало организация за охраняване и стопанисване горите въ страната. Имало е по някой „орманъ-мемуръ“ съ задача, да прибира десетъкъ върху стойността на дървения материал, возенъ на пазарите за проданъ. Тия органи сж били предимно, ако не и изключително, органи на финансовата властъ.

Те не сж считани чиновници съ точно определена заплата. За себе си те сж имали право, да удържатъ до 10% отъ събирания десетъкъ. Въ сжшностъ сж действали произволно: събирали сж произволно и за себе си сж удържали произволно.“ /Брънчев. 1918. с. 51/

Причините, довели до преобладаваща държавна собственост върху гори в България, се коренят в спецификата на правните норми, действащи в Османската империя до Освобождението. Те се явяват изходна база при приемането на нормативната уредба за горите след Освобождението на България. Прилагат се и след Освобождението – в Княжеството – до 1883 г. /за някои отделни въпроси и след това/, а в Южните Родопи и Пирин – до 1912 г. /Личева. Глава I, § 1. /

2. История на горската служба и законодателството след Освобождението.

Източна Румелия:

Още при своето създаване Източна Румелия разполага с наредби, закони и правилници, които макар и да не са дело на нейни представители, излъчени от средите на населението на областта, все пак в по-голямата си част са добре пригодени за нейния социално-икономически живот./Боянов, Станислав. Законодателната инициатива в

Източна Румелия. София, 2011. // https://electronic-library.org/articles/Article_0145.html (08.04.2023)/

На първо място това са действащите в Османската империя закони, най-важните от които Наказателен закон, Търговски закон, Търговско съдопроизводство и Закон за земите. /Боянов/

Законите на Османската империя са в сила в Източна Румелия, при положение че не противоречат на румелийските закони. Областните закони също са валидни на територията на империята, но след специално позволение за това от страна на Високата порта (чл. 11 от Органически устав на Източна Румелия, Пловдив, 1879г.). Областта участва в представителните институции на империята като назначава чрез Областното събрание толкова депутати, колкото се изискват от нея (чл. 12 от ОУ). /Боянов/

Областните законодателни институции не могат да предлагат закони, които се отнасят до външната политика, външнотърговските отношения, режима на капитулации. Тези сфери си остават приоритет на османското правителство. /Боянов/

По време на Временното руско управление в земите на Южна България е в сила сборникът «Основни положения на гражданското управление в санджаците и окръзите и проект на щата на гражданското управление» (7 юни 1877 г., Търново). В него подробно е описано как трябва да изглежда управлението на големите териториални единици (санджаците) и на окръзите, които ги съставят. Описани са подробно функциите, правата и задълженията на всеки член от администрацията на местната власт, както и йерархичната структура в областното управление. В правораздаването са в сила Временните правила по съдебно устройство, които дори и по време на автономията на областта се ползват от съдебните органи като ръководство. /Боянов/

Съгласно решенията на Берлинския конгрес (13 юли 1878 г.) със задачата да се изработи основен закон на автономната област трябва да се заеме комисия, съставена от представители на великите сили и Турция, като сюзерен на Източна Румелия. /Боянов/

Важно е да се отбележи, че очаквайки Европейската комисия да пристигне в Южна България, за да определи в тримесечен срок (съгласно член 18 от Берлинския договор) «прерогативите на властта и атрибутите на генерал-губернатора, а също и административния, съдебен и финансов начин на управление на областта...». Временното руско управление въвежда там в кратки срокове местно самоуправление, финансово и съдебно устройство и всичко това с широко привличане на местното население. Руските администратори се заменят с българи. Делопроизводството (както се казвало по това време по руски образец) се води основно на български език. През септември 1878 г. княз Дондуков-Корсаков издава приказ до всички ведомства в Източна Румелия за заместване в делопроизводството на всички турски термини с български. В резултат от това са усвоени редица руски термини, някои от които задълго остават в административната практика (от типа «прикази», «журнали»). /Боянов/

Самите българи се учудват, че е необходимо комисията да въвежда ново устройство на областта, щом като вече има действащо такова, задоволяващо мнозинството от населението. Във в. «Марица» излиза статия със заглавие «Няма нужда от нова уредба», в която се казва, че съществуващите институции осигуряват

общественото спокойствие и просперитета на населението на Източна Румелия и няма нужда от подмяната им с нови. /Боянов/

Органическият устав на Източна Румелия е основният закон, който регламентира политическия и обществения живот в областта и нейната автономия в рамките на Османската империя. Органическият устав е изработен от международна комисия, в която влизат представители на Великите сили и Османската империя. Приет е на 14 април 1879 г. През септември 1885 година, в резултат от Съединението на Източна Румелия и Княжество България, Органическият устав е фактически обезсилен. През следващите месеци в Южна България (на територията, спадаща де юре към Източна Румелия) са въведени администрацията и законите на Княжеството.

Създателите на Органическият устав изработват конституция с подчертано либерален характер. Областното събрание има правото да изисква политическа отговорност от правителството, свобода на разискванията в събранието, законодателна инициатива от страна на членовете му. В основния закон на областта са заложени и принципите на свободата на словото и печата, на събранията, на сдруженията, на вероизповеданията, неприкосновеността на частната собственост, равенството на всички пред закона. /Боянов/

Административната структура на централната и местната власт в Източна Румелия следва схемата, описана подробно в Органическият устав (чл. 4 и 6 от ОУ). Тази част от основния закон на областта е изработена от френския представител в Международната комисия барон дьо Ринг. Той ползва за модел френската административна система, но в чл. 6, отнасяща се до устройството на местната власт, дьо Ринг се съобразява с вече действащия руски модел и под влияние на руските си колеги изработва проект за местна власт, която е много близка до вече действащия вариант във формиращите се междуременно Княжество България и Източна Румелия. /Боянов/

Съгласно Органическият устав, Източна Румелия се разделя на шест департамента (окръга) – Пловдивски, Татарпазарджишки, Старозагорски, Хасковски, Сливенски и Бургаски, и на 28 кантона (околии). (Арнаудов, Георги. История на горите и горското дело в Пловдивския край. Пловдив. ИК „Гей-Либрис“, 1998. Пловдив. с. 16)

Начело на изпълнителната власт стои главен управител, назначен от султана, и директори (Министерски съвет), състоящ се от 6-има директори. /Арнаудов, 1998. с. 16/

Според основния закон на областта административните служби се управляват от шестима главни администратори (чл. 56 от ОУ), които са:

„Чл. 56. — Административните служби на Областта се въртят и управят от шестима главни администратори, които са:

- 1-о. Главний Секретар, Директор на вътрешните работи;
- 2-о. Директорът на Правосъдието;
- 3-о. Директорът на финанците;

- 4-о. Директорът на Земледелието, на Търговията и на Общите градежи;
- 5-о. Директорът на Народното Просвещение;
- 6-о. Заповедникът (командант) на Милицията и на Стражата (жандармерията).

Чл. 57. — Шестте главни Администратори правят тайний (приватний) Съвет на Главния Управител...“

Шестимата Директори съставят Тайният съвет на Главния Управител. /Боянов/

Главните администратори управляват и контролират всички чиновници в поверените им ведомства. Те контролират изпълнението на законите, публично-административните правилници и приказите, издавани от Областното събрание и Главния управител. /Боянов/

Съгласно Органическият устав за органи на централната администрация са определени шест дирекции (министерства), които обхващат почти всички сфери на икономическия, социалния и политически живот на областта. Те практически осъществяват функциите на властта. /Боянов/

Директорите имат правата и задълженията на министри и се назначават от главния управител след одобрението на султана. /Боянов/

Създадената Дирекция на земеделието, търговията и на общите градежи е дирекцията с най-разнопосочни отговорности в администрацията на областта. Тя се състои от два отдела: “Земеделие и търговия” и “Общи сгради”. Освен това към нейния ресор от управлението спадат контролът над пощите и телеграфа, а също индустрията, железопътният транспорт, пътищата, горите и рудниците. Като следствие от големия кръг задължения, които има в управлението на областта, дирекцията има и по-различна структура и персонал от другите дирекции. В тази дирекция отделите са сравнително автономни и директорът осъществява само общ контрол върху тях, в текущата си работа те са самостоятелни. Към дирекцията е и Отдел “Земеделие и търговия”, който има в състава си: началник отдел, инженер на горите, трима надзиратели по горите и един разсилен. /Боянов/

В Органически устав, глава VIII, се дават и първите указания за устройството и организацията на горското дело в Източна Румелия. /Арнаудов, 1998. с.19/

В Органическият устав на Източна Румелия са разработени отделни притурки, които по дирекции дават основни административни норми по сферите на икономиката. Под № 10 е Притурка на Глава VIII, която касае Дирекцията на Земледелие, търговия и общи градежи, като в нея има основни законодателни норми за горите, лова и риболовството.

За горите:

Исканията за ограничаване на държавните бранищата (кориите) се изпращат до Окръжния управител. Когато има жалби по ограничаването, те се изпращат до Дирекцията на земеделието, търговията и на общите градежи.

Дървата се секат по правилник, изработен от Дирекцията. Горските агенти трябва всяка година да дават какво количество може да бъде отсечено от бранищата, в случай, че няма установен ред. Правата за сечене на областни (*б.м.Е.К - държавни*) гори се определят с правилник. Дирекцията се натоварва да изготви списък с общинските гори. За частните гори е забрането тяхното изкореняване. Дирекцията трябва да изработи правилник за порядъка и за пазене на горите и бранищата, които се управляват от нея.

Първите служители в горите на Румелия са назначени през 1880г. Горските стражари трябвало да се грижат за областните гори, а за общинските се грижели горски пъдари. /Арнаутов, 1998. с.20/

Всъщност публично-административните правилници се явяват често единствен начин за нормалното функциониране на правовия ред в автономната област. Тези законодателни актове задължително трябвало да минават през одобрението и на двете институции, свързани със създаването им — Главния управител и Постоянния комитет. /Боянов/

Публично-административните правилници са насочени преди всичко към администрацията и уреждат въпроси, свързани с правилното функциониране на различните областни служби. Такъв документ е Публично-Административен Правилник за горите в Източна Румелия № 60 е издаден на 31 юли 1881г., утвърден от генерал губернатора Алеко Богориди и Началник на канцеларията на Дирекцията на земеделието, търговията и общите сгради Наботков, П.. /Издателство и производство - Пловдив : Дир. на земеделието, търговията и общите сгради, 1881 (Пловдив : Център. печ. на Ед. Дионне)/.

Според турския Правилник за горите от 1869 г., който е бил в сила до 31 юли 1881 г., в Източна Румелия не е имало централна служба по горите. В чл. 28 се говори само за чиновници по горите, които да преследват нарушителите на закона. Дават се „наставления“, които следва да се изпълняват при раздаване на дърва, строителство и за дървени въглища, как да се осъществи охраната от конни горски пазачи и инспектори, как да се контролира сечта и раздаването на дървените материали др. /Цанов. История. 2011. с. 104 /

Издаването на Публично-Административен Правилник за горите в Източна Румелия № 60 създава основа за горското дело, назначаване на горска структура и други. Правилникът е разработен в пет глави – I. Общи разпореджения, II. Отглеждане на горите и бранищата, III. За ползването от горите и бранищата, IV. За персонала на горското управление, V. За варденето на отгледаните гори и бранища, и за ограниченията, прилагани на частните притежатели на гори.

Съгласно Публично-Административен Правилник за горите в Източна Румелия № 60, чл.1 горите в областта са разделени на 3 категории собственост – на областни (държавни), на общини и обществени (държавни) и на частни лица. Широколистните

гори се секат само в периода 15 октомври до 15 април. За държавните гори се иска писмено позволение от Горските агенти, а за другите гори – от притежателя им.

В публично-административния „Правилник за горите в Източна Румелия“ от 31 юли 1881 г. в чл. 39 се говори за горски персонал, който се състои от „един горски инженер, който е главен инспектор по горите, трима главни горски надзиратели, 24 горски агенти, поставени на най-важните в горско отношение околии и от достатъчно число пеши горски пазачи. / Цанов. История. 2011. с. 104 /

В чл. 40 е предвидено „главният инспектор по горите и главните горски надзиратели трябва да са специалисти, горските агенти да знаят да четат, пишат и смятат свободно, а горските пазачи да знаят да четат“. / Цанов. История. 2011. с. 104 /

„Чл. 39. — Персоналът на горското управление състои:

- а) Отъ единъ горски инженеръ който е главенъ инспекторъ на горитъ;
- б) Отъ 3-ма главни горски надзиратели на горитъ съвпадающии въ всеки два отъ административитъ департаменти въ областъта;
- а) Отъ 24 горски агенти поставени въ най важнитъ въ горско отношение околии изъ областъта; и
- г) Отъ достатъчно число пеши горски пазачи, които са прѣдвиждатъ въ Бюджетътъ.“

„Инженеринът на горите“ и главните горски инспектори трябвало да бъдат специалисти; околийските горски агенти трябвало да знаят да четат, да пишат и да смятат свободно; а за горски пазачи се предпочитат тези, които знаят четмо. Подробно са описани правата им по опазване на горите. Дадени са за правила за изкореняване на гори, построяване на сгради в горите, палене на огън, действия при пожари и тяхното гасене, има предвидени глоби при унищожаване или на преместване на гранични знаци, паша и др.

При одобрение на правилника обаче първоначално предвидените шестима души горски надзиратели в проектоправилника, по един за всеки окръг, са намалени на трима – всеки един отговаря за два окръга. Страната е разделена на три големи горски окръга: Пловдив и Пазарджик са утвърдени като I горски окръг, Стара Загора и Хасково – II, Сливен и Бургас – III. В по-важните в горско отношение околии е назначен по един горски агент. Задачата на горските агенти била да определят сечищата на местното население, местата за паша на добитъка и за горене на въглища, а така също да събират таксите за ползване на горите. На първо време броят на горските агенти е определен на 24 души. / Арнаудов, 1998. с.21/

Първият горски надзирател в Пловдив, който полага основите на горското дело в окръга, е Димитър С. Доспевски – син на възрожденския художник Станислав Доспевски. Той оглавява Горското надзирателство в Пловдив, а след утвърждаване на Публично-административния правилник през 1882*г. е назначен за горски надзирател, отговарящ за I горски окръг в Източна Румелия – Пловдив и Татар Пазарджик. / Арнаудов, 1998. с.23. // к.м., Е.К. - Заб.: * датата и годината на издаване е 31 юли 1881г. /

Назначени са и първите горски агенти в Стремска (Карловска) и Конушка (Станимашка) и други околии, увеличен е броят на горските пазачи, отговарящи за опазването на областните гори и др. / Арнаудов, 1998. с. 23/

За пръв инженер, който да отговаря за горите в Източна Румелия, с контракт за три години е назначен австро-унгарският поданик Йосиф Неймец* – инженер-лесовъд. /Арнаутов, 1998. с. 23/ Дневници на заседанието на Областното събрание, № 83, 4 август 1883, Изд. На Народното събрание, С.,1890./ / к.м., Е.К. - *Забележка: * името е изписвано, като Немайцъ в ДВ, бр. 9,30.01.1886, и Иванъ Немайцъ в ДВ, бр. 79, 19.08.1886.* /<
https://www.parliament.bg/pub/StenD/20200518123923DNEVNIK%2083_04-08-1883.pdf
>. (08.05.2023.)/

За главен инспектор и главни горски надзиратели били назначени лесовъди от Чехия, които след Съединението през 1885 г. били освободени от длъжност и същите се върнали в родината си. В няколко остри статии в чешки вестници се критикува обединена България, че докато чехи - юристи, учители, художници и др. специалисти били оставени на работа, единствено лесовъдите били освободени. / Цанов. История. 2011. с. 104 /

Но въпреки добрите намерения има и трудности, които много добре са описани в Рапорт на бившия директор на Дирекцията на земеделието, търговията и общите сгради – д-р Стамболский до Н.В. Превъзходителство господин Главен управител – „5-о Горско Управление. То се състояло отъ трима горска надзиратели отъ които всѣки единъ съ по 4—5 горски агенти и по 15—20 горски пазачи е билъ поставенъ въ единъ отъ тритѣ горски окрѣзи, на които била раздѣлена областъта въ горско отношение. За рѣководство на службашитѣ по това управление, намѣрихъ прѣведенъ на български Отоманский Правилникъ за горитѣ, който като се оказалъ за недостатѣченъ, дирекцията била изработила единъ законопроектъ, който не можалъ да се гласува въ 1-та и 2-та сессия на областното събрание за това издалъ се извѣстниятъ Публично-Администр. Правилникъ за горитѣ, когото, по мое прѣдложение, Вие унищожихте, защото освѣнъ гдѣто не бѣше приспособимъ нѣ и неможеше да замѣсти отоманский законъ за горитѣ. Тоже намѣрихъ въ дирекцията единъ списъкъ колкото не ясенъ толкова и не пълненъ на областнитѣ, общинскитѣ и частнитѣ гори, а това е било естествено невъзможно прѣди издаването на единъ законъ, защото отоманский не распорѣжда начина за опрѣдѣлението на тритѣ вида гори. Посѣта нова гора имаше само при Чакърджийската около 600 уврата.“. /в.МАРИЦА, Брой № 569, 07.02.1884/.

През 1882г. в два последователни броя на в. НАРОДНИЙ ГЛАС се публикува законопроект за горите. / в.НАРОДНИЙ ГЛАС, Бр. № 344, 20.11.1882 и Бр. № 345, 24.11.1882/. Но до неговото приемане в онзи момент не се достига.

„Съ единъ приказъ въ видъ на публично-административенъ правилникъ, обнародванъ въ послѣдний общинский листъ, Генералъ Губернаторътъ е суспендиралъ за неопрѣдѣлено врѣме публично-административний правилникъ за горитѣ, издаденъ на 31 Юлий 1881 година. “/в. МАРИЦА, Бр. № 587, 20.03.1884/. Подобно съобщение има и във вестник ЮЖНА БЪЛГАРИЯ, Бр. № 73, 17.03.1884 – „Въ сѣщия листъ No 37 отъ 14-й Мартъ е напечатани единъ Приказъ на Генералъ-Губернаторътъ, чрѣзъ който ся суспендира Публично-Административниятъ Правилникъ за горитѣ, издаденъ на 31 й Юлий отъ 1881 год.“.

От края на ноември 1884 г. започва обсъждането на законопроекта за експлоатацията на горите. В обсъждането участие взема и Иван Вазов. / Шеста редовна сесия, XXIX заседание, 3 декември 1884 г.//.

В края на 1884 г., на 21 декември 6-ата редовна сесия на Областното събрание в Пловдив приема нов, много по-подробен Закон за горите в Източна Румелия. Той се състои от 11 подробни глави, но поради станалото наскоро Съединение на Княжество България с Източна Румелия, законът не е приложен в практика. /Арnaudов, 1998. с.24. /Дневници на 6-ата редовна сесия на Областното събрание, Пловдив, 1885./

След това на преден план излизат събитията, които довеждат до Съединението на Княжество България с Източна Румелия -1885 година.

Княжество България:

След Освобождението на България липсата на опит и на традиции в организирането на органи по управление на горите, както и в липсата изобщо на подготвен лесовъдски административен апарат, довеждат до създаване по руски образец на първите нормативни разпоредби за горите и структурирането на специалната горска администрация. /Личева. Глава I, § 1. /

След Освобождението на България Временното руско управление въвежда „Временни правила“, с които се поставя началото на българското устройство и самоуправление. Тогава се полагат основите и на българското горско дело - създава се Службата по горите към финансовия отдел при Временното руско управление. На практика още през 1878 г., веднага след деня на Освобождението, са създадени охранителни звена от пеши и конни горски стражари към местните администрации. /140 години. с. 4/. Горската служба е намерила място при тогавашния Финансов отдел. От страна на този отдел са излезли и първите работи по горите – окр. № 5059 от 20 декември 1878 год., писано на руски език до губернаторите, с което се иска сведение за положението в горите и други. /Раденски. с. 172//Брънчев. 1918. с.51/

„Първата заповедь за покровителствуване горите датува отъ 20 декември 1878 г., издадена отъ финансовия отделъ при Министерството на финансите. Тя била пратена до тогавашните губернатори, за да назначатъ стражари на горите. Нея следватъ още множество други наредби, напр. да се събира приходъ отъ държавните, общинските и частните гори въ полза на държавата (1879 г.)¹); да се спре износътъ на изработенъ дървенъ материалъ (1880 г.); да се опишатъ горите (с. г.); да се събиратъ горски семена за залесяване; да се откриватъ участъци за сечене (1880 г.); да се пазятъ горите отъ заграбване, пожаръ, изкореняване и пр.

Забележка (С.Б.): ¹ - Разпоредено било да се взема за изработвания дървенъ материалъ въ държавните гори 15 % отъ пазарната му стойностъ и 10 % за материала отъ общинските и частните гори. Бедните се освобождавали отъ такси, когато секли дърва за своя домашна нужда.“ /Брънчев. 1918. с.9/

Външната служба по горите първоначално била възложена на административните държавни и общински власти. /Брънчев. 1918. с. 51/

Русите започват да създават правила за контрол и отглеждане на горите, формират горски стражари и горски чиновници. Още през 1879 г., по руски образец, като органи на горска администрация започват да действат „лестнични-обездници“ и под

тясно подчинение „стражници“. Оттогава - и днешното название „лесничей“. /Костов, Д. с.11/

Все пак, за прецизност трябва да се отбележи, че началото на българската правна регламентация за горите се поставя през м. декември 1879 г., когато е издадена Заповед на Министерството на финансите (единственото стопанско министерство по това време) за назначаването на горска стража. /Костов, Д. с.11/

През 1879 год. се образували първите министерства в младото княжество, като службата по горите била открита при новообразуваното “Отделение на държавните имущества и рудите” към Министерството на финансите.

С Указ № 1 от 5 юли 1879 г. на княз Александър Батенберг се сформира първият правителствен кабинет начело с Тодор Бурмов, / ДВ, Бр. № 1, 28.07.1879 /.

Първият български Министерски Съвет (правителство) се състои от:

- Министерство на вътрешните работи - Тодор Бурмов;
- Министерство на външни работи и изповедания - Марко Балабанов;
- Министерство на народното просвещение - Тодор Бурмов (управляващ привременно (ad intérim));
- Министерство на правосъдието - Димитър Греков;
- Военно министерство - Пьотр Паренсов;
- Министерство на финансите - Григор Начович;

Министър-председател се явява министърът на вътрешни работи - Тодор Бурмов.

В Княжество България, създаденото през 1879 г. самостоятелно централно управление на горите е било подведомствено на Министерството на финансите, първоначално към отделението за земеделие, а в последствие в самостоятелно отделение „Надзор на лесовете“. В регионалните структури се назначават държавни служители - пеши и конни стражари, които през 1881 г. се преименуват на горски надзиратели и горски стражари. / Цанов. История. 2011. с. 104 /

С Указ № 23 от 17 юли 1879 г. на княз Александър Батенберг към Министерството на финансите е обособено Отделение за държавните имоти и рудите. / ДВ, Бр. № 2, 04.08.1879/.

Централната горска служба е създадена през 1879г., с правителствен указ от 17 юли, като самостоятелен сектор „Надзор на лесовете“ с щат „началник“, „подначалник“ и „писар“ към Отделението на държавните имоти и рудите в Министерството на финансите. /140 години. с. 1/

Трябва да се отбележи, че в тронната реч на княз Александър I Батенберг при откриване на Първото заседание на 1-то Българско Законодателно Народно Събрание на 21.10.1879 г., се посочват 17 законопроекта, от които 11-ти е обявен като „законопроект за гледането на горите, които са сега тъй немилостиво опустошават“./ДВ, Бр.12, 22.10.1879/.

Начело на горската служба бил един началник с един подначалник. Външната служба е съставена от горски надзиратели и стражари - първите технически, а вторите - охранителен персонал. Горските надзиратели, или губернските лесничей, не са били специалисти по лесовъдство. Провинциалната служба била възложена на специални лесничии – обездници и стражници. Точно какъв е щатът на тези първи провинциални /местни/ служители по горите не е известно, но за тогавашния Орханийски /Ботевградски/ окръг софийският губернатор е назначил двама пеши и трима конни стражари, със заплата съответно 800 и 1 000 франка годишно. /Раденски. с. 172/ /Раденски, Атанас Ангелов, Българската гора. Пловдив, електронно издание, 1999, 525 стр. /.

„Външната работа била възложена на специални „лесничии-обездници и стражници“. Колко сж били тия лесничии и стражници, не можахъ да издирия, въпреки грижливото ми дирене. Намерихъ обаче, че за времето отъ I/III 1879—1/III 1880 год. за „лесничии“ били предвидени 13 хил. лева, а за „стражници и обездници“ — 53 хил.лева²) и че за горите въ тогавашния орханийски окръгъ софийският губернаторъ назначилъ 2-ма пеши и 3-ма конни стражари³). Отъ това може да се сжди, че числото на тоя персоналъ не е било големо, даже далечъ недостатъчно, за да се въдвори поне какъвъ годе редъ въ наследения тогава хаосъ въ горите. Това се потвърдява и отъ факта, че, въпреки съществуването на специална външна служба по горите, на помощъ на същата служба били привлечени и административните органи. Губернаторите и окръжните началници се считали ръководители на провинциалната горска служба, защото всички наредби по горите презъ 1879 съ отправяни до техъ (окръжни: № № 1024, 22. III. 1879 г., написани тоже на руски, 2712, 25. VI. 1879, 3411 отъ 1879 г. безъ дата и други).

Заб. (С.Б.): ² – Тия суми, както се вижда по-нататък въ таблицата за приходо-разхода, били увеличени отсетнъ.

Заб. (С.Б.): ³ - Пешитъ съ 800, а коннитъ съ 1000 франка годишно.)“ /Брънчев. 1918. с. 51-52/

Всъщност губернаторите и окръжните началници се считали за ръководители на провинциалните горски служби – през тях минавали писмените указания, окръжни и т.н. Административните органи по места били натоварени също да водят още стопанисването и опазването на горите. Но те не били в състояние да изпълняват тези задължения, поради което в държавните и общински гори царяла пълна анархия и само благодарение на обстоятелството, че пазарните и транспортни условия не били благоприятни за експлоатация, не се получило най-лошото./Раденски,1999. с. 172-173/.

След Освобождението, първите указания по горските въпроси били направени също въз основа на Закона за горите от 1870 година. Следват циркулярни писма, наредби и указания, относно забраната да се изнасят дървени материали вън от страната, да се опишат горите, да се дадат сведения за състоянието им, да се събират семена за залесяване, наставления за определяне сечищни участъци, за опазване на горите от заграбване, от пожари, изкореняване и т.н. /Раденски,1999. с.121/.

Без полза се оказали тези разпоредби. Селяните не им обърнали внимание и продължили по старому, че и по-настървено. Всеки документ за ограничение в горите

бил посрещан враждебно. Отговорните фактори по горите не смеели да се обадят. / Раденски,1999. с.121/.

В един от първите документи, свързани с горската администрация, се споменава, че „главна заслуга за устройството на горската администрация е на началника на финансовото министерство – Генко Петков Шойлеков - учен и заслужен мъж“ („Да унищожим ли горската администрация“, автор Симеон Пиеротич, 1885 г.). Генко Шойлеков (1855-1918) завършва висше земеделско образование в Чехия и Австрия през 1880 година./140 години. с. 4-5// Господинов,Борис, Евгени Цавков, Светлана Бънзарова и Юлия Събчева, 140 години горска служба в България, София, 2019/.

През 1881 г. в централната горска служба е предвиден „главен инспектор по лесовъдство“ и спомагателен персонал, но тази служба не е била заета поради липса на подготвено лице и длъжността остава вакантна до 1883 г., когато е закрыта по бюджетни причини. След 1881 г. в регионите вече има и горски надзиратели, а малко по-късно - и щатни лесничей. /140 години. с. 5/ / Господинов,Б., Ев.Цавков, Св.Бънзарова, Ю.Събчева, 140 години горска служба в България, София, 2019/.

„По-сетне — отъ I. Ш 1880 год. до I. Ш 1881 год. — външната горска служба била организувана отъ горонадзиратели и стражари. Първите се считали стопанствуещъ - техниченъ персоналъ, а вторите пазаченъ (охранителенъ). Всеки ималъ свой районъ на действие и споредъ това на I горонадзирателъ се падало да стопанисва средно около 608,261.0 ха гора, а на стражаръ да варди средно около 32,700.0 ха.

Централната служба по горите сега се изпълнявала пакъ въ финансовото Министерство отъ Отделението на държавните имущества заедно съ рудите, което останало безъ промена.

Макаръ и съ специална задача горонадзирателите или „губернските лесничей“, както Министерството ги титулувало въ своите предписания, не съ имали специални познания по горите, нито съ действали въз основа на некой законъ или какъвъ годе правилникъ по службата. Техната дейность е начъртавана отъ Министерството на финансите било направо, било чрезъ губернаторите и окръжните началници, респ. окр. управители съ специални предписания и окръжни наредби.

Следнята година — I. Ш 1881—I. Ш 1882 год. — горонадзирателите били преименувани на лесничей, а стражарите - на жандари.

Централната служба по горите била тоже подобрена. Отделението получило подкрепа чрезъ I главенъ инспекторъ по лесовъдството и нужния спомагателенъ персоналъ. Требва обаче да поясня, че длъжността главенъ инспекторъ по лесовъдството не е заимана по немане подготвено лице.

Това положение е запазено до 31. XII 1882 год. съ тая безъ значение промена, че главниятъ инспекторъ по лесовъдството билъ преименуванъ на инспекторъ по лесовъдството, макаръ че и сега длъжността останала свободна.

Презъ 1883 год. службата по горите при централното управление била усътно променена. Отделението било лишено отъ инспектора по лесовъдството и отъ допълнителния подначалникъ, а по надзора на лесовете било направено подобрение въ

смисъл на увеличение лесничейте и стражарския персонал и била организирана служба по събиране приходъ (десетъкъ) при експлоатиране държ. гори посредствомъ некакви писари. Инакъ организацията останала безъ промена.“ /Брънчев. 1918. с. 52-53/

От 1883 г. в Министерство на финансите всички отделения се обединяват в едно с наименованието „отделение за държавните имоти, горите, земеделието и търговията“. Съгласно първия Закон за горите от тази година, в регионалните структури е било предвидено да се назначават лесничей и горски стражари. / Цанов. История. 2011. с. 104/

В България след Освобождението до приемането на първата Републиканска Конституция са приети и обнародвани общо шест закона за горите. Приемането на шест закона за сравнително кратък от юридическа гледна точка период, показва засилената динамика и нестабилност в обществените отношения, свързани с горите. /Личева. Глава I, § 1. /

Правната уредба се стреми да следва тенденциите и темповете на развитие на държавата, икономиката и обществото. При създаването на специалното горско законодателство се наблюдават първоначални колебания относно въпросите, свързани с начините, реда и условията за упражняването на права върху гори. Това се вижда ясно в първите два закона за горите – от 1884 г. и от 1889 г. Първият закон създава доста строги правила и ограничения при ползването на горите, които в голямата си част отпадат от втория закон от 1889 г., но се възстановяват отново – и вече трайно – с третия закон за горите от 1897 г. /Личева. Глава I, § 1. /

Изводът е, че в специалното законодателство последователно се застъпва разбирането за горите като специфичен обект на правно регулиране, а гората се възприема не само като природна даденост, а като фактор от голямо значение за почвата, водата, въздуха, биоразнообразието и климата като цяло. Така още в първите специални правни норми след Освобождението се залага трайно като елемент от правото на собственост върху гори „социалната функция“ на това право. Наличието на обществен интерес, налагащ използване на горите по начин, гарантиращ тяхното опазване и възпроизводство, има за последица създаването на правен режим, съдържащ оправдани от този интерес ограничения върху правото на собственост върху тях. /Личева. Глава I, § 1. /

Преди появата на специализиран закон в Княжество България такъв се появява в Източна Румелия (Публично-Административен Правилник за горите в Източна Румелия № 60 - издаден на 31 юли 1881г.), а през 1883г. е приет първият български закон за горите. Основната задача, която си поставя Народното събрание с приемането на този закон е да се сложи ред в опазването и стопанисването на горите. /<https://studentskiograd.eu/>.

С Указ № 26/14.01.1883 г. на княз Александър Батенберг е внесен в Народното събрание първият законопроект за горите. /ДВ,бр.№6, 18.01.1883/

Тогава (към 1883г.) горската служба има 14 лесничей и 314 стражари за охрана. /140 години. с. 5/. /к.м. Емил Комитов – тогава е имало 14 окръга, т.е. във всеки окръг е имало по едно лесничейство?/

1.ЗАКОН ЗА ГОРИТЕ ОТ 1883 ГОДИНА

Закон за горите 1883г., /утвърден е с Указ № 1170 от 28 декември 1883 г. на Княз Александър Батенберг, обн. ДВ, бр. № 2 от 10.01.1884 г./.

Според Търновската конституция всички приети от Народното събрание закони е трябвало да се утвърждават от княза. /Костов, Д.. с.11/

След Съединението, с Указ № 24 на Александър Батенберг, издаден на 28 февруари 1886 г. / обн.ДВ, бр. № 20, 06.03.1886г. /, закона за горите на Княжество България влиза в сила и за Южна България от 1 март същата година.

Първият български Закон за горите е приет през 1883 г., силно повлиян от Закона за горите на Чехия. С него се създава първата горска администрация, на която се възлага да определя горските сечища и режима на ползването. Приема се като основно ръководно начало горите да се стопанисват с оглед тяхното общонационално значение, а не от собствеността им. В селските райони общините и частните стопани, притежатели над 500 дка земеделска земя, се задължават да създадат и поддържат гори на площ не по-малка от 1/40 част от селскостопанските им земи. По същия начин училищата в селата се задължават да създадат горски разсадници на площ от 2 до 5 дюлюма, в които под ръководството на учителите учениците да произвеждат посадъчен материал, който след това да се използва за залесяване на „ученически гори“. /Цанов. История. 2011. с. 91 /

Оправдано е, струва ни се, едно по-голямо внимание към този закон, тъй като се отнася до фундамента на българското горско законодателство.Макар и в известен смисъл несъвършен, той остава един много сериозен опит да се сложи ред в стопанисването и опазването на горите у нас. /Костов, Д.. с.11/

Законът съдържа общо 73 члена и обхваща следните раздели (дословно):

- „Общи разпореждания“
- „Отгледванието на горите“
- „Експлоатиране на горите“
- „Горско управление“
- „Даждията“
- „Наказанията“. /Костов, Д.. с.11/

Първият български закон за горите от 1883 г. има за задача да установи видовете собственост върху гори и съответни правила при упражняването на права върху тях. Горите, съобразно тяхната собственост, се разделят на държавни, общински и частни, като се премахва феодалната османска презумпция, че всички частни гори са собственост на султана, върху които отделните лица имат само постоянно право на ползване или владение. Законът предвижда във всеки окръг да се учреди смесена

административна комисия, която да определи границите на държавните гори от общинските и частните и да състави разграничителни протоколи. /Личева. Глава I, § 1. /

Този подход е заимстван от първите приети български нормативни актове – Временните съдебни правила от 1878 г.; Законът за нотариусите от 31.01.1885 г.; Указ № 33 от 24.07.1879 г. и Законът от 1885 г. за определяне на държавните земи и пасища, с които се разработват процедури по установяване на права, чрез изпълнението на които, на владелците се признава право на собственост. Въвежда се презумпцията, че всички гори, които не са собственост на общини или на частни лица, са държавна собственост. /Личева. Глава I, § 1. /

Тежестта на доказване на права върху гори пада върху лицата, които претендират, че притежават съответното право. С цел запазването на горите като такива, законът въвежда сериозни ограничения при упражняването на права върху тях и вмения задължения за техните собственици и ползватели. Забраната за изкореняване на гори е всеобща и генерална, т.е. забранява се промяната на предназначението на земята, върху която е разположена гора. Общинските гори, които имат основно предназначение да задоволяват нуждите на местното население от дърва за огрев и дребен строителен материал, както и тези на обществени учреждения, се обявяват за неотчуждаеми. /Личева. Глава I, § 1. /

Първият български закон за горите въвежда яснота при признаването на права върху горите, както и правила за тяхното упражняване. С него се създават права и задължения при управлението и експлоатацията на горите, обуславящи по-рационалното и по-доходно стопанисване, като целта е да се запази гората за „вечно, постоянно и непрекъснато използване“. /Личева. Глава I, § 1. /

С цел запазването на горите като такива, законът въвежда сериозни **ограничения и задължения**. Налага се генералната забрана те да се изкореняват, т. е. да се променя предназначението на земята, върху която са разположени. Също, общинските гори, които са имали основно предназначение да задоволяват нуждите на местното население от дърва за огрев и дребен строителен материал, както и тези на обществените учреждения - не са могли да бъдат отчуждавани. Стопаните на горите, независимо какви са те, се задължават да предприемат мерки за тяхното опазване, като поставят нужното число хора за това. /Костов, Д. с.11-12/

Залага се идеята за създаване на **нови гори**. На базата на установения минимум от 1/40 от цялото количество земя, които всяка община, а също и частни лица, притежаващи земя в големи размери, е трябвало да отгледат и да имат, онези от тях, които са нямали такива гори или са имали в по-малък размер, са били задължени да създадат нови гори в срок от десет години след приемането на закона. /Костов, Д. с. 12/

В първия Закон за горите (Указ № 1170, ДВ, бр. 2/ 10.01.1884 г.) за управлението е записано:

„Чл. 43. За надзираванието и въздигането на горитѣ въ Княжеството въобще и за управлението на държавнитѣ гори, се учрѣждава едно управление подѣ, название горско управление, което стои подѣ вѣдомството па Финансовото Министерство.

Чл. 44. На чело на това управление стои единъ специалистъ подъ названиее началникъ на горското управление и трима помощници, които да сж свършили курсъ за лѣсоводството; тѣ служатъ и като наставници на окръжнитѣ лѣсничей.

Чл. 45. Въ всяко окръжие се назначава по единъ лѣсникъ; лѣсниците се раздѣлятъ на два класса: първокласни и второкласни.“

Първият български закон за горите има и това достойнство, че създава **българската горска администрация**. Предвидено е „Горско управление“ към Министерството на финансите. Както бе отбелязано по-горе, това е единственото икономическо министерство по това време* и именно по тази причина управлението на горите като дейност в стопанската област е било възложено като функция на това ведомство. „Горското управление“ към Министерството на финансите е зародиша на централната горска администрация у нас. /Костов, Д. с.13/ /к.м., Д.К. - * - *Останалите са били: Министерство на вътрешните работи, Министерство на външните работи, Министерство на правосъдието, Военно министерство и Министерство на народното просвещение.* /

То се създава преди всичко за управлението на държавните гори, което предопределя и неговия малочислен състав: един началник и трима помощници. Идеята е била по-широка обаче - надзираването и обезпечаване развитието на всички гори. За това му е било възложено изучаване състоянието на всички гори в Княжеството и указване най-правилните способности за тяхното отглеждане и експлоатиране. /Костов, Д. с.13/

В подчинение на горското управление, във всеки окръг е бил назначен по един „лесник“. Той е осъществявал надзора както върху правителствените, така и върху общинските и частните гори в своя окръг. /Костов, Д. с.13/

Също така, във всеки окръг, за опазването на държавните и общинските гори са били назначавани горски стражари. Същите са били униформени и въоръжени и съгласно закона е трябвало да са хора „сведущи и грамотни“. /Костов, Д. с.13/

Общия надзор се възлага на Министерството на финансите и търговията, а за всеки отделен окръг се предвижда по един лесничей (лесник). Към лесничейте – горски стражари – за опазване, за определяне на годишните участъци за сечене, за горене на въглища, добиване на кори, сечене на листник. /Раденски. с.121/

Във всеки окръг се назначава лесник, който поставя надзор върху всички видове гори. За опазването на държавни и общински гори се назначават горски стражари, които „трябва да сж хора свѣдущи и грамотни“. Т.е. за назначаването им не се изисква лесовѣдско образование.

Първоначално във всеки окръг на княжеството е имало по един лесник (лесничей). Всеки лесник трябвало да притежава свой собствен кон, с който да обикаля из окръга и да извършва периодически проверки. В околиците имало по един старши горски стражар, който изпълнявал лесничейска дейност. За охрана на горите се грижели младши пеши и конни горски стражари. /Арнаутов, 1998. с. 25/

Законът за горите от 1883 година обхваща почти всички дейности в горите. Наситен е със законодателни разпоредби, заимствани от страни с добре развито горско стопанство.

Предвидени са сериозни мерки и срещу **безразборното изсичане** на горите. Наложени ограничения в тази връзка са както по място, така и по време, като това особено се отнася до държавните и общинските гори. По място - ежегодно се определят местата, където ще може да се сече, а също да се правят въглища, да се гори вар и пр. По време - в иглолистните гори сечта се допуска целогодишно, но в широколистните - от 15 септември до 15 април. Освен това, определят се и „турнуси“ на сечта: младите гори се сечат на възраст от 15—30 години, старите от 90-150 години нагоре. /Костов, Д. с.12/

„чл.39. Съчението на дърветата, които сж постоянно зелени, може да се извършва презъ цълата година, а съчението дърветата, листието на които опадатъ зимно врѣме, се започва отъ 15-й септемврий и се свършва на 15-й априлия.“ т.е. в иглолистните гори се е разрешавала целогодишна сеч, а в широколистните- от15.IX. до 15.IV.

Въвежда се ред в сечта т.е. законът предвижда мерки за борба срещу безконтролното изсичане. Ежегодно се определят местата, където може да се сече.

Въвеждат се и **технологични изисквания** за сечта, целящи при нейното извършване да се предпазват останалите дървета. /Костов, Д. с.12/

Макар че експлоатацията на частните гори е била изцяло в ръцете на техните стопани, т. е. за разлика от другите гори, те са могли да бъдат изсичани по-свободно (не само на участъци, а и наведнъж), и върху тях се разпростира забраната за цялостното им оголване. Стопаните им са били длъжни да оставят необходимите дървета и издънки за възобновяване. /Костов, Д. с.12/

Експлоатацията на държавните и общинските гори обаче се подчинява на по-строг режим. За държавните гори в големи размери тя е могло да става на търг. В останалите случаи тези гори са могли да бъдат експлоатирани както от общините, така и от населението, срещу заплащане на определена такса. /Костов, Д. с.12/

В общинските гори право да сечат са имали само техните членове. /Костов, Д. с.12/

И в двата случая това не се е извършвало безконтролно. Установява се разрешителен режим. Държавните и общинските власти са издавали писмено „позволение“ (к.м, Д.К. - *Оттогава е и „позволителното“, използвано в днешното законодателство*). За държавните гори - по принцип от окръжния управител, за общинските - от кмета. Оттук започва историята и на контролната горска марка. Дърветата за строителен материал е трябвало предварително да бъдат отбелязвани с някакъв знак, което от правно гледище е разрешение за тяхното отсичане. Любопитно е това първоначално уреждане на въпроса: „Стражарите заедно с кмета за общинските гори и с лесника за държавните, забелязват с един чук (к. м., Д. К.) всичките дървета за строение, които могат да се отсекаат.“ - гласи чл. 42 от Закона. /Костов, Д. с.12/

Установява се разрешителен режим за добиване. Съгласно закона се е издавало “позволение” в писмен вид (чл.37 от ЗГ 1883). За държавните гори се е издавало от окръжния управител, а за общинските – от кмета (чл. 38 от ЗГ 1883). Полага се началото на маркиране на дърветата за сеч (чл.42 от ЗГ 1883). Добива е ставал почти безвъзмездно (заплаща се 5% от стойността на материала).

Определят се случаите на безплатно разрешаване сеч на дървен материал и дърва. Подлежащите на сеч дървета за материал се отбелязват с чукче /марка/, като на всеки овраг се оставят по 8-10 броя дървета “от най-правите и най-хубавите, за семе и сянка”. Посочени са и най-важните правила при сечта. /Раденски. с.122/

Общозадължителни правила налага законът и за **отглеждането на горите**. Тук той не прави разлика между държавни, общински и частни. Специално се установява, че частните лица, които иначе са били неограничени стопани на горите, по отношение на опазването и отглеждането им се съобразяват със закона. А законът изисква за опазването и отглеждането на горите да се назначават специални лица и тази дейност се поставя изцяло под надзора на държавната горска власт. /Костов, Д. с.13/

Налице са задължения и забрани като напр. горите да се чистят, да се кастрят и пр. или с други думи да се държат в изправно състояние. До изтичането на срока за сечта изсеченият материал да се изнася от гората, да не се пали огън, или ако се пали, това да става на безопасни места, да не се пуска безразборно добитък на паша и т. н. /Костов, Д. с.13/

Според гласувания от Народното събрание през 1883 год. първи Закон за горите след Освобождението, горите в страната се разпределят в три категории – **държавни, общински и частни**. Забранява се изкореняването на горите от 3-те категории (чл.13 от ЗГ 1883). В частните гори влизат и гори на обществени учреждения – църкви, манастири, джамии, училища и др. Общините и частните лица е трябвало да докажат, че горите им принадлежат, в противен случай дадената гора отива към държавната категория. Предвижда се неотчуждаемост на общинските гори, черкви, джамии, училища и др. (чл.12 от ЗГ 1883).

Законът за горите има и своя наказателна част. Установява се принципът за преследване на нарушителите. Народното събрание уточнява действията, подлежащи на наказание. Те са седем:

- А. Палене на огън;
- Б. Построяване без разрешение на фабрики за дъски, дяла дървета, построява къшли;
- В. Незаконна сеч или бели корите на дърветата;
- Г. Незаконна паша;
- Д. Отклонение от гасене на пожар;
- Е. Отказ за насаждане на нова гора или отглеждане на съществуваща;

Ж. Изкореняване на гори

За целта законът предвижда налагане на глоби, отделно от това заплащане на причинените щети.

Законът за горите има и своя **наказателна част**. Тя стабилизира уредбата, установявайки принципа за преследване на лицата, нарушаващи нейните разпоредби. Установяват се точно действията, които ще подлежат на наказание. Това са деяния, очертани в седем наказателни състава и се отнасят до: паленето на огън, построяването без разрешение на фабрики за дъски (бичкийници), къшли и пр., незаконна сеч, паша, отклонение от гасене на пожар, отказ за насаждане на нова гора и изкореняване на гори. /Костов, Д. с.13-14/

Наказанията са глоби и заплащане на причинените щети. Налагали са се от съдилищата (общински, мирови и окръжни) в зависимост от щетата и степента на вината. /Костов, Д. с.14/

Самото разкриване на нарушителите е било задача преди всичко на горските стражари, независимо дали са охранявали държавни, общински или частни гори, като законът им дава правото да задържат сечивата и дървата като веществени доказателство за нарушенията. Освен това, когато са имали подозрение за укриване на дървен материал от държавните и общинските гори, те, заедно с кмета или други полицейски и съдебни органи, са имали правото на претърсване в дворовете и стопанските постройки, конфискуване на крадения материал и предаване виновните на съд. /Костов, Д. с.14/

С оглед на по-голям ефект, законът застава зад принципа за бързото наказване на нарушителите. Затова налага изискването предаването им на съд да става в един максимален срок от шест месеца. В противен случай наказанията отпадат. /Костов, Д. с.14/

В закона се срещат и някои наивни и любопитни моменти, но те са плод на времето. Например, че при сеченето на дърветата трябва да се употребяват „остри сечива“ или че на сиромашките семейства, които нямат добитък се позволява да берат дърва „колкото могат да носят на гърба“. Вместо иглолистни, законът казва „дървета, които са постоянно зелени“, вместо широколистни - „дървета, листието на които опадат зимно време“ и т. н. /Костов, Д. с.14/

Но законовите разпоредби на Първия закон за горите в България не съответствали на първобитния облик на нашето народно стопанство и на икономическата и културна изостаналост на страната. Вследствие на това не бил приет от населението и всъщност не можал да бъде приложен. Нещо повече! Не само от населението Законът бил посрещнат враждебно, но и от самия парламент – неговия създател. Едва започнал да се прилага този закон, още на първата сесия на Народното събрание през 1884 година, народните представители възстанали против лесничиите. Народното събрание намерило тези чиновници за крайно вредни за народа и заличило длъжността им в представения от министъра на финансите бюджетопроект. Тогава министърът издействал вместо вредни лесничици, да се създадат безвредни инспектори и

службата по стопанисване и опазване на горите през 1885 година била организирана от инспектори и стражари. /Раденски. с.122-123/. /Брънчев. 1918. с.54/

До 1885 г. горите продължават да са сектор, но в Отделение за държавните имоти, горите, земеделието и търговията към Министерството на финансите. През 1885 г. горската служба е преименувана в Отделение за горите. /140 години. с. 5/

Според закона общините сами е трябвало да се грижат за опазване на своите гори, като назначават и издържат свои общински горски пазачи. С новия бюджет за 1885 г. лесничейските длъжности в окръзите се заличават и се заменят с длъжността „горски инспектори“. /Арнаудов, 1998. с. 25/

Повечето от чужденците, назначени на различни служби в Източна Румелия, след Съединението постепенно се подменят със специалисти българи. Най напред с Указ № 13 от 28 януари 1886 г. Министерството на финансите освобождава от длъжност инж.Йосиф Неймец (Немайц в ДВ,9,1886), който отговарял за горите в Източна Румелия. За горски инспектор, отговаряш за горите в Пловдивски окръг, с Указ № 128 от 22 март 1886 г. е назначен Димитър С. Доспевски, който до тогава отговарял за I горски окръг в Източна Румелия. /Арнаудов, 1998. с.25. ДВ, бр.№ 9, 30 януари 1886. ДВ, бр.№ 30, 3 април 1886./

„Със приказъ подъ № 128 отъ 22 мартъ т.г., назначава се бивший надзирателъ на I- горский окръгъ въ Южна България Д. С. Доспѣвски за и. д. горский инспекторъ въ Пловдивския горский окръгъ съ заплатата 3810 лева, а бивший надзирателъ на II-й горский окръгъ въ Южна България В. Брозавски се назначава за и. д. горский инспекторъ въ Бургаский горский окръгъ съ платата 3600 лева.“ / ДВ, бр.№ 30, 3 април 1886/

Независимо от всичко обаче, първият български закон за горите е определено сполучлив опит на българския законодател в тази насока и стабилна основа за бъдещото горско законодателство. Тъй като той е закон на Княжеството, след Съединението възниква юридическият проблем за приложимостта му върху цялата територия на България, т. е. и върху земите на бившата Източна Румелия. За решението му е било необходимо издаването на специален указ на княза. Такъв е издаден на 28 февруари 1886 г., според който от 1 март с. г. законът влиза в сила и за Южна България. /Костов, Д. с.14/

С Указ № 24 от 28 февруари 1886 г. на Княз Александър Батенберг се постановява, че „Законът за горите на Княжество България да влезе в сила и за Южна България от 1 идущий март текуща 1886 г.“ /ДВ, бр. № 20, 06 март 1886./

С Указ № 35 от 05 март 1886г. на Княз Александър Батенберг се постановява: „Длъжноститѣ „горски надзирател“ и „горски агентъ“ въ Южна България, да се преименуватъ: първата на „горски инспекторъ“, а втората на „старши горски стражаръ“ — съгласно съ установениятъ въ Княжеството редъ за надзора надъ горите.“ /ДВ, бр. № 22, 13 март 1886./

Окръзите до 1912 г. в страната били 12. /Арнаудов, 1998. с. 25/

В ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 56, 24.05.1888 е публикувано окръжно № 8066, от което може да бъде разбран броя на управленията на горските райони към онзи период:

„о к р ж ж н о

8066.

До господа горските инспектори.

Назначението на второстепенните горски инспектори е предизвикано от нуждата: да се усили инспекцията върху горите, като се распредели по-равномърно работата на първостепенните горски инспектори, които до началото на тек. година, понеже сж били само седмъ души, физически не сж имали възможност да извършват сами всичко, каквото се е изисквало за пълното полагание въ дѣйствиe предвиденитѣ въ закона мѣрки за разумното ползувание съ държавните и общински гори, съ цѣль да се постигне тѣхното съхранение, размножение, както при това и да се получава отъ тѣхъ възможно по-голѣмъ париченъ приходъ. За по-вѣрното достигане на тая цѣль, Министерството па Финансите намѣри за нужно, щото второстепенните инспектори въ служебно отношение да се подчинятъ на първостепенните въ определенитѣ за послѣдните райони, както слѣдва:

Въ Софийскитѣ горски районѣ влизатъ окръжията: Софийско, Трънско, Кюстендилско, Ломско и Вратчанско, а назначенитѣ за въ тия окръжия второстепенни горски инспектори се подчиняватъ на първостепенниятъ Софийски горски инспекторъ, който непосредственно ще дѣйствува въ първитѣ двѣ окръжия. При това инспекцията по горитѣ въ Вратчанското, както и на ония въ Ломското окръжия се възлага на Ломскитѣ второстепененъ горски инспекторъ, който, както е по-преди казано,—се подчинява на първостепенниятъ Софийскитъ.

Въ Руссенскитѣ гор. районѣ влизатъ окръжията: Руссенско, Плъвенско, Свищовски, Раховско, Разградско и Видински, а назначенитѣ въ тия окръжия II ст. инспектори се подчиняватъ на Руссенскитѣ първостепененъ, който непосредственно ще извършва всичко по инспекцията на горитѣ въ Руссенското и Плъвенското окръжия, като при това на Свищовскитѣ остава да дѣйствува въ Свищовското и Раховското окръжия.

Въ Търновскитѣ гор. районѣ влизатъ окръжията: Търновско, Ловчанско и Севлиевско, а назначенитѣ въ тоя районѣ II ст. горски инспектори се подчиняватъ на първостепенниятъ, Търновскитъ инспекторъ, който непосредственно ще дѣйствува само въ Търновското окръжие.

Въ Варненскитѣ горски районѣ влизатъ окръжията: Варненско, Шуменско и Силистренско, а назначенитѣ въ тоя районѣ II ст. горски инспектори се подчиняватъ на Варненскитѣ първостепененъ горски инспекторъ, който непосредственно ще дѣйствува само въ варненското окръжие.

Въ Т.-Пазарджикскитѣ горски районѣ влизатъ окръжията: Пазарджикско, Хасковско и Пловдивско, а назначениятъ въ послѣдното окръжие II ст. горски инспекторъ се подчинява на Т.-Пазарджикскитѣ първостепененъ горски инспекторъ, който непосредственно ще дѣйствува въ Т.-Пазарджикското и Хасковското окръжия.

Въ Бургаския горски районъ влизатъ окръжията: Бургаско, Ст.-Загорско и Сливенско, а назначенитѣ въ послѣднитѣ двѣ окръжия II ст. горски инспектори се подчиняватъ на Бургаския първостепененъ горски инспекторъ, който ще дѣйствува непосредствено само въ Бургаското окръжие.

Предъ видъ на горѣизложеното предлага се на всичкитѣ гг. горски инспектори за свѣдение, ръководство и надлежно изпълнение слѣдующето:

1) всѣкой отъ гг. първостепеннитѣ горски инспектори ще има да извършва непосредствено всичко по инспекцията на горитѣ въ останалитѣ нему за тая цѣль едно или двѣ окръжия и, освѣнъ това, той е длъженъ да слѣди за точното изпълнение обязанноститѣ по службата отъ подчиненитѣ нему второстепенни горски инспектори въ опредѣлениятъ районъ, като се има предъ видъ, че той, I ст. инспекторъ, е отговоренъ за пълното прилагание на закона и за доброто състояние на горитѣ въ цѣлиятъ районъ — въобще, а второкласнитѣ иматъ сжщата отговорностъ за горитѣ въ надлѣжнитѣ окръжия — въ частностъ;

2) второстепеннитѣ гор. инспектори въ всѣкий районъ, по изпълнението на длъжността си ще рапортиратъ до надлѣжниятъ първостепененъ гор. инспекторъ, Отъ когото и ще получаватъ потребнитѣ тѣмъ наставления по всичкитѣ въпроси, относящи се до горитѣ въ окръжията имъ;

3) въ всѣко окръжие, за което има назначенъ II ст. гор. инспекторъ, послѣдниятъ ще председателствува тамъ комисията по прилаганието чл. чл. 15 и 16 отъ закона за горитѣ, а въ всѣко друго окръжие, за което нѣма II степенъ, комисията ще се председателствува отъ надлѣжниятъ I стъп. инспекторъ. При това, II степеннитѣ гор. инспектори, презъ тек. година, могатъ да почнатъ дѣйствиата си съ горскитѣ комисии само, слѣдъ като получатъ за тая цѣль писменни упѣтвания отъ надлѣжнитѣ първостепенни горски инспектори, които трѣбва да се погрижатъ да дадѣтъ такива упѣтвания колкото е възможно по-скоро, и да представятъ въ преписъ съшитѣ упѣтвания въ Министерството за свѣдение;

4) протоколитѣ, съставени отъ горскитѣ комисии, подъ председателството на второстепеннитѣ инспектори, се испращатъ на окръжнитѣ управители, съгласно съ чл. 7 отъ правилника, приложенъ при окръжното отъ 14 юний 1884 год. подъ № 16358, само слѣдъ като бѣждѣтъ прегледани и одобрени отъ надлѣжнитѣ първо степенни горски инспектори;

5) всичкитѣ горски инспектори се задължаватъ да представятъ въ началото на всѣкой мѣсець въ Министерството — първостепеннитѣ непосредствено, а второстепеннитѣ чрезъ първитѣ — подробни рапорти за всичко извършено отъ тѣхъ, презъ предидущия мѣсець, като явяватъ и въ кои именно мѣста сж ходили по длъжността си.

София, 17 мартъ 1888 год.

Министръ, Г. Д. Начовичъ.

За Главенъ Секретаръ, Ж. Н. Вълчевъ.

Началникъ на отдѣлението, М. Георгиевъ.“

Първоначално за горски инспектори, поради липса на лица със завършено специално образование по лесовъдство, са назначени завършили откритото през 1883 г. Средно земеделско училище в с.Садово, Пловдивско, или това в с.Образцов чифлик край Русе. В тези училища се изучавал специален предмет по лесовъдство. За да бъдат назначени за горски инспектори кандидатите трябвало да положат допълнителен изпит по специална програма, изготвена от министерството. Изискванията за старши горски надзирател в околиците били да знаят да четат и пишат и да са прослужили като младши горски стражари поне 5 години. За горските стражари и за общинските горски пазачи се изисквало само да са изслужили военната си служба. /Арnaudов, 1998. с. 25-26/

Подзаконовата нормативна уредба за периода е следната:

Измънение чл. 71 отъ закона за горитѣ отъ 1884 г. (Д. В. Бр. 27. 22. III. 1884).

2. ЗАКОН ЗА ГОРИТЕ ОТ 1889 ГОДИНА

През 1889 год. първият български закон за горите, който съществувал само 6 години, бил отменен и от Народното събрание е приет нов закон. Той влиза в сила от 1890 година. Изменен е един път през 1891 год. и втори път – през 1893 год., докато бъде направен напълно беззъб и да даде възможност на населението да безчинства из горите. Тези изменения окуражили населението и то явно негодувало срещу горската власт. Дори имало и такива, които настоявали за премахването ѝ изобщо, като казвали: “В турско нямаше горска власт, а горите бяха по-хубави”. /Раденски. с.123/

Условията, при които е трябвало да работи горския персонал, били много трудни. Мнозина горски служители трябвало да заплатят честта и достойнството, с цената на живота си. /Раденски. с.123/

На 16 декември 1889 година е приет **вторият** Закон за горите. С него се дава възможност част от държавните гори да се предоставят на общините за ползване поради царящата беднота на населението, особено в планинските райони. С този закон започва масово да се преотстъпват държавните гори на общините. Разрешенията за сеч в общинските гори се издавали от общините, с което се създавали условия за злоупотреба при определяне на сечищата. През 1894 година законът бил изменен, като се давало възможност на общините да ползват предоставените им гори по интензивно. За първи път са описани въпросите около стопанисването на държавните и общински гори. Същото трябвало да става с общи стопански планове, съдържащи план за сечта, план за залесяване, план за пътища и пр. В правилника за приложение на закона (приет през 1894 г.) е отбелязано: „Онова количество дървен материал, което ще се сече ежегодно из всяка отделна гора, трябва да съответства на средно-годишния прираст в експлоатируемата гора“. Тогава за пръв път се утвърждава законодателно това златно лесовъдско правило за ползването на горите. /Цанов. История. 2011. с. 91 - 92 /

Вторият закон за горите е утвърден с Указ № 283 от 16 декември 1889 г. на княз Фердинанд. /обн. ДВ, бр.№ 26, 01.02.1890г./ Понеже поместеният в 26 брой на държавен вестник от 1 февруари 1890г., текст на същия закон не е пълен, този указ заедно със закона за горите се обнародва повторно - Указ № 283* от 16 декември 1889 г. на княз Фердинанд. /обн. ДВ, бр.№ 61, 17.03.1890г./

С него не се правят значителни промени в правния режим, но някои ограничения, въведени с първия ЗГ се отменят. Създава се възможност и предприемачи да извършват сечи в общинските гори, като по този начин отпада режимът в общинските гори да се извършва сеч само от жителите на съответната община. Абсолютната забрана за отчуждаване на общинските гори и горите на обществените учреждения – църкви, джамии, училища и др. – също отпада. /Личева. Глава I, § 1. /

Новост в закона представлява създаването на охранителни гори, които имат предпазна функция. Те са поставени под особена правна защита, независимо от собствеността (чл.6 и чл. 18 от ЗГ 1889г.). /Личева. Глава I, § 1. /

Новост е създаването на **охранителни гори**. Законът очертава техните характеристики така — това са гори: а) които се намират по изложените на измиване от пороите стръмнини и които служат за запазване работни земи, населени места или пътища от наводнение или засипване с камъни и снегове; б) които обгръщат изворите и притоците на реките; в) които са на пясъчна почва и са необходими за закрепяването ѝ; г) разположените по бреговете на морето и големите реки, или в близките до тях равнини и необходими за защита от вредното влияние на ветровете и за запазване почвата от измиване и отцепване. /Костов, Д. с.15/

На тази основа определянето на техните граници се извършва от специална комисия, състояща се от горския инспектор (за всеки окръг е имало такъв), двама члена от окръжния съвет, околийския началник и помощника на финансовия чиновник. /Костов, Д. с.15/

С чл.3-и от същият закон за пръв път се разпорежда към всеки окръг да се устроят един или повече държавни горски разсадници, които да бъдат под надзора и ръководството на съответните горски инспектори. Тогава се открива един от първите държавни разсадници в Пловдивски окръг – разсадникът край р.Бяла в Карлово. /Арнаутов, 1998. с. 27/

В горската администрация се извършва само една промяна – назначава се горски инспектор, който трябва да има лесовъдско образование. „Чл. 10. Във всеки окръг се назначава по един горски инспектор. а във случай на нужда и по един или повече негови помощници. Горските инспектори трябва да имат специално образование по лесоводството.“

Засилва се **наказателната част** от закона. Удвояват се наказанията глоба за извършване на незаконна сеч „нощно време“. Въздигат се в наказуеми деяния нови действия: повреждането на горски пътища, повреждането на горски знаци и т. н. /Костов, Д. с.15/

Законът урежда за пръв път една цялостна и завършена процедура за установяване на нарушенията и налагане на наказанията. /Костов, Д. с.15/

В този закон се урежда специална процедура за нарушителите. За всяко нарушение се съставя нарочен акт от кмета или служителите на горите. Изпраща се на окръжния или околийски началник, който налага наказанието. То може да се обжалва в съда. /Личева. Глава I, § 1. /

Новото и положителното в ЗГ от 1889 година е малко. На места дори то звучи подигравателно. Предвижда се създаване на горски разсадници във всеки окръг, за нуждите на залесяването. Особена “щедрост” са проявили създателите му по отношение на “горите и трънаците” на места, подложени на ерозия, горите около изворите и притоците на реките, по морските и речни крайбрежия, като се обявяват за охранителни гори. Такива гори никога не се изсичат и изкореняват. /ЗГ от 1883 год. забранява само изкореняването им/. /Раденски. с.124/

Закона за горите от 1889 година има няколко изменения – ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 28, 05.02.1891; ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 68, 27.03.1895.

В ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 33, 11.02.1892 г. е помесено указание на Министерство на финансите за годишните заплати на горските инспектори с включени пътни и дневни пари, от което можем да съдим за броя на регионалните структури (инспекциите) в страната.

Из Министерството на Финансите.

Въз основа на чл. 11 и буква б) на чл. 20 от „закона за пенсиите на чиновниците и служащите по гражданското въдълство“, определявам съдържанието на горските инспектори и на солният управител в гр. Анхиело, а така също пътните и дневните пари както следва:

№ по ред	Обозначение на инспекторит	Годишно едному		
		Съдържание	Пътните и дневните пари	Всичко
1	Бургазский горски инспектор	3300	300	3600
2	Варненский „ „	4200	300	4500
3	Видинский „ „	3300	300	3600
4	Вратчанский „ „	3300	300	3600
5	Кюстендилский „ „	3300	300	3600
6	Ловчанский „ „	4200	300	4500
7	Ломский „ „	3300	300	3600
8	Плѣвенский „ „	3300	300	3600
9	Пловдивския „ „	3300	300	3600
10	Руссенский „ „	3300	300	3600
11	Разградский „ „	3300	300	3600
12	Софийския „ „	4200	300	4500
13	Свищовский „ „	2100	300	2400
14	Севлиевоыый „ „	3300	300	3600
15	Силистренский „ „	4200	300	4500
16	Сливенский „ „	3300	300	3600
17	Ст.-Загорский „ „	3300	300	3600
18	Търновский „ „	4200	300	4500
19	Трънський „ „	1500	300	1800

20	Т.-Пазардикск.	„	„	4200	300	4500
21	Хасковскый	„	„	3300	300	3600
22	Шуменскый	„	„	3300	300	3600
23	Солний управитель въ г. Анхиело			3300	300	3600

№ по редъ	Обозначение на инспекторитѣ	Годишно едному		
		Съдър- жание	Плати и Агенци пари	Всичко
1	Бургазскый горски инспекторъ	3300	300	3600
2	Варенскый „ „	4200	300	4500
3	Видинскый „ „	3300	300	3600
4	Врагчанскый „ „	3300	300	3600
5	Кюстендилскый „ „	3300	300	3600
6	Ловчанскый „ „	4200	300	4500
7	Ломскый „ „	3300	300	3600
8	Плѣвенскый „ „	3300	300	3600
9	Пловдивскый „ „	3300	300	3600
10	Руссенскый „ „	3300	300	3600
11	Разградскый „ „	3300	300	3600
12	Софийскый „ „	4200	300	4500
13	Свищовскый „ „	2100	300	2400
14	Севлиевоскый „ „	3300	300	3600
15	Силистренскый „ „	4200	300	4500
16	Сливенскый „ „	3300	300	3600
17	Ст.-Загорскый „ „	3300	300	3600
18	Търновскый „ „	4200	300	4500
19	Трънскый „ „	1500	300	1800
20	Т.-Пазардикск. „ „	4200	300	4500
21	Хасковскый „ „	3300	300	3600
22	Шуменскый „ „	3300	300	3600
23	Солний управитель въ г. Анхиело	3300	300	3600

Това опрѣдѣление да се счита отъ 1 януарии 1892 година.

София, 3 февруарий 1892 година.

Министръ на Финанситѣ, Г. Д. Начовичъ.

От 25 май 1893 г. в новооткритото Министерство на търговията и земеделието (МТЗ) централната горска служба се нарича „Държавни, общински и частни гори“. /140 години. с. 5/

През 1893 г., когато се образува Министерство на търговията и земеделието, в него се създава отделение за „горите, лова и риболовството" с един началник на отделението, един главен инспектор и двама подначалници. В окръзите се назначават

Окръжни горски инспектори. Държавните горски стражари са били назначавани от Окръжните управители, а общинските стражари - от общините, след одобрение на околийския управител. / Цанов. История. 2011. с. 104 /

Интересно е да се отбележи, че в закона за горите от 1889 в чл. 9 се извършва подмяна на наименованието „лесничей“ с „инспектор“. Това е станало по чисто политически съображения - да се назначават на отговорни постове политически верни на правителство хора без лесовъдско образование, и поради чисто „руското“ звучене на думата, което на русофобското правителство сигурно наистина не звучало приятно. Думата „лесничей“ е заличена в държавния бюджет като „излишна и вредна за народа“ (Стоянов В., 1968). / Цанов. История. 2011. с. 104 /

Правилникът за приложение на ЗГ от 1889 год. бил утвърден през 1894 година. Със закъснение от 5 години, но за сметка на това в него намерили място редица постановки относно стопанисването на горите. Изисквало се това да става въз основа на подробни и пълни стопански планове, както за държавните, така и за общинските гори. Стопанският план се изготвя от инспектора и обхваща отделните планове за сечите, културен план, за пасищата, промеждутъчно и второстепенно ползване. Всяка година инспекторите трябвало да правят извадки от тези планове, за мероприятията през годината. Според Правилника не се допуска сеч над прираста на насажденията. Тези мероприятия били заимствани от руската лесоустройствена инструкция от 1894 година и поставят основа за устройство и стопанисване на горите на принципа за “трайност, постоянство и равномерност при ползването”. /Раденски. с.124-125/

С Доклад № 18590 от 24 май 1891 година до Негово Царско Величество е представен Правилник за приспособление на закона за горите. /обн.ДВ, бр.149, 11.07.1891г./

Чак през 1894 година с Указ № 76 от 12 юли 1894 г. на Фердинанд, Княз на България е утвърден преработения Правилник за приспособление на закона за горите. /обн.ДВ, бр.176, 19.08.1894г./

§ 4. Всъки Горски Инспекторъ трѣбва да има особна канцелария въ окръжния градъ, а всъкий неговъ помощникъ — въ околийския центръ, гдѣто ще бжде и неговото (на помощникътъ) постоянно мѣстожителство.

§ 22. Стопанствуванието на държавнитѣ и общинскитѣ гори трѣбва да става съобразно съ единъ планъ, който се приготвява отъ Горския Инспекторъ.

§ 23. а) Планъ на сѣчението. Забѣлѣжка: Онова количество дървенъ материалъ, което ще се сѣче ежегодно изъ всѣка отдѣлна гора, трѣбва да съотвѣтствува на срѣдне-годишния прирастъ въ експлоатируемата гора.

Правилникът за приспособление на закона за горите има допълнение. /обн.ДВ, бр.101, 12.05.1895г./

Подзаконовата нормативна уредба за периода е следната:

Измѣнение чл. чл. 2, 21, 25, 32, 34, 38, 46, 48 и 59 отъ закона за горитѣ отъ 1890 г. (Д. В. Бр. 28. 5.ІІ. 1891).

Правилникъ за приспособление закона за горитѣ. (Д. В. Бр. 149. 11. VII. 1891).

Правилникъ за приспособлението закона за горитѣ. (Д. В. Бр. 176. 19. VIII. 1894).

Измѣнение и допълнение на чл. чл. 11, 12, 20, 21, 22, 39, 40, 46, 48 и 52 отъ закона за горитѣ отъ 1890 г. (Д. В. Бр. 68. 27. III. 1895).

ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 160, 25.07.1895 – Окръжно № 1928 до горските инспектори с което се задължават да представят събрани статистически данни за горите.

ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 238, 30.10.1895 – Правилникъ за горския Съвѣтъ при Отдѣлението за горитѣ.

ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 242, 03.11.1895 – Окръжно № 2700 до горските инспектори, с което ги задължават да се опише състоянието на горите в книга за съответния окръг. Описанието да бъде по собственост и да има съдържание – притежание, положение, граници, пространство, топографски вид на местността, климат, почва, вегетация, досегашно стопанисване и ползване, настоящо състояние.

ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 275, 15.12.1895 – Правилникъ за държавнитѣ испити на горскитѣ инспектори и тѣхнитѣ помощници.

ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 68, 30.03.1896 – Правилникъ за Горското Стражарско Училище

ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 117, 01.06.1896 – Правилника за отбѣлѣжаване гранцитѣ на горитѣ въ Княжеството.

Допълнение на § § 9, 23, 34 и 57 отъ правилника за приспособление закона за горите отъ 1894. (Д. В. Бр. 101. 12. V. 1895).

Допълнение на чл. 39 отъ закона за горите отъ 1890 г. (Д. В. Бр. 37. 16. II. 1896).

В “Отделението за държавните имоти и рудите” към МФ, горската служба останала до 1893 год., когато Финансовото м-во било реорганизирано и от него се отделило Министерство на търговията и земеделието /МТЗ/. Общото отделение, със същата структура, останало към новото МТЗ, а през 1895 год. за пръв път службата за горите се оформила като самостоятелно “Отделение за горите”. /Раденски. с.173/

По това време площта на горите в страната не е била точно измерена и установена. Обикновено се определяла приблизително (на око) от горските инспектори или по генералщабните карти. С новия закон за горите и с правилника за неговото приложение от 1894 г. за пръв път горските инспектори и техните помощници се задължават да изготвят временни лесоустройствени програми и годишни планове, по които да става ползването и стопанисването на горите. /Арnaudов, 1998. с.28-29/

Горските инспектори всяка година представяли на окръжните управители доклад за състоянието на горите. Тези доклади били използвани от окръжните

управители при изготвяне на отчетните годишни доклади пред годишните сесии на съвета. /Арнаулов, 1998. с. 29/

В друг доклад за 1892 г. се посочва, че контролът на държавните гори в окръга (Пловдив) се състои от 1 горски инспектор, 2-ма негови помощници (вероятно в Карлово и Станимака), 6-има горски стражари – по един за всяка околия, и от 48 младши горски стражари, от тях 15 конни и 33 пеши. За общинските гори в окръга се грижели 160 души общински пазачи. /Арнаулов, 1998. с. 30/

След Освобождението, до излизане на третия Закон за гората през 1897 г. за надзора на горите във всеки окръг се грижел по 1 лесничей, наричан „горски инспектор“, а в околията по 1 старши горски стражар, подпомаган от пеши и конни младши горски стражари. /Тодоров. 100 години Борово.2001. с. 18/

3.ЗАКОН ЗА ГОРИТЕ ОТ 1897 ГОДИНА

През 1897 г. се приема нов закон за горите. Утвърден е с указ на княза № 33 от 21 март с. г. (ДВ, бр. 92 от 1.V.1897 г.).

С указ № 66 на 27 март 1897 година (*Е.К. № на регистрация и поставяне на държавния печат е 27.03.1897 г., а на утвърждаване от княза – 21.03.1897 г.*) се утвърждава **третият** Закон за горите. С него са направени първите законодателни опити да се въведе трайност в ползването на дървесината, да се съставят стопански планове и да се устрои същинска държавна горска администрация. В Правилника за прилагането на този закон е предвидено лесничият сам да изготвя тези планове. В чл. 3 на закона е записано задължението на всяка околия да има най-малко 5 % от цялото си пространство гора, а ако няма е „дължна да досади недостига, като всяко село посява или досажда годишно най-малко 1/2 декар на семейство, докато се залеси определеното за това място. Ако селото или градът не залеси земята, която му е определена за залесяване ежегодно, правителството извършва това веднага в следващия сезон на култивирането и разходите събира от общината". /Цанов. История. 2011. с. 92 /

Третият закон за горите от 1897 година е обнародван в Държавен вестник, брой 92. В този закон за гора се счита: „Подъ думата гора се подразбира едно пространство, обраснато съ дървета, които са предмет на лесовъдско ступанистивуване. Изолирани пространства, по-малки отъ 1 декаръ, не попадатъ подъ распоредбите на настоящия законъ, ако те няматъ охранително значение.“. По този начин за пръв път в нашето законодателство се дава легално определение на понятието „гора“. Два са критериите, които законът използва при определянето му. Първият се отнася до начина на стопанисване на дърветата, а именно – дърветата да са предмет на лесовъдско стопанисване. Вторият критерий е пространствен – площта, заета от дървета, трябва да бъде не по-малка от 1 дека./Личева. Глава I, § 1. /

Този закон установява **предмета на горското стопанство**, като за пръв път се дава правно определение на понятието „гора“. /Костов, Д. с.15/

На тази основа се предприема инвентаризация на горите в страната, като маломерните площи, обрасли с дървета, които са под 1 декар, се изключват от предмета на горското стопанство. Внася се по-голям ред в окончателното уточняване на

различните видове гори, като за всичко това законът разпорежда: „За привеждане в известност на горите в Княжеството, съгласно чл. 1 от настоящия закон, се назначава във всеки окръг, с Височайши указ, по една комисия, състояща от един член на окръжния съд, за председател, и за членове: горския инспектор, финансовия началник, член от окръжния съвет и надлежния кмет.“ (чл. 2). /Костов, Д. с.16/

Търпи изменение и материята относно **управлението на горите**. То преминава към създаденото ново Министерство на търговията и земеделието. Към него се създава специално „Отделение за горите“. Задачата му е преди всичко управлението на държавните гори, но заедно с това то е оправомощено да осъществява и общия надзор по отглеждането и експлоатацията на всички гори. /Костов, Д. с.17/

Подобрява се системата на горската администрация като цяло. Страната се разделя на 12 горски района, като за всеки се назначава по един районен горски инспектор. Освен това във всяка околия се назначава лесничей. И към едните, и към другите законът предявява изискването за образователен ценз - изисква се специално образование по лесовъдство. За пазенето на държавните и общинските гори се назначавали и нужното число горски стражари, които е трябвало да са „напълно грамотни“. Тъй като общините често са нарушавали това изискване, такива лица районният горски инспектор е имал право да уволнява и на мястото им да назначава други подходящи. /Костов, Д. с.17/

В чл. 10 е отбелязано, че общият надзор по отглеждането, размножаването, експлоатирането на всички гори в Княжеството принадлежи на Министерството на търговията и земеделието. По нататък в закона е предвидено цялото Княжество да се раздели на 12 горски района с по един районен горски инспектор, а на всяка околия - най-много по един лесничей. За опазването на горите се назначават горски стражари - държавни и общински, задължително грамотни. Притежателите на частни гори с площ над 3 500 декара също са задължени да назначат лесничей и горски стражари. Установен е и редът за отглеждане и експлоатиране на различните видове гори, наказателни мерки за извършени нарушения и пр. Приема се, че този закон е много съвременен и има европейски дух. /Цанов. История. 2011. с. 92 /

Според този закон, княжеството се разделя на 12 горски района. За всеки горски район се предвижда районен горски инспектор, а за всяка околия – лесничей, които трябва да имат специално лесовъдско образование. (Чл. 11. Цялото Княжество се разделя най-много на дванадесет горски района, и за всеки районъ се назначава по единъ - районен горски инспекторъ, а за всяка околия - най-много по единъ лесничей. Чл. 12. Районните горски инспектори и лесничейте трябва да иматъ специално образование по лесовъдството.). Посочени са задълженията на собствениците на гори и на пазачите, относно опазването на горите.

Задължението за опазването на горите е било валидно и за притежателите на частни гори, особено тези, които са притежавали гори в големи размери - над 35000 декара. Те също са били задължени да осигурят своя горска стража. /Костов, Д. с.17/

В третия Закон за горите от 1897 г. е било предвидено Княжеството да се раздели на 12 района с по един районен горски инспектор, а районите - на околии с по един лесничей в лесничейството, които трябвало да имат специално образование по

лесовъдство. Във всяка околия се назначават необходимите горски стражари - за държавните гори от районния инспектор, а за общинските - от общинските кметове с предварителното одобрение на околийския лесничей. Без негово съгласие не е могло да се уволняват горските стражари. / Цанов. История. 2011. с. 106 /

През 1897 г. Народното събрание гласува нов закон за горите. С него се прокарват съществени реформи в областта на горската администрация и териториалното горско деление. С новия закон окръжните служби по горите се преименуват на Районни горски инспекции и от 12 на брой стават 6. (*Заб.: ЕК- Такъв текст за 6 района има и в ЗГ – 1904 г.*). Страната се разделя на 6 големи горски района, а околийските центрове, седалища на старшите горски стражари, се трансформират за пръв път в отделни лесничейства, наречени Държавни административни лесничейства. Шестте горски района са следните: Софийски, Пловдивски, Великотърновски, Врачански, Варненски и Бургаски. През следващата 1898 г. по силата на този закон седалищата на старшия горски стражар и помощник горския инспектор в Пловдив, Карлово и Станимака официално се обособяват като отделни държавни административни лесничейства. Официално и в Чепинското корито се открива първото лесничейство – Чепинското държавно лесничейство със седалище с.Лъджене. Дотогава горите в Чепинското корито се числели към Пазарджишкия горски район. Наскоро след това там се откриват още две нови лесничейства – в Чепино баня, Ракитово, Флорово, Дорково, и Костандово, и Баташкото държавно лесничейство – в с.Батак, за баташките държавни гори. Към Лъдженското лесничейство остават да се водят горите в землищата на селата Лъджене, Каменица, Корово и Голямо Белово. (*Заб.: ЕК - Трябва да се провери фактологията в текста. Има неясноти и неточности.*). Под надзора на административните лесничейства се намирили всички гори без разлика в собствеността. Първите лесничейства отначало имали съвсем оскъден горскотехнически персонал: 1 административен лесничей, 1 архивар – сметководител, 1-2-ама старши и няколко младши горски стражари. По-късно към този щат се добавят един касиер-счетоводител- администратор, помощник - лесничей и няколко надзиратели по експлоатацията, а някъде - и по един ловен надзирател. Според големината им и обема на работа държавните административни лесничейства се делели на три степени: I, II и III степен. Съгласно съществуващите наредби онези лесничейства, чието седалище едновременно е и седалище на районния горски инспектор, както е например в Пловдив, първоначално се завеждали от районния директор. Горските надзиратели трябвало да са български граждани, да са грамотни и да са изслужили военната си служба, а старшите горски стражари – да са били няколко години младши горски стражари и да са учили в горско или земеделско училище. /Арнаутов, 1998. с. 30-31/

Връщат се отново строгите ограничения за общинските гори и горите на обществените учреждения – училища, манастири и др. Те се обявяват за **неотчуждаеми** (чл.1 от ЗГ 1897г.). Изключение се прави само, когато те се намират във вътрешността на държавните гори – тогава те се отчуждават в полза на държавата или се заменят с други равностойни държавни земи.

Законът слага акценти на **залесяването** – въвежда се задължение – всяко село се задължава да залеси по $\frac{1}{2}$ дка на семейство, докато се залеси 5% от пространството на околията (чл.3 от ЗГ 1897г.).

Това става със безвъзмездната и компетентна помощ от страна на държавата. Празни и полугористи местности с охранително значение, без оглед на притежателя им се залесяват задължително. /Костов, Д. с.16/

За стимулирането на тази дейност се предвиждат съответни облекчения и насърчения. Така частните лица, които са залесили свои собствени места, получават премия от държавата, а всички новозалесени места се освобождават до 20 години от данъци. /Костов, Д. с.16/

Във връзка с по-доброто отглеждане и експлоатация на горите, се предвижда построяването на **нови пътища** в държавните и общинските гори. Възприема се освен това **плановото начало за сеченето** на горите, като всяка година лесничият определя сечищата в държавните и общинските гори въз основа на изготвен план за сечта. /Костов, Д. с.16/

Възприема се плановото начало за сечта в горите. Всяка година лесничият определя сечищата въз основа на специално изготвен план за сечта (чл.28 от ЗГ 1897г.).

Срокът за сечта в широколистните вместо до 15, се установява до 1 април. Създава се възможност за увеличаване приходите от държавните и общинските гори, като за добития дървен материал се заплаща съответно не процент, а изцяло неговата стойност по съответни тарифи. Приходите на общините се поставят под по-голям контрол. Налага им се ограничение, според което те са могли да ги използват преди всичко за: изплащане на поземления данък върху общинските гори, за поддържане на горската стража, за залесяване, построяване на горски бараки и други тясно свързани с горската дейност разходи. Едва тогава, ако остане излишък, той би могъл да се използва и за други нужди. /Костов, Д. с.16/

Ориентировката за подобряване системата на горската администрация е била една необходимост по това време и с оглед на това, че през разглеждания период нарушенията на режима по горите зачестяват, не напразно, съдилищата са били задължени при насрочването на делата да предпочитат тия по нарушение закона за горите пред другите. /Костов, Д. с.17/

Здравява се наказателната политика, като се завишават глобите, предвиждат се някои нови състави на нарушения, разширява се кръгът на наказателноотговорните лица, напр. за нарушения, извършени от малолетни или слуги носят отговорност техните родители, респективно господарите им и т. н. /Костов, Д. с.17/

Наказателните разпоредби са разработени много подробно и наказанията са предвидени съвсем конкретно за съответните нарушения. Предвиждат се наказания и за увреждане на горско имущество, знаци, табели, паша, пътища и други.

За нарушения, извършени в горите от малолетни отговарят родителите или настойниците, а за слугите – господарите им (чл. 63 от ЗГ 1897г.).

Правилникът за приложение на този закон е утвърден с Указ № 28 от 1 април 1898 година на Фердинанд, Княз на България и е издаден Обн., ДВ, бр. 81 от 18.04.1898 г.. Той е много пълен и съдържа 9 раздела. Най-подробно е разработен раздела за задълженията на лесничия, във връзка с устройството на горите, изготвяне на

стопанските планове, на провизорните годишни планове, извършването на сечта, изготвяне на планове за залесяване и т.н.

Съгласно ПРАВИЛНИКЪ за приспособление на Закона за горите горската структура е – „ § 1. Съгласно чл. 11. отъ Закона за горитѣ, княжеството се раздѣля въ горско отношение на „горски райони“, а тѣ — на „лѣсничейства“ и за всѣки „районъ“ и „лѣсничейство“ се назначават по единъ горски инспекторъ, респ. — по 1 лѣсничей. Районнитѣ горски инспектори и лѣсничейтѣ сж органи на Министерството на Търговията и Земледѣлието. Тѣ сж подчинени на сжщото министерство и само то може да имъ заповѣдва или прѣдписва.“

„1898 год. Предвиденото въ новия законъ за горите Отделение за горите се образувало сега отъ I началникъ, I инспекторъ и I помощникъ на началника.

Надзорътъ на горите се нагласилъ по наредбите на новия законъ: Княжеството се разделило на 6 горски района съ по I горски инспекторъ за всеки районъ. Горските райони се разделили на лесничейства начело съ по I лесничей (разделени на три степени), а лесничействата на стражеви участъци съ нужното число горски стражари за всеки участъкъ.“ /Брънчев. 1918. с.58/

В Правилника е била включена и програмата за държавния изпит на лесовѣдите, като са посочени и разделите, по които ще бѣдат изпитвани кандидатите за служба по горите – лесовѣдство, ползване, пазене на горите, лесоустройство, геодезия, законоведение.

Подзаконовата нормативна уредба за периода е следната:

Правилникъ за приспособлението на закона за горитѣ. (Д.В. Бр. 81. 18. IV. 1898).

ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 58, 16.03.1898 – определение и разяснения за определяне на глоба;

ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 90, 30.04.1898 – Правилникъ за приспособлението на чл. 2. отъ Закона за горитѣ;

ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 152, 18.07.1898 – с Указ се определят членове по окръжия на комисиите по Правилникъ за приспособлението на чл. 2. отъ Закона за горитѣ;

ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 173, 14.08.1899 – Окръжно № 3883 до районнитѣ горски инспектори и лѣсничейтѣ за сечта в частните гори. Интересен е следният текст: „Споредъ чл. 26 отъ Закона за горитѣ, частнитѣ гори могатъ да се сѣкатъ и на дѣлове и наведнажъ, но съ разрѣшението на лѣсничея и съ условие, че стопанитѣ имъ ще оставятъ наново да порастатъ изсѣченитѣ пространства, ако тѣ сж издѣнкове гори, или, ако сж сѣменни (високостѣблени), трѣбва да оставятъ потрѣбнитѣ за сѣме и сѣнка дървета.“

ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 39, 20.02.1901 – Правилникъ за устройството на държавнитѣ, общинскитѣ, черковнитѣ, манастирскитѣ и училищнитѣ гори.

Със Закона за горите от 1897 г. страната за пръв път се разделя на горски райони, а районите на административни лесничейства. Тогава са образувани и първите

административни лесничейства на окръга - в Пещера, Пазарджик и Панагюрище. През 1899 г. става ново административно делене на страната, като се закрива административно Пазарджишки окръг. Трите му големи околии се придават към големия вече Пловдивски окръг. /Тодоров. 100 години Борово.2001. с. 18/

През 1900 г. в страната се извършва ново административно деление. Закриват се някои окръзи и околии и се откриват нови. Татарпазарджишки окръг се закрива, като три от неговите околии – Пазарджишка, Пещерска и Панагюрска преминават към Пловдивски окръг, а Ихтиманска околия – към Софийски окръг. От Пловдивски окръг се закриват три околии: Овчехълмска, Сърнегорска и Рупчоска. След тази промяна към Пловдивски окръг остават пак шест околии, но много по-големи по площ – Карловска, Пловдивска, Станимашка, Пещерска, Пазарджишка и Панагюрска. /Арnaudов, 1998. с. 41/

В началото на века, 1901 г., се създават и първите административни лесничейства в с. Лъджане, в Батак за баташката държавна гора и в село Фотен за държавната му гора, с малък служебен персонал. /Тодоров. 100 години Борово.2001. с. 18/

По това време Пещерското административно лесничейство по площ на горите заема първо място в страната, обхващащо горите в землищата на селищата - Фотен, Нова махала, Батак, Ракиново, Чепино-баня, Лъджане и Каменица. Почти всичките държавни гори на територията му са били в тъй наречените „яйлаци“ - летни пасища. /Тодоров. 100 години Борово.2001. с. 18/

През 1901г. се издава първият Правилник за устройството на държавните и другите обществени гори. Основават се три лесоустройствени секции в България – Пловдив, Велико Търново и Варна. С това се слага началото на лесоустройството и измерването на горите у нас. За началник на Пловдивската лесоустройствена секция е назначен лесовъдът Трифон Цачев – по-късно, по време на войните същият е бил началник на Отделението на горите към министерството. До 1901 г. нито една гора в Пещерско и Чепинско не е била устроена. Още през първата година от основаването на секциите са завършени първите проекти за държавните гори – Баташка и Гешова планина в Родопите и за Гениш ада във Варненско, на принципа за постоянство и равномерност в ползването. /Арnaudов, 1998. с. 40/

За три години – до 1903 г., пловдивската секция устройва провизорно редица държавни и общински гори в Чепинското корито и в Пещерско – Кара тепе, Селище и др. По бюджетни причини секциите били закрити. Отново, през 1909 г. в София се открива „Бюро за арондиране, ограничаване и употреба на горите.“ През 1911 г. към него се сформират две лесоустройствени секции – едната за Южна България, със седалище с.Лъджане, Пещерско, а втората за Северна България, във Варна. Избухването на войните от 1912-1913 и 1915-1918 г. спира дейността на секциите до 1921 г. /Арnaudов, 1998. с. 40-41/

4.ЗАКОН ЗА ГОРИТЕ ОТ 1904 ГОДИНА

На 25 февруари 1904 г. с Указ № 29 на Фердинанд, Княз на България, е утвърден четвъртият Закон за горите (обн. ДВ, Бр. № 68, 01.IV.1904).

С Указ № 29 от 21 януари 1904 година се приема **четвъртият** Закон за горите. В него се внасят редица нови положения, които не са се съдържали в предходните три закона. Докато в тях е записано категоричното определение за общинските гори, че „това са гори, отстъпени от древно време на градовете и селата само за ползване и като такива не могат да бъдат отчуждавани, продавани, раздробявани, нито делени и обръщани в частна собственост“, то в новия закон в чл. 1 е записано, че общинските гори са два вида: гори, които са отстъпени от древно време за вечно ползване като балталъци, и гори, които съставляват частно имущество на общините. Последното определение за общинските гори ще има изключително пагубно последствие, което се прояви особено след 1997 година, когато влезе в сила Законът за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд. Много малко са общините, които не поискаха възстановяването на бившите общински гори като тяхна собственост. За съжаление, някои успяха. /Цанов. История. 2011. с. 92 /

Развитието на живота в Княжеството и по-специално на обществените отношения, свързани с горите, налага да се сложи още по-голям ред в тяхното притежаване и очертаване. Законът откликва на това. /Костов, Д. с.17/

Развитието на обществените отношения, свързани с горите, налага да се сложи по-голям ред в тяхното притежаване и очертаване на границите им. Поради тази причина законът поставя двугодишен срок, в който границите на всички държавни, общински и частни гори да бъдат точно установени (чл.3 от ЗГ 1904г.). /Личева. Глава I, § 1. /

Поставя се задачата в един неголям срок (двугодишен), **границите** на всички държавни, общински и частни гори да бъдат точно установени. Това става с официален протокол, съставен от местния лесничей и подписан от съседите на съответните гори. При липса на възражение от тяхна страна, този протокол придобива правната сила на владетелен документ. В случай на спорове, те са се разрешавали по специален ред пред съответни съдебни комисии. /Костов, Д. с.17/

Изобщо, времето е характерно с нескончаеми спорове за гори между държавата и общините, държавата и частни лица, между самите общини и между тях и частни лица. Въпросните съдебни комисии са решавали и тези спорове като за по-голяма достоверност са ходели и заседавали по места. /Костов, Д. с.18/

Специална комисия в състав от пет души, председателствана от лесничей, е определяла кои от държавните, общинските и частните гори в землището на всяко село остават занапред **предмет на горско стопанство** и кои се изключват, при съблюдаване на изискването горските села да имат най-малко 45% гора, горско-планинските най-малко 25% и полските най-малко 6%. /Костов, Д. с.18/

Съществен и нов момент в този закон е разделянето на общинските гори на два вида (чл.1 от ЗГ 1904г.). За горите, които са отстъпени от древни времена на даден град или село за вечно ползване (балталъци), се налага строго ограничаване за отчуждаване. Законът извежда от гражданскоправния оборот като предмет на правни сделки

балталъците, защото общините никога не са притежавали право на собственост върху тях. Правото на ползване, което им е отстъпено от държавата, още от османското право представлява ограничено вещно право, със заложен в него социални и икономически елементи. Това разбиране за общинските гори „балталъци“ се пренася и в следващите закони за горите – от 1922 г. и 1925 г.. /Личева. Глава I, § 1. /

Общинските гори се разделят на два вида. Едните, за които се налага строго ограничение за отчуждаване, са горите, отстъпени от древни времена на града или селото за вечно ползване (балталъци) и другите - съставляващи частно имущество на общините, с които е могло да се извършват сделки. /Костов, Д. с.18/

В новия закон яйлаците се обявяват за държавна собственост. Правителството отчуждава правото на паша и водопой, като притежателите им се обезщетяват парично между 6 и 8 лв. на ха от комисия, назначена от Министерския съвет. /Цанов. История. 2011. с. 92 /

Държавните гори, от една страна са били увеличавани чрез задължително изкупуване (отчуждаване) на „яйлаците“, т. е. правото на паша и водопой, което са имали старите им притежатели и от друга - намалявани, чрез продаването на търг на горите, по-малки от 3000 декара, когато същите са били нерентабилни. /Костов, Д. с.18/

Една съществена заслуга на този закон е обявяването на яйлаците за държавна собственост, като се отнема правото върху пашата на досегашните им собственици (чл.1 от ЗГ 1904г.). За целта е назначена комисия, която да определи обезщетението, а преди това разбира се, да установи яйлакопритежателите, местонахождението и размера на яйлаците. Този процес протекъл бавно и трудно, особено в Станимашко /Чепеларско/, Витоша, Стара планина. /Раденски. с.127/

С изменението на Закона от 15 май 1912 год., общините добиват право да ползват половината приходи от сечта в собствените им яйлаци. /Раденски. с.127/

Поставя се началото на „арондирането“ (закръгляването) и „борнажа“ (маркиране границите) на горите. Когато се прокарват граничните линии на държавните и общинските гори, се изключват всички изолирани парчета, по-малки от 100 декара, които се връзват в съседни работни земи, с цел гората да получи по-закръглена форма. /Костов, Д. с.18/

В изменения чл. 3 през 1906 и 1910 г., лесничите се задължават да описват границите на държавните и общински гори така, както съществуват в деня на описването им, като се съставят съответно протоколи. Тези протоколи, ако не се оспорят, придобиват силата на владетелни документи. В членове от 4 до 11 и техните изменения през 1906 и 1910 година са предвидени процедури при възникнали спорове между държавата и общината, между държавата и частни лица, между общини и общини и между общини и частни лица решенията на комисията да се обжалват пред съда. На практика при започване на съдебна процедура се спира изпълнението на този най-важен законов текст. В резултат се завеждат стотици дела за несъгласие с определените граници на комисията, като в съда се използват подкупени лъжесвидетели, а често се стигало и до въоръжени сбивания вкл. и убийства. Ще се запомнят дългогодишните съдебни спорове за границите между каменската и беловската община, между каменската и лъдженската община и между каменската и

коровска община, които се проточват чак до 1932 година. /Цанов. История. 2011. с. 92 - 93/

Съгласно чл. 12 от този закон, предметът на горското стопанство за всяко землище се определя от комисия в срок от три години. Поради започването на Балканската и Междусъюзническата война срокът не се спазва и същият е удължен до 1920 г. На терена тези граници е трябвало да се ограничат с трайни знаци. По късно работата по арондацията била възложена на районните горски инспектори и местните лесничей. Теренната работа се осъществявала от създадените за целта нарочни секции по арондацията (такава се създава през 1910 г. и в с. Лъджене), но поради войните измерванията били прекратени и възстановени чак през 1920 година. /Цанов. История. 2011. с. 93 /

При стопанисване на държавните и общински гори е запазен принципът за трайност, постоянство и равномерност при ползването и се предвижда то да става или по стопански планове или по стопански програми. Допускат се три начина на ползване: по стопански начин, чрез отдаване на търг и чрез концесия. Определят се също сроковете за дърводобив, начините за събиране на приходите, извозването на дървените материали и поддържането на пътищата. При дърводобива се предпочитала местната работна ръка, като при стопанската експлоатация на домакинство от планинските райони се продават до 40 куб. м материали, след изсичането му дружно. /Раденски. с.127-128/

С оглед обезпечаване целостта и запаса и осигуряване трайното ползване на горите, окончателно се въвежда **плановото начало** при експлоатацията им. За целта горските власти са изработвали стопански планове. В известен смисъл това е било задължително и за частните горовладелци, в случаите когато са притежавали гори над 500 декара. /Костов, Д. с.18/

Експлоатацията на държавните и общински гори се е осъществявала според изработените стопански планове. Всеки стопански план трябвало да има за цел да осигури целостта на запаса на горите и гарантира трайност в ползването. /Цанов. История. 2011. с. 93 /

Допускат се три начина за експлоатация на държавните и общинските гори: **по стопански начин, чрез концесия и чрез търг**. Държи се сметка и за социалния аспект на въпроса, като при експлоатирането на държавните и общинските гори задължително трябва да се дава предпочитание на работници от местното население, за които горите са били източник на естествено препитание. /Костов, Д. с.18/

Експлоатирането на държавните и общински гори трябвало да става по следните начини: по стопански начин - от самата държава; чрез концесия и чрез търг. Дървените материали, добити по стопански начин от държавната гора, се продават на склад по определени държавни тарифи или чрез търг. Най-напред се предлагали на местното население, което имало право да закупи до 15 куб. м на семейство. / Цанов. История. 2011. с. 93 /

В общинските гори сечта е могла да става от местното население, организирано от кметовете в ограничен от лесничей срок. Разпределението на добития материал

ставало на временен склад, от където всеки е можел да си извози материала след заплащане на определената такса. /Цанов. История. 2011. с. 93 /

Частните горовладелци са имали определени задължения и ограничения при сечта на дървените материали, в зависимост от площта на гората, която притежавали. /Цанов. История. 2011. с. 94 /

В закона има предвидени задължения по отношение на залесяването на изсечените и голи площи, наказателни разпореждания при извършени нарушения и др. /Цанов. История. 2011. с. 94 /

Намалява се **турнусът на сечта**: за високостъблените минимум 60 години, за нискостъблените, с редки изключения минимум 10 години. Въведено е и изискването най-малко половината от държавните гори и 1/3 от общинските да се стопанисват високостъблено. /Костов, Д. с.18/

Новост има и в системата на **горската администрация**. Страната е разделена на 6 горски района, те от своя страна на 40 лесничейства, всяко от които на няколко горски стопанства. Централната горска администрация се е представлявала от отделението за горите при Министерството на търговията и земеделието в състав: един началник, двама помощници, горски инспектор (ревизор) и горски инженер - всички с висше образование. Високообразовани е трябвало да бъдат и районните горски инспектори и лесничееите - с висше образование и по изключение със средно. /Костов, Д. с.18-19/

С този закон се потвърждава подчинеността на управлението и надзора на горите на Министерството на търговията и земеделието, чийто министър по това време е д-р Н. Генадиев. Това подчинение продължава до 1911 г., след което преминава към Министерство на земеделието и държавните имоти до 1947 г. /Цанов. История. 2011. с. 93 /

В министерството е създадено отделение по горите от 5 лесовъда - началник, главен инспектор (ревизор), горски инженер и двама помощници на началника - всички с висше образование. /Цанов. История. 2011. с. 93

Нараства горският персонал по места: назначават се старши горски стражари, младши конни и младши пеши такива, стражари-кантонери, помощник-лесничей, мерачи, таксатори и друг технически персонал. Общини и частни лица, притежаващи повече от 50 000 декара гори е трябвало да издържат специални „общински лесничей“. /Костов, Д. с.19/

За охраната на държавните гори се назначават старши и младши конни и младши пеши горски стражари, охраняемата площ на които не може да бъде повече от 15 000 дка. Държавните горски стражари се ползват с правата, които имат полицейските стражари, което изиграва много положителна роля за охраната на горите. Общините, които стопанисват общински гори, са били длъжни в съответствие с горните норми да назначават общински лесничей и общински горски стражари, а частните горовладелци - съответно лесничей и частни горски пазачи. /Цанов. История. 2011. с. 93 /

Законът от 1904г. прави следната промяна в горската администрация: „чл. 17. Цялото Княжество се раздъля на шест горски района, а тия на четиредесет административни лесничейства и всъко едно лесничейство на нъколко горски стопанства.“

Цялото Княжество се разделя на шест горски района, а те на четиредесет административни лесничейства, а всяко лесничейство - на няколко горски стопанства. /Цанов. История. 2011. с. 93 /

С четвъртия Закон за горите от 1904 г. се създават и общински лесничейства – „чл. 19. Села, общини и частни лица, които притежават повече отъ 50.000 декара гори, са длъжни да издържатъ специални "общински лесничей". “.

Измененията в **наказателната политика** се свеждат основно до това, че преследването на нарушенията се възлага изключително на горската власт, очертават се някои нови състави на нарушения като: неизнасянето на отсечения материал от горите в срок, добиването на странични материали без разрешение като пясък, глина, камъни и др., извършване на търговия на дървен материал от служителите по горите и т. н. Също така, удвояват се наказанията в случай на повторност на нарушенията, въвежда се углавна отговорност за някои деяния като паленето на огън (за времето от 1 май до 1 октомври), повреждането на горски знаци и др. /Костов, Д. с.19/

Законът от 1904 г. се оказва с по-добра съдба от другите по отношение на своето времетраене. Той се е прилагал приблизително 18 години, до отмяната му от следващия закон. /Костов, Д. с.19/

От този Закон и Правилника за приспособлението му, който излиза през същата година и в който подробно са разработени отделните идеи на същия, много от постановките са влезнали без корекции в следващите закони за гората. / Цанов. История. 2011. с. 94 /

Дотогава в страната съществували само около 40 огромни по площ държавни административни лесничейства, обхващащи 2-3 и повече околии, чиято основна задача била да се грижат предимно за държавните гори. /Арнаулов, 1998. с. 45/

Въз основа на този закон до края на 1904 г. се откриват шест общински лесничейства, три от които в Пловдивски окръг – в Карлово, Пещера и Татар Пазарджик. През следващата 1905 г. общинските лесничейства вече са 19. Откриват се и първите общински лесничейства в Чепинското корито – в Лъджене и Каменица, в Чепино баня, в Ракитово, Дорково и Костандово, а така също и в Белово – Сестримо. В този район дотогава съществувало само едно държавно лесничейство – Чепинското, със седалище с.Лъджене. През 1907 г. броят на общинските лесничейства в страната достига 24, но по време на Балканската война те намаляват до 16, за да започнат отново масово да се откриват след 1928-1930 г. /Арнаулов, 1998. с. 45/ Сп. Лесовъдска сбирка, № 1, 1905/

През 1910 г. в окръга е имало 6 общински и 8 държавни административни лесничейства. Общинските лесничейства били в Карлово, Лъджене – Каменица, Чепино баня, Ракитово, Дорково – Костандово и Белово – Сестримо. Държавните лесничейства

– в градовете Карлово, Пловдив, Станимака, Татар Пазарджик, Пещера, Лъджене, Панагюрище и Чепеларе. /Арнаутов, 1998. с. 46/

Законът от 1904 г. се прилага приблизително 18 години, с което се създава добра база по отношение на установяване на правата и задълженията на собствениците на гори. Неговата голяма заслуга се състои в очертаването на границите на горите съобразно тяхната собственост и установяването на сравнително трайни практики относно тяхното опазване и възпроизводство. /Личева. Глава I, § 1. /

През 1908 год. Отделението за горите било преименувано в Дирекция на горите, лова и риболовството, но още през 1909 година пак станало отделение, обаче като Отделение на гори, лов и риболовство. /Раденски. с.173/

Естествено от 1879 до 1908 год., както в самото централно управление на горите, така и по места /в провинцията/, са ставали известни промени – щатове нараствали, броят на персонала се увеличавал, а ръководството по стопанисване и опазване на горите постепенно преминало в ръцете на горските органи. /Раденски. с.173/

Освен това, към общинския лесничейски институт имало още 29 лесничей със средно годишно възнаграждение по 1800 лева и 2328 стражари, с общо годишно възнаграждение 1 294 813 лв., изплащано от общините. Тази стража не е малко, но била некачествена – неграмотна, бездействена и корумпирана в по-голямата си част. /Раденски. с.174/

Съществен момент за развитието на горското дело в България през този период е създаването през 1905 г. на Бюрото по укрепяване на пороищата и залесяване (УПЗ) със седалище в Казанлък. Негов първи началник е френският лесовъд Феликс Вожли. От 1 май 1905 до 31 декември 1911 г. службата по укрепяването и залесяването при МТЗ е водена от Петко Марков. От 3 януари 1908 г. Отделението за горите е преустроено в Дирекция на горите, лова и риболова, с директор, главен инспектор и двама помощници. От 1 януари 1912 г. към Дирекцията е създаден Главен инспекторат по укрепяване на пороищата и залесяването с ръководител Константин Байкушев. /140 години. с. 5/

През 1912 год. се образува самостоятелно Министерство на земеделието и държавните имоти /МЗДИ/, с Отделение за горите, лова и рибарството. През 1911- 1912 год. са били създадени и първите ревидни (технически) лесничейства. Те били общо 7 на брой и са открити в най-важните държавни гори, а именно: Батак, Чехльово, Фотен, Чепеларе, Гешова планина /Юндола/, Гениш ада, Лонгоза. Основната дейност в ревидните лесничейства била стопанисването и ползването от горите, за разлика от административните, които имали повече административна работа. /Първите административни лесничейства са създадени след 1883 год., въз основа на първия български ЗГ от същата година/. /Раденски. с.174/

ЕК- пояснения - Баташко техническо лесничейство, Чехльовско техническо лесничейство, Фотенско техническо лесничейство, Чепеларе, Гешова планина /Юндола/, Арнаутларско техническо лесничейство „Гениш ада“ - Варненско, Лонгозко техническо лесничейство - Варненско

От 1911 г. МТЗ променя името си на Министерство на земеделието и държавните имоти (МЗДИ) с Отделение на горите, лова и риболовството, от което впоследствие отпада думата „риболовство“. Административните лесничейства са 43, а реверните - 7. Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война поставят страната на военни релси, но в горите създаването на административни и реверни лесничейства и на секции за борба с ерозията продължава. /140 години. с. 5/

До 1911 г. държавните гори в страната в горско-административно отношение били разделени на 6 горски инспекции и 43 огромни по площ държавни административни лесничейства. През 1904 г. се основават и първите общински лесничейства. /Арнаутов, 1998. с. 53/

След много подобни тревожни гласове и настоявания най-после с бюджета за стопанската 1911/1912 г. (стопанската година започвала от 1 октомври) Министерството на търговията и земеделието открива първите реверни лесничейства в страната. От огромните по площ държавни административни лесничейства се отделят някои по-важни и ценни горски райони в самостоятелни горски стопанства, наречени реверни (технически) лесничейства, занимаващи се изключително с техническата работа в горите. До края на 1911 г. в страната се откриват първите 7 технически лесничейства - пет в иглолистните родопски гори на Пловдивски окръг - в Чехльово, Беглика, Гешова планина, Фотиново и Чепеларе, а останалите две - за широколистните гори на Северна България - едното в Лонгоза, а другото - в Гениш ада. /Арнаутов, 1998. с. 54-55/ Сп. „Лесовъдска сбирка“, № 1, 1911./

Площта на отделното техническо лесничейство за високостъблените гори възлизала на около 5000 ха, а за нискостъблените — 10 000 ха. За ръководители на отделните лесничейства се определяли задължително само лица със завършено лесовъдско образование. /Арнаутов, 1998. с. 55/

За да имат повече време за чисто техническа работа - стопанисване и експлоатация на поверените им гори - реверните лесничей били освободени от редица канцеларско-административни функции, които били прехвърлени на градските административни лесничей. Всички съставяни актове по закона за горите и лова от реверните лесничей и от секциите Укрепване на пороищата и залесяване (УПЗ) се изпращали на административните лесничей за издаване на наказателни постановления и за по-нататъшното им придвижване. Персоналът на техническите лесничейства най-често се състоял от 1 лесничей, 1 помощник-лесничей, двама-трима надзиратели по експлоатацията, 1 старши и двама-трима младши горски стражари. В административно отношение реверните лесничей са били подчинени направо на началниците на горските инспекции и на министерството. /Арнаутов, 1998. с. 55/

През 1912 г. в страната се открива Министерство на земеделието и държавните имоти (МЗДИ). Към него се прехвърля и ведомството по горите, което се обособява като Отделение за горите, лова и рибарството. /Арнаутов, 1998. с. 55/

„Организацията по надзора на горите - стопанисването и пазенето - отъ 1898 година насамъ, както казахъ на страница 58, запазила своя образъ до края на 1911 година. Въ горско отношение България се делила на инспекционни райони, тия на административни лесничейства, а лесничействата на стражеви участъци.

През 1912 година и тая организация претърпела известна промена сега повече въ смисълъ на чл. 17, ал. 2-ра на закона за горите отъ 1904 год. Горските инспекционни райони останали 6, начело съ по I инспекторъ, числото на административните лесничейства, както ги назозалъ законътъ, се увеличава (на 43), но, което е по-важно и съществено, организуватъ се „технични лесничейства“, които законътъ много правилно нарича „горски стопанства“. Първоначално съ създадени 7 такива лесничейства. За тая цель отъ административните лесничейства се отцепятъ 7 най-важни и крупни държавни гори и се оставятъ подъ управата и грижите на специални „технически лесничей“. /Брънчев. 1918. с. 60/

Във връзка с направени разходи по изграждането на жилища, необходими за служителите по опазване на горите в труда на Стоян Брънчев „Горите и горското стопанство в България“, 1918 г., са дадени ориентирвъчни цифри на броя на лесничействата в страната.

„Отъ изложените по-горъ податки се вижда, че:

1) Презъ периода 1880—1889 год. горското стопанство състоело средно годишно отъ 10 лесничейства, въ тия лесничейства сж построени 4 горски жилища или 2 жилища на 5 лесничейства.

2) презъ периода 1890—1899 год. сж действали средно годишно 26 лесничейства, построени сж 36 горски жилища, или за целото време около 7 жилища на 5 лесничейства и

3) презъ периода 1900—1912 год. сж действали средно годишно 45 лесничейства (административни и технични), построени сж 39 жилища или средно годишно около 6 жилища на 7 лесничейства.“ /Брънчев. 1918. с. 87/

След Балканската война в новоосвободените земи се откриват и няколко държавни административни лесничейства. Със заповед № 1493 от 29 октомври 1912 г. на МЗДИ се откриват 7 нови държавни административни лесничейства в градовете Петрич, Разлог, Пашмакли (Смолян), Дьовлен, Кърджали, Ксанти и Гюмюрджина, с временен център за всичките - гр. Неврокоп (Гоце Делчев). Ново лесничейство се открива и в Странджа - Василиковското държавно административно лесничейство с център в Бургас. /Арнаудов, 1998. с. 55/

През същата 1912 год. е създадена “Администраторска служба” към административните лесничейства. Били назначени по няколко души администратори, с цел да бъде облекчен лесничея от административна /канцеларска/ работа и да може да се изравни с лесничея от техническите лесничейства по отношение на техническите си обязанности. /Раденски. с. 174-175/

Настъпила Балканската, а скоро след нея и Първата световна война. През този период особени промени в управлението на горите не са станали. След завършването на Първата световна война, Отделението за горите и лова продължавало да бъде в МЗДИ със следните специални служби към него:

За експлоатация на горите

Измерване и уредба

Укрепяване на пороите и залесяване /УПЗ/

Лов

Начело на отделението стоял началник, а на службите – главни инспектори. Началникът и инспекторите, оглавяващи четирите служби, образували постоянен съвет, който обсъждал и решавал всички важни въпроси. Решенията му влизали в сила, след одобряването им от министъра на земеделието и държавни имоти. /Раденски. с. 175/

По отношение стопанисването и експлоатацията, страната била разделена на 9 горски инспекции и две бюро по експлоатация на горите – едно за държавните гори в Родопите и едно за държавните гори в Източна Стара планина. Всяка инспекция обхващала по няколко административни и реверни лесничейства. Общо за страната административните лесничейства били 57, а реверните – 18. Административни лесничейства имало при седалищата на инспекциите и в някои други селища. Ревирите са били обикновено по-високо, в планините – в самите гори. Безспорно, подготвя се експлоатация на неизползваните досега труднодостъпни държавни гори. Изцяло в услуга на тази експлоатация са двете бюро за експлоатация на държавните гори. /Раденски. с. 175/

Службата за измерване и уредба на горите се е състояла от две секции за същата цел и една секция за строеж на горски пътища и телефони. Тези три секции били ръководени от едно бюро. Секцията за строеж на горски пътища и телефони също била изцяло в помощ на експлоатацията на държавните гори. /Раденски. с. 175/

Към службата за УПЗ били създадени 9 секции, ръководени от две бюро. Начело на секциите и бюрата стояли началници. /Раденски. с. 176/

През 1918 г. в страната съществуват общо 8 районни горски инспекции. Непосредствено след Първата световна война една след друга се откриват нови районни инспекции и нови лесничейства. /Арnaudов, 1998. с. 65/

След завършване на Балканската война - 1912 година, горските инспекции в страната нарастват от 6 на 9. Тогава за пръв път се открива горска инспекция и в с. Лъджане, Пещерска околия, която след обявяване на Първата световна война е закрыта и е открита наново след края на войната -1919 г. Към нея се предават двете административни лесничейства - Лъджане и Пещера, и петте технически реверни лесничейства от околията - Фотен, Батак, Юндола, Чехльово и Доспат, а така също и общинските лесничейства от Чепинското корито. През 1922-1923 г. горската инспекция в Лъджане била закрыта. /Годоров. 100 години Борово.2001. с. 23/

На 1 юни 1919 год. в с. Лъджане се открива Чепинска районна горска инспекция. През 1922 г. същата се закрыва и през 1925 год. наново се открива. /Цанов. История. 2011. с. 106 /

След Балканската война през 1915 г. за кратко в с. Лъджане се открива горска инспекция. Със започване на войната същата се закрыва. На 1 юни 1919 г. след края на войната в Лъджане се открива наново Чепинска районна горска инспекция, като към

нея се придават двете държавни административни лесничейства в Пещера и Чепинското, 5 реверни лесничейства - Чехльово, Гешева планина, Батак, Доспат и Фотинското и общинските лесничейства Чепино, Лъджене, Каменица, Ракитово, Костандово, Дорково и Белово. С бюджета през 1922/1923 г. не е предвидена издръжката на инспекцията и същата се закрива. Със заповед № 2765 от 1925 г. наново се открива, като се прибавят и общински лесничейства от Разложкия край. /Цанов. 130 години. 2014. с.111/

Със заповед № 1172 от 10 май 1919 г. на Министерството на земеделието и с допълнителен бюджет за шестмесечието в страната се откриват две нови районни горски инспекции в с.Лъджене – Пещерско, и в гр.Шумен. /Арнаутов, 1998. с. 65/

Горската инспекция в Лъджене била открита за пръв път още след Балканската война, но след обявяването на Първата световна война била закрита. /Арнаутов, 1998. с. 65/

Към новата Чепинска районна горска инспекция се прикрепват административните лесничейства в Лъджене, Пещера, реверните лесничейства Баташко, Гешева планина, Чехльово, Фотиновско и Карлъшко, а впоследствие и откритите нови общински лесничейства. /Арнаутов, 1998. с. 65-66/

След тази промяна към Пловдив остават 11 лесничейства: Карловско, Пловдивско, Станимашко, Татарпазарджишко, Беловско, Панагюрско, Чепеларско, Дъовленско, Казанлъшко, Хасковско и Харманлийско./Арнаутов, 1998. с.66./ Наредби на МЗДИ, № 4, 1920./

През 1920 г. във връзка с извършеното ново административно устройство на страната се създава нов Пашмаклийски (Смолянски) окръг. С бюджета за финансовата 1920/1921 г. и заповед № 3337 на МЗДИ от ноември 1920 г. в с. Чепеларе се открива Чепеларската районна горска инспекция. Към нея спадат горите на Пашмаклийска, Дъовленска, Даръдерска (Златоградска) и част от горите на Станимашка околия. /Арнаутов, 1998. с. 66 / Наредби на МЗДИ, № 47, 21 ноем. 1920./

Със Заповед № 3837* от 15.XI. 1920 г. на МЗДИ се създава Чепеларска районна горска инспекция със седалище Чепеларе, която обхваща Чепеларското, Дъовленското (Девинското), Пашмаклийското (Смолянското) лесничейства. /90 години Девин, 2003. с.11//Заб.: ЕК -* - номера на заповедта в друг текст е 3337/

В края на 1920 г. общият брой на Районните дирекции на горите (РДГ) в страната нараства на 12. Тяхното съществуване обаче е твърде кратко. Само след три години, с бюджета за финансовата 1922/1923 г. шест от тях се закриват, в т. ч. и новооткритите в Лъджене и Чепеларе. Остават само Районните горски инспекции в София, Пловдив, Разлог (Мехомия), В. Търново, Варна и Бургас. /Арнаутов, 1998. с. 66/ Наредби на МЗДИ, № 5, 1922./

От 18 април 1922 г. страната е разделена на 6 горски инспекции: Софийска, Търновска, Варненска, Бургаска, Пловдивска и Мехомийска (Разложка). Пловдивската обхваща Пловдивски и Пашмаклийски (Смолянски) административен окръг, така че

Девинското административно лесничейство преминава към нея. /90 години Девин, 2003. с.11/

До 1922 г. лесничействата са 57 административни и 18 реверни. Открити са и още 9 горски инспекции и 2 бюра за таксация на горите. /140 години. с. 6/

Подзаконовата нормативна уредба за периода е следната:

Правилникъ за приспособлението закона за горитѣ. (Д. В. Бр. 137. 26. VII. 1904).

Измѣнение и допълнение на чл. чл. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 15, 25 и 71 отъ закона за горитѣ отъ 1904 год. (Д. В. Бр. 47. 1. III. 1906).

Измѣнение и допълнение чл. чл. 3 и 12 отъ закона за горитѣ отъ 1904 г. (Д. В. Бр. 76. 6. IV. 1910).

Изменение и допълнение на чл. чл. 1, 12, 14, 15, 16, 24, 25 и 26 отъ закона за горитѣ отъ 1904 г. (Д. В. Бр. 106. 15. V. 1912).

ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК, Брой № 61, 19.03.1911 – Законъ за продаване на нѣкои държавни гори въ Станимашка околия.

Измѣнение и допълнение на закона за продаване нѣкои държавни гори въ Станимашка околия. (Д. В. Бр. 247. 5. II. 1923).

Измѣнение и допълнение на закона за продаване нѣкои държавни гори въ Станимашка околия. (Д. В. Бр. 47. 1. VI. 1927).

Измѣнение и допълнение на закона за продаване нѣкои държавни гори въ Станимашка околия. (Д. В. Бр. 18. 25. IV. 1931).

Измѣнение на закона за продаване нѣкои държавни гори въ Станимашка околия. (Д. В. Бр. 68. 28.VI. 1933. (Вж. чл. 44 зак. за бюдж. 1933/34 г.)

Измѣнение на закона за изменение и допълнение закона за продаване нѣкои държавни гори въ Станимашка околия отъ 1931 г. (Д. В. Бр. 6. 11. IV. 1934 г. Вж. чл. 53 отъ закона за бюджета 1934/35.)

Законъ за фондъ културнитѣ мѣроприятия по водитѣ и горитѣ. (Д. В. Бр. 104. 10. V. 1912).

Изменение и допълнение чл. чл. 1, 2, 3 и 4 отъ закона за фондъ културнитѣ мѣроприятия по водитѣ и горитѣ отъ 1915 г. (Д. В. Бр. 83. 15. IV. 1915).

Измѣнение забѣлѣжката къмъ § 138 отъ правилника за приспособлението на закона за горитѣ отъ 1904 г. (Д. В. Бр. 66. 27. VI. 1919).

Изм. чл. 2. т. т. а и б. (вж. чл. 16 отъ зак. за изм. разм. на нѣкои отъ такситѣ) отъ закона за ф.к. м. (Д. В. Бр. 306. 17. I. 1919).

Измѣнение забѣлѣжката къмъ § 138 отъ правилника за приспособлението на закона за горитѣ отъ 1904 г. (Д. В. Бр. 121. 31. VIII. 1920).

Допълнение на чл. 24 отъ закона за горите отъ 1904 г. (Д. В. Бр. 2. 2. IV. 1921).

5.ЗАКОН ЗА ГОРИТЕ ОТ 1922 ГОДИНА

Законът за горите от 1922 г. е утвърден с Указ на Цар Борис III от 20 април с. г. (ДВ, бр. 24 от 3.05.1922 г.). Той е първият „царски“ закон. /Костов, Д. с.19/

За него е характерно точно обратното - изключително кратко съществуване, продиктувано от обстоятелствата по това време. Законът е приет по времето на Ал. Стамболийски - извършен е превратът на 9 юни 1923 г. и последвала отмяната му през 1925 г. /Костов, Д. с.19/

С Указ № 37 от 1 май 1922 година се утвърждава и публикува *петият* Закон за гората. В него са залегнали опитите по законодателен ред да се решат многобройните спорове по общинските гори. За пръв път законодателно се третира въпросът за предмета на горското стопанство (чл. 22). С този закон на практика се извършва и първото одържавяване на гори, съществуващи дъскорезници, построени от частни стопани във вътрешността на държавните, общински и др. обществени гори в страната. По това време се създават и първите горски трудово-производителни кооперации, които са смятани като нова форма на организацията за експлоатация на горите, които държавата всячески се опитва да подпомогне. Чл. 63 от закона е посветен на експлоатацията на горите, като в него е предвидено с предимство да се ползват обществените гори по стопански начин, чрез търг, чрез концесия и от местното работно население на кооперативни начала. На местното население, което изкарва прехраната си от работа в гората, се отпускат по тарифни цени до 80 куб. м на домакинство. Добивът на тези материали става само на кооперативни начала. За целта във всяко населено място с повече от 20 домакинства се основава само по едно трудово горско кооперативно сдружение. За закупуването на инвентар, работен добитък и др. кооперациите могат да получат кредит от държавните кредитни учреждения. Изрично е подчертано, че за членове на кооперациите се приемат само селяни, които работят в гората. Лица, които имат друго препитание, не могат да бъдат членове на кооперациите. /Цанов. История. 2011. с. 94 /

Независимо от краткото си приложение (приблизително три години), той съдържа идеи, чиято значимост следва да бъде отбелязана. /Костов, Д. с.19/

Най-напред, този закон внася промяна в **предмета на горското стопанство**. Първо, отпада пространственият критерий за гора. По смисъла на закона такава е вече всяка площ, „която е обрасла с горски дървета или храсти, независимо от нейното пространство и сегашно състояние“ (чл. 21). Второ, в понятието гора се включват и „планинските пасища и всички празни пространства из горите, както и ония, които бъдат обявени за охранителни и строгоохранителни или подлежащи на залесяване“ (чл. 21). С други думи - налице е разширяване на предмета на горското стопанство. /Костов, Д. с.19/

Това от своя страна води до засягане на по-голям брой лица, които следва да съобразяват упражняването на правата си със специалните разпоредби на горското законодателство. /Личева. Глава I, § 1. /

Поради това, че яйлашкият въпрос не бил напълно приключил още, въпреки постановките на ЗГ от 1904 год. за отчуждаването, в Закона от 1922 година продължило неговото третиране, като отново се потвърждава одържавяване на яйлаците. Предвижда се обезщетение по два лева на декар. Съставят се наново комисии за определяне кои земи са яйлаци и къшлаци, собствениците им и размера на обезщетението. Правото на паша и водопой в общински гори се отчуждавало в полза на съответните общини, когато то принадлежало на частни лица. /Раденски. с. 129/

Законът от 1922г. дава **нова категоризация на горите**. Те се подразделят на „обществени“ и „частни“, като е разширен обхватът на първата категория за сметка на втората. Под „обществени“ гори се разбират държавните, общинските и горите на обществените учреждения: училища, черкви, читалища, манастири и др., докато под „частни“ - принадлежащите на частни лица (физически или юридически). /Костов, Д. с.19/

„Чл. 1. Горите в Царството са обществени и частни. Обществени са: държавните, общинските и частните гори на обществените учреждения, окръжия, училища, читалища, черкви, манастири, джамии и др.). Частни гори са ония, които принадлежат на частни лица (физически или юридически).“

Със законите за горите от 1897 и 1904 год. е спряно /забранено/ отстъпването на държавни гори за общински. Сега, със ЗГ от 1922 год. наново се отстъпват такива гори, когато селищата не притежават достатъчно: „Чл. 18. На населените места, които се намират в сред или край държавните гори и нямат свои общински или частни гори, или имат такива, но в недостатъчен размер, се отстъпват, като балталъци, части от държавните гори в следните размери (включително и поляните из тях): за полските села - до 20 декари на домакинство, за полско-горските села - до 40 декари на домакинство и за горските села - до 100 декари на домакинство (според преброяването на 31 декемврий 1920 година).“.

„Чл. 23. а) За предмет на горско стопанство се определят преди всичко абсолютните горски почви, поройните периметри, стръмнините, ронливите и каменливите склонове на възвишенията и всички места които имат охранително или строго-охранително значение. б) Горите из равнинните места, с богата и плодородна почва, подходящи за култивирането на по-доходни земеделски култури, се изключват из обекта на горското стопанство.“

Извършени са промени и в **управлението на горите**. То преминава към новосъздаденото Министерство на земеделието и държавните имоти, като се създава „Отделение за горите и лова“ със следните служби: а) за експлоатацията на горите, б) за измерване и уредба на горите, в) за укрепяване на пороищата и залесяването, г) административна и д) за лова. /Костов, Д. с.20/

С оглед подобряване управлението на по-важните обществени гори и административните лесничейства се отделят самостоятелни горски стопанства -

„ревиврни лесничейства“ с площ до 5000 хектара за високостъблените и до 10 000 хектара за нискостъблените. /Костов, Д. с.20/

„Чл. 35. В горско отношение, Царството се дели на горски райони и административни лесничейства. Горските райони се управляват от районни горски инспектори, а лесничействата - от лесничейи.

Чл. 36. По-важните държавни и други обществени гори в административните лесничейства, се отделят и образуват самостоятелни горски стопанства - ревиврни лесничейства.

Чл. 37. За службите по експлоатацията на горите, за укрепяване пороищата и залесяването, както и за измерване и уредба на горите, се откриват, според нуждата, специални бюра и секции.“

За пръв път със закон се определят нормите за различните категории обли материали /сортименти/. „При продажбата на кубик, масата се дели на четири категории: едър строителен материал, дребен строителен материал, тънък строителен материал и дърва за огрев.

Към I-та категория се числи масата на стъблото (и клоновете за широколистните породи) с диаметър до 14 с/м на тънкия край.

Към II-та категория се числи масата на стъблото (и клоновете за широколистните породи) с диаметър между 14 и 7 с/м.

Към III-та категория се числят материалите, по-тънки от 7 с/м на дебелия край.

Към IV-та категория се числи масата, която не е годна за строителни цели.

Материалите от I, II и III категория се мерят в плътни кубически метри, а от IV категория в пространствени кубически метри.“

Нов начин на **експлоатация** на обществените гори се въвежда. Освен познатите по стопански начин, чрез търг и чрез концесия, тя може да се извършва и на „кооперативни начала“ от местното население. Или, поставя се началото на така наречените „Горско-производителни кооперации“. Нещата се свеждат до това, че на местното население, което изкарва прехраната си от работа в горите, се отпускат до 80 куб. метра на домакинство за преработване и собствени нужди. За целта във всяко населено място с повече от 20 домакинства се създава „Трудово горско-производително кооперативно сдружение“ или накратко горска кооперация. За техни членове са приемани само лица, които са се препитавали предимно от работа в горите, както беше отбелязано. Местните жители, които не са били членове на горските кооперации, са имали по-ограничени права, напр. могли са да сечат само за свои лични нужди, до 40 куб. метра на домакинство и т. н. /Костов, Д. с.20/

Ползването на дървесина от обществените гори се извършва по следните начина:

1. По стопански начин – с наети работници или с трудоваци, или чрез отдаване работата на търг.
2. От местното население – на кооперативни начала, като на домакинство се отпускат от откритите сечища до 80 куб.м дървесина.
3. чрез търг:
4. чрез концесия:

По тарифа на корен.

„Чл. 66. Местните жители, които не са членове на горско-производителните кооперативни сдружения, могат да отсичат от откритите сечища в обществените гори материали, по тарифните цени, само за свои лични стопански и къщни нужди: дърва за гориво и шума за храна на добитъка - до 40 куб. метра на домакинство, а дърва за разни строежи - според доказаната документално нужда.“

Експлоатирането на обществените гори чрез концесии се дава само на кооперациите. / Цанов. История. 2011. с. 94 /

При Отделението за горите било открито “Бюро за стопанска експлоатация” с три секции в него. Бюрото било оглавявано от началник, а секциите – от лесничей. Стопанската експлоатация не била проведена тъй като служителите от бюрото били натоварени с друга работа. /Раденски. с. 130/

Създава се образована горска администрация. Откриват се интензивно горски учебни заведения (средни и практически горски училища).

Заслужава специално внимание желанието на законодателя за една **образована горска администрация**. За повдигане на нивото ѝ се поставят високи изисквания. Кандидатите за заемане държавни, общински и други обществени лесовъдски служби е трябвало да имат „пълно лесовъдско образование, добито в признато от Българската държава виеше или средно лесовъдско училище“ (чл. 39). То е могло да бъде придобито и в чужбина, като за целта дипломите са се легализирали. Дава се също така начален тласък на интензивно откриване на учебни заведения. Например, за подготовката на нужния технически персонал по горите Министерството на земеделието и държавните имоти е трябвало да открие едно средно горско училище. За помощен технически персонал е трябвало да се открият практически горски училища, курсове и т. н. /Костов, Д. с.20/

С този закон, което е интересно като факт, у нас за пръв път се извършва **национализация**. Заключва се в „одържавяване“ на всички дъскорезници, построени от частни лица във вътрешността на обществените гори. Те се обявяват собственост на държавата, респ. общините и другите обществени учреждения и се завладяват веднага с влизането на закона в сила. /Костов, Д. с.20/

Отчуждаването на частните дъскорезници всред горите не успяло, дори били построени още нови такива. /Раденски. с. 130/

Новости са и създаденият фонд за лесокултурни мероприятия към Министерството на земеделието и държавните имоти, предвиждането на някои нови

състави на нарушения, подобряване на процедурата по налагането на наказания и пр. /Костов, Д. с.20/

Подзаконовата нормативна уредба за периода е следната:

Законъ за отдаване на концесия стопанисването на нѣкои държавни гори. (Д. В. Бр. 113. 21. VIII. 1922).

Поправка на закона за отдаване на концесия стопанисването на нѣкои държавни гори. (Д. В. Бр 117. 25. VIII. 1922).

Временна наредба за устройството общинскитѣ, училищнитѣ и др. обществени гори, които се устройватъ за смѣтка на собственицитѣ имъ съгл. чл. 60 отъ закона за горитѣ отъ 1922 г. (Д. В. Бр. 18. 25. IV. 1923).

Наредба за прилагане чл. 21—32 отъ закона за горитѣ отъ 1922 г. (Д. В. Бр. 293. 30. III.1923).

Измѣнение чл. чл. 63 и 83 отъ закона за горитѣ отъ 1922 г. (Д. В. Бр. 110. 16. VIII. 1924).

6.ЗАКОН ЗА ГОРИТЕ ОТ 1925 ГОДИНА

Шестият закон за горите е приет през 1925 г. (Утвърденъ с Указъ № 49 отъ 16.07.1925 г., обн., ДВ., бр. 124 отъ 1.09.1925 г., въ сила отъ 1.09.1925 г.,) и действа с много изменения до приемането на Закона за горите от 1958 г. След 1947 г. този закон се прилага в контекста на КНРБ /1947 г./, а именно, че всички гори са общонародна/държавна собственост. Законът от 1925 г. е най-детайлен като правна уредба, защото е бил замислен като кодекс, като всеобщ закон за горите. Задачата му е да обезпечи „едно постоянно горско стопанство, като се забранят всички действия, които биха застрашили да превърнат горите в заклевели или пустеещи места“ /акад. П. Стайнов/. Този закон предвижда стопанисването на горите да става по стопански планове и програми, установява задължения по отношение на общинските и частните гори и разкрива редица предимства, но най – вече, желание да се направи обща уредба на горския сектор. /Личева. Глава I, § 1. /

С указ № 49 от 16 юли 1925 г., обнародван в ДВ бр. 124 от 01.09 1925 г., се приема **шестият** Закон за горите, който по общата оценка на лесовѣдите от това време се смята за най-прогресивен и защитаващ интересите на гората. Бил е замислен като всеобщ закон за горите - Кодекс на горите. В закона е предвидено да се осъществи равномерност и постоянство в ползването, като се забраняват и се ограничават всички действия, които водят до влошаване на състоянието на горите и тяхното унищожаване. / Цанов. История. 2011. с. 94 /

Това е най-пълният закон за горите, създаден след Освобождението.

Съдържа следните глави:

1. Горска собственост.
2. Предмет на горското стопанство.

3. Управление на горите.
4. Стопанска експлоатация.
5. Пътища и сгради.
6. Залесяване и укрепяване на пороите.
7. Фонд културни мероприятия по земеделието, горите и водите.
8. Наказателни разпоредби.
9. Преходни разпоредби.
10. Разяснение на някои думи, които се срещат в закона.

И в този закон се предвижда необходимостта от отчуждаване на яйлаците. Освен това, за разлика от Закона от 1922 год., се предвижда неотчуждаемост на обществените гори, като ги прави и необратими по давност, а общинските гори да не могат да се поделят между членовете на общината. /Раденски. с. 130-131/

За пръв път в закона се дава правно тълкуване на много съществения въпрос за собствеността в горите, и особено в чл. 2 за яйлаците:

Чл. 2. Правото на паша и водопой, което частни лица, общини и други обществени учреждения притежават в яйлаците и къшлаците, се отчуждава в полза на държавата по реда указан в настоящия закон.

По същия начин се отчуждават и изкуствените залесявания в яйлаците и къшлаците, извършени от техните владетели." /Цанов. История. 2011. с. 94 /

Площите, оценките и заплащането на яйлаците и къшлаците се определят от нарочни комисии, назначени от Министерския съвет по определени, подробно описани в закона правила. /Цанов. История. 2011. с. 94-95 /

Основните изменения в уредбата на горите, които той прави, се отнасят до следното: първо, внасят се допълнителни разграничения в **притежаването** на общинските гори и горите на обществените учреждения. И едните, и другите са притежавани по два начина: и като обществени, и като частни имоти. Като обществени, т. е. по първия начин, общините са притежавали тези гори (заедно с пасищата в тях), които са им били отстъпени от древно време за вечно ползване (балталъци). Като частни - тези, които са били придобити по други начини и които са съставлявали техни частни имоти. Същото се отнася и за обществените и частни гори на обществените учреждения (светски и църковни). /Костов, Д. с.21/

С оглед осигуряването на стабилна правна закрила, държавните гори (в които вече се включват „яйлаците“ и „къшлаците“)* и обществените гори на общините и обществените учреждения се обявяват за неотчуждаеми и неприобретаеми по давност. /Костов, Д. с.21/ /к.м., Д.К. - Заб.: * *Правото на пашата и водопой, което са имали различни притежатели в яйлаците (летни пасища) и къшлаците (зимни пасища) било отчуждено в полза на държавата.*/

Както и при предходните закони, законът от 1925 г. признава правото на ползване, което общините притежават в балталъците, но не и правото им на собственост. Това важи и за обществените гори на обществените учреждения – светски и църковни. За частни имоти на общините и обществените учреждения се обявяват горите, които са придобити със способности, довели до притежаването на безспорно право на собственост върху тях – покупко-продажби, дарения и др. /Личева. Глава I, § 1. /

С цел осигуряването на стабилна правна закрила, държавните гори, в които се включват яйлаците и къшлаците, както и обществените гори на общините и обществените учреждения, не могат да бъдат обект на разпоредителни сделки или да се придобиват по давност. В съдебната практика от разглеждания исторически период се приема, че съгласно Конституцията държавата е собственик на всички имоти в границите на нейната територия, които не са частни и че законите не я задължават да има документи за собственост. Давностното владение може да породи право на собственост само тогава, когато владението е *cum animo sibi habendi* (с намерение да се притежава). Но това важи само за частните гори. По отношение на общинските гори „балталъци“ се застъпва последователно принципът, че правото на ползване принадлежи на съответната община, но собствеността върху този вид гори принадлежи на държавата и не може да бъде придобита от друг, включително и от общината по никакъв начин, в това число и чрез давностно владение. Балталъците са неотчуждаеми и не са обект на делба. Забраната за делба на общинските гори между членовете на общината е оправдана, защото ако се допусне обратното, същите ще изгубят предназначението си като гори, които са отстъпени за общо ползване на съответната териториална единица. С тези решения, постановени по спорове, свързани с балталъци, се приемат, признават и се налагат в правния мир техните социално-икономически функции. Не се допуска претенция от нито една община и/или населено място за право на собственост върху гора „балталък“. /Личева. Глава I, § 1. /

Пример за законодателна далновидност са разпоредбите на чл. 25-30 от ЗГ /1925 г./, с които се въвеждат строги правила и ограничения за определените като охранителни и строгоохранителни гори и горски пасища. Като такива се обявяват горски територии, които се намират по изложените на срутване и измиване от пороите стръмнини; които запазват изворите, притоците и бреговете на реките, които задържат ронливите почви и пясъците край морето, езерата, реките; които служат за запазване на железопътните линии, шосета, населени места и полетата от вредните атмосферни влияния и от наводнения. /Личева. Глава I, § 1. /

Второ, за издигането на законността и качеството в **управлението на горите** в централната горска администрация се създава нов орган - „Висш горско-стопански съвет“. Той е в подчинение на Министерството на земеделието и държавните имоти и е създаден на широка държавно-обществена основа (в него влизат представители както на Министерството на земеделието и държавните имоти, така и на други министерства, на Дружеството на българските лесовъди, Съюза на горските производителни кооперации и др.). Главното в неговата дейност е било обсъждането на законопроекти, правилници и най-важните принципиални въпроси по уредбата на горското стопанство. Председателствал се е от министъра. /Костов, Д. с.21/

„Чл. 37. За обсъждане на законопроекти, правилници и по-важни принципиални въпроси по уредбата на горското стопанство, при Министерството на земеделието и държавните имоти се урежда Висшъ горскостопански съветъ, който се състои отъ

членове на постоянния Горски съвет, главния секретарь, юристконсулта и началниците на отделенията за земеделието, ветеринарното и за водите при Министерството на земеделието и държавните имоти, по единъ представител на министерствата на правосъдието, на финансите, на търговията, промишлеността и труда, на железниците и на обществените сгради, пътищата и благоустройството, по единъ представител на Дружеството на българските лесовъди, на Българското икономическо дружество, на Българската централна кооперативна банка, на Българската земеделска банка и на Съюза на горските производителни кооперации и 5 частни лица - техници, финансисти, юристи, индустриалци и търговци на дървени материали.“

По нов начин, на следващо място, се извършва районирането на страната в горскостопанско отношение. Законът предвижда само принципно, че се създават горски инспекции и лесничейства, но тяхното число, райони и седалища се определят оперативно от министъра, в зависимост от пространството на горите и интензивността на стопанството в тях. /Костов, Д. с.21/

„Чл. 38. Въ горско отношение, Царството се дели на горски инспекции и лесничейства. Първите се управляват от горски инспектори, а лесничействата - от лесничейи.

Числото, районите и седалищата на горските инспекции и лесничействата се определят от министъра на земеделието и държавните имоти, споредъ пространството на горите и интензивността на стопанството въ тяхъ, и мнението на Горския съветъ.

По-големите и важни държавни, общински и др. обществени гори се отделятъ въ самостоятелни горски стопанства - ревирни лесничейства. Въ отделни стопанства могат да се групират и по няколко по-малки гори, а много големите се разделятъ на няколко стопанства, така че всяко от тяхъ да обема до 5.000 хектара - за високостъблените гори и до 10.000 хектара - за низкостъблените.“

Опазването на държавните гори се поверява на горската стража, а поддържането на горските пътища и телефонни линии на специални пазачи - кантонери и надзиратели. За засилване на дисциплината горските стражари се обособяват на две степени: старши, които са били винаги конни и младши (конни и пешни). Числото им се определя от пространството, което ще охраняват и което не е трябвало да надвишава 1000 хектара. /Костов, Д. с.21/

Общините и обществените учреждения са поддържали своя горска стража. Частните гори са се пазели от държавната и общинската горска стража, но собствениците им са имали право да поставят и свои горски пазачи. /Костов, Д. с.21-22/

От този период за служителите по горите с лесовъдски длъжности се въвежда форменото облекло. Въвеждат се и някои социални придобивки за всички служители по горите като допълнително възнаграждение за извънредния труд и риск при носене на службата, лесничейски домове, превозни средства и т. н. /Костов, Д. с.22/

Допуска се законната привилегия на завършилите виеше лесовъдско образование, освен правото да заемат държавна служба по горите, да имат право и на пълна частна лесовъдска практика. /Костов, Д. с.22/

„Чл. 45. Частните гори се пазят от държавната и общинската горска стража, но собствениците им могат да поставят и свои горски пазачи, действията на които се вземат под внимание наравно с тия на държавните горски стражари, само ако тяхното назначение е било одобрено от лесничея и ако носят установената униформа.

За ръководене на стопанството въ горите им, частните горовладелци могат да поставят и свои частни лесничеи, които трябва да отговарят на условията за държавните и общинските такива, и се назначават с одобрение от министъра на земеделието и държавните имоти. Частните лесничеи се ползват с същите права, каквито имат общинските такива.“

Централното управление на държавните, общински и др. обществени гори се състои от Отделение за горите и лова при Министерството на земеделието и държавните имоти. / Цанов. История. 2011. с. 95 /

В чл. 75 се установява добиването и продажбата на дървените материали в държавните гори да става по следните начини: а/ по стопански начин; б/ от местното население и други по тарифни цени; в/ чрез търг; г/ чрез смесени обществени предприятия; д/ чрез концесия. / Цанов. История. 2011. с. 95 /

„Чл. 75. Държавните гори се стопанисват от органите на Отделението за горите и лова при Министерството на земеделието и държавните имоти. Добиването и продажбата на дървените материали от тия гори става: а) по стопански начин; б) от местното население и други по тарифни цени; в) чрез търг; г) чрез смесени обществени предприятия и д) чрез концесия.“

Усъвършенстван е принципът за **плановостта** при стопанисването на горите. Стопанските планове и програми се изработват отделно, за всяко горско стопанство, като въз основа на тях се определя редът и размера на годишното ползване. /Костов, Д. с.22/

Стопанският начин на **експлоатация** на държавните гори е предпочитан, но заедно с това се допускат и другите варианти: търг, концесия и пр. Разбира се, на базата на строго установен разрешителен режим - никой не може да сече без писмено позволение от надлежния лесничей. Същото се отнася и за общинските гори, и за горите на обществените учреждения. По-голяма свобода, естествено, са имали частните гори. /Костов, Д. с.22/

Предпочитан начин на стопанисването на горите е по стопански начин, а също и от редовни трудови горско-производителни кооперативни сдружения, като се отпускат по тарифни цени на всеки член-кооператор до 80 куб. м, а на нечленовете кооператори - по 40 куб. м (чл.77). / Цанов. История. 2011. с. 95 /

Плановото начало се е използвало и за пашата и за другите второстепенни горски продукти. /Костов, Д. с.22/

Тенденцията за по-голям ред в горите се изразява и в налагането на разрешителен режим за извършващите се строежи в тях — жилищни сгради, складове, къшли, мандри, дъскорезници и др. /Костов, Д. с.22/

Засилена е правната защита на горите и чрез една добре обособена и доразвита **административнонаказателна** част на закона, визирала много нови състави на нарушения, а също и усъвършенствано административнонаказателно производство. /Костов, Д. с.22/

Трябва да подчертаем пълнотата и подробната обосновка на всички възможни случаи в многообразието на стопанисването и ползването на горите в този закон. Той е най-добрият за периода от 1878 до 1950 година. В него подробно се поставят най-важните въпроси в областта на горското стопанство като собствеността на горите, предмета на горското стопанство, тяхното устройство, управление и експлоатация, стопанисване, залесяване и укрепяване на пороищата, охраната и защитата на горите и пр. /Цанов. История. 2011. с. 95 /

С бюджета за 1925/1926 г. отново се открива Чепинската районна горска инспекция, а се закрива Разложката. Районният горски инспектор Цанко Дончев от Разлог е преместен в Лъджене. Към новата Чепинска инспекция се придават няколко лесничейства на закритата Разложка инспекция. Към новата Чепинска инспекция остават 10 лесничейства: Чепинско, Чехльовско, Доспатско, Гешова планина, Баташко, Стенско, Пещерско, Дьовленско, Разложко и Якорудско. /Арнаудов, 1998. с. 68/

Към Пловдив след тази промяна се водят само 8 лесничейства: Карловско, Пловдивско, Станимашко, Чепеларско, Пашмаклийско, Татарпазарджишко Панагюрско и Хасковско. /Арнаудов, 1998. с. 68 / Наредби на МЗДИ, № 21, 1925. /

С бюджета за финансовата 1928/1929 г. и заповед № 1268 от 6 октомври 1928 г. на МЗДИ от Пловдив се отделят Пашмаклийското (Смолянското), Девинското административни и Чепеларското реверно лесничейство и отново се създава Пашмаклийската районна горска инспекция със седалище в с. Чепеларе. /Арнаудов, 1998. с. 68 / Наредби на МЗДИ, № 39, 1928. /

Със Заповед № 1268 от 6 октомври 1928 г. министерството отделя от Пловдивски горски район Пашмаклийското (Смолянско), Дьовленско (Девинско) административно и Чепеларското реверно лесничейство, като нарежда през финансовата 1928/29 г. да се образува Пашмаклийска (Смолянска) районна горска инспекция със седалище на горския инспектор в Чепеларе и горните лесничейства преминават към нея. /90 години Девин, 2003. с.11/

До 1928 г. на територията на сегашната Пловдивска районна дирекция на горите е имало само три лесничейства - в Карлово, Пловдив и Станимака, две секции УПЗ - Карловската и Пловдивската, и нито едно общинско или реверно лесничейство. Откритото през 1904 г. общинско лесничейство в Карлово просъществувало само няколко години, след което по бюджетни причини е закрито. Години наред откриването на нови общински лесничейства срещало мълчаливата съпротива на общинските управи, които най-често се позовавали на липсата на достатъчно средства в общинските бюджети. /Арнаудов, 1998. с. 84/

Повечето общински лесничейства в страната се откриват в периода 1930 -1940 г.

На територията на сегашната РДГ- Пловдив най-напред се открива общинско лесничейство в гр. Клисуре (през 1928 г.). Дотогава богатите клисурски гори са се завеждали от карловския лесничей срещу заплащане на съответно възнаграждение от общината. /Арнаудов, 1998. с. 85/

Първият лесничей, който полага началото на Клисурското общинско лесничейство, е Иван Михайлов. Той работи главно по обособяване предмета на горското стопанство. Работи в Клисуре до 1932 г., когато се премества в съседното село Божидар, където основава Божидарското общинско лесничейство. /Арнаудов, 1998. с. 86/

През 1935 г. в Пловдивския район се откриват три нови общински лесничейства - в с. Старосел, с. Каравелово и с. Попово - Първомайско. Староселското общинско лесничейство е открито от лесничей Иван А. Гявуров от Панагюрище. През 1938 г. той е преместен в с. Мрачник - Карловско, където открива Свеженското общинско лесничейство със седалище в с. Свежен. На негово място в Старосел идва лесничей Тодор Ангелов. /Арнаудов, 1998. с. 86/

Карловското общинско лесничейство, сега горско-технически участък (ГТУ) към Карлово, се открива от лесничей Стойко Н. Стойков. През 1938 г. на негово място идва лесничей Велико Филипов. /Арнаудов, 1998. с. 86/

Поповското общинско лесничейство със седалище с. Попово (сега Искра - Първомайско) е открито от лесничей Димитър Г. Янков. Седалището му през 1939 г. по времето на лесничей П. Бордеяшки е преместено в Борисовград (сега Първомай). /Арнаудов, 1998. с. 86/

През 1936 г. се откриват Розовецкото общинско лесничейство със седалище с. Розовец - Пловдивско, общинските лесничейства в с. Тополово и с. Лъки - Станимашко. /Арнаудов, 1998. с. 86/

През 1938 г. се откриват две нови общински лесничейства - Свеженското от лесничей Иван А. Гявуров и Кричимското (първоначално наречено Малиновско) от лесничей Васил Н. Широков от с. Бели бряг - Преславско. /Арнаудов, 1998. с. 86 /

През 1939 г. се откриват две общински лесничейства: в с. Бойково - Пловдивско (сега ГТУ към Пловдив) и с. Стрелча - Панагюрско. /Арнаудов, 1998. с. 86/

След преврата на 19 май 1934 г. в страната се извършва ново административно деление. Закриват се окръзите, а се създават 7 големи области - Софийска, Пловдивска, Старозагорска, Врачанска, Плевенска, Шуменска и Бургаска. В тях се откриват 7 областни горски инспекции, които се преименуват в Областни служби по горите и лова. /Арнаудов, 1998. с. 83/

Към новообразуваната Пловдивска област освен Пловдивски и Смолянски окръг се придават Разложка и Неврокопска околия от Петрички окръг. Общо стават 11 околии: Карловска, Пловдивска, Станимашка, Татарпазарджишка, Пещерска,

Панагюрска, Смолянска, Девинска, Златоградска, Разложка и Неврокопска. /Арнаудов, 1998. с. 83/ Известия на Министерството на народното стопанство, № 32, 1935. /

През 1935 г. се променя началото на новата стопанска година, която съвпада с календарната. Дотогава новата стопанска година започвала от 1 октомври и приключвала на 30 септември следващата година. /Арнаудов, 1998. с. 83/

През 1933 г. в с. Лъджене се открива Секция по укрепяване на пороите и първия държавен горски разсадник (сега на неговото място са построени църквата на евангелистите и частни къщи покрай булевард „Съединение“ а на изток достига до блока на бившия завод „Кристал“, който пък е построен на мястото на бившата държавна терпентинова фабрика). / Цанов. История. 2011. с. 106 - 107/

През 1935 г. се откриват още две Бюра за стопанска експлоатация на горите, едното със седалище с.Чепеларе, а другото в Разлог. Чепеларското бюро обхващало държавните гори на Чепеларското реверно лесничейство, Смолянското и Девинското административно лесничейство и общинските лесничейства в района. Същевременно за Чепеларе имало и Чепеларска районна горска инспекция. През 1935 г. същата е преименувана в Чепеларска областна служба по горите и лова. Бюрата за стопанска експлоатация имали отделен бюджет и достатъчно оборотни средства. /Арнаудов, 1998. с. 81-82/

През 1935 г. към Чепеларската районна горска инспекция се открива и Бюро по експлоатация на горите. То ръководи сечта и експлоатацията на горите и останалите дейности в лесничейството, в които е въведено стопанското ползване. /Арнаудов, 1998. с. 86 /

През 1935 г. в страната се учредяват 4 бюра за стопанисване на държавните гори със седалище Разлог, Старо Орехово, Варненско, Лъджане, Пещерско и Чепеларе, Асеновградско. Чепеларското бюро обхваща държавните гори, спадащи в района на Чепеларското реверно лесничейство и тези на Девинското и Смолянското административно, лесничейство. Началниците на бюрата са пряко подчинени на областните горски инспектори, в районите на които спадат. Те са преки началници на ръководителите на отделните горски стопанства - на административните и реверни лесничейи и ръководители на всички технически работи в реверите, включени в техните райони. /90 години Девин, 2003. с.11/

През 1937 г. се извършва ново горскостопанско деление на страната и службите по горите се увеличават. С изготвения от Отделението за горите и одобрен проекто-бюджет се предвижда откриването на 16 нови реверни лесничейства, с което става възможно разбиването на големите реверни стопанства на по-малки. От тях 8 по общия бюджет и 8 по бюджета на стопанската експлоатация, а се закриват 5 административни лесничейства. Откриват се също 2 нови секции по залесяване. Вместо 7-те областни горски инспекции и 4-те бюра по стопанисване на горите се откриват 15 районни горски инспекции. За пръв път се откриват районни горски инспекции в Пещера и Хасково. В Пловдивска област инспекциите вече са шест: в Пловдив, с. Лъджене, Пещера, Хасково, Разлог и Чепеларе. /Арнаудов, 1998. с. 83-84/

В новооткритата Пещерска районна горска инспекция попадат горите от Пещерска и част от Девинска околия, а в Хасковската - горите на 9 околии - Хасковска, Харманлийска, Кърджалийска, Свиленградска, Момчилградска, Крумовградска, Ивайловградска, Ардинска и Борисовградска. Съгласно новата наредба районните горски инспектори, чието седалище е в областните градове, се смятат за началници на всички горски служби в дадена област. /Арnaudов, 1998. с. 84 /

След тази промяна към Пловдивската горска инспекция остават 5 административни и 11 общински лесничейства. Административните са в градовете Пловдив, Асеновград, Карлово, Татар Пазарджик и Панагюрище, а общинските - в Клисурска, Божидар, Карлово, Каравелово, Калофер, Старосел, Розовец, Тополово, Лъки, Белово - Сестримо и Панагюрище. /Арnaudов, 1998. с. 84 / Известия на МЗДИ, № 9, 23 февр. 1937./

През 1934 г. има Отделение за горите, лова и инспектората по рибарството в Министерството на народното стопанство (съществувало от май 1934 до ноември 1935 г.). От 1935 г. е Отделение за горите и лова във възстановеното МЗДИ, а през 1940 г. прераства в Отдел за горите. През 1941 г. отделът става Дирекция на горите и лова. Административните и ревирните лесничейства нарастват до 174. /140 години. с. 6/

Мирният период от 22 години, между Първата и Втората световна война, дал възможност за значително развитие на г. стопанство у нас, въпреки, че горското ведомство като цяло все още било Отделение за горите, лова и рибарството при МЗДИ и само било преименувано през 1941 год. в Дирекция на горите. /Раденски. с. 176/

Броят на районните горски инспекции към 1940 год. бил вече 20, а на горските стопанства – 244. /Раденски. с. 176/

Характерно явление в навечерието на Втората световна война е одържавяването на общинските лесничейства. За да си осигури подобро снабдяване с дървесина при евентуална война, държавата поема издръжката и ръководството на 120-те общински лесничейства. Същевременно прибрала и Фонд ЛКМ и строеж на горски пътища. /Раденски. с. 176/

През 1939 година става одържавяване на общинските гори, а на общинските лесничей и служители държавата изплаща заплатите от държавния бюджет, като държавни служители. Създава се единно ръководство на горите със Служба „Общински гори“ към МЗДИ. /Годоров. 100 години Борово.2001. с. 24/

Дейността на горските стопанства в навечерието и по време на Втората световна война се засилва. В страната едно след друго се откриват лесничейства, две нови секции УПЗ, нова Районна дирекция на горите - Девинската, и една нова секция за уредба на горите. В бюджета се увеличават кредитите за Отделението за горите. Но най-важното събитие в областта на горското стопанство през 1939 г. е одържавяването на общинските лесничейства. Смятано от 1 януари 1939 г. с бюджета за новата 1939 г. държавата поема ръководството по управлението и стопанисването на общинските и другите обществени и частни гори в свои ръце. Всичките 144 общински лесничей и помощник-лесничей минават на щат към държавния бюджет. Към МЗДИ се създава специална служба „Общински гори“. Заплатите на лесничейите изплаща вече държавата.

По този начин се осъществява единно ръководство на горското стопанство. Откриват се и 21 нови ревирни лесничейства. /Арnaudов, 1998. с. 87/

През следващата 1940 г. на издръжка към държавния бюджет преминават общинските горски стражари и надзиратели и останалите служители по горите. /Арnaudов, 1998. с. 87/

След реформата става възможно общинският лесничей да ръководи стопанисването и експлоатацията на намиращите се в неговия район държавни и частни гори. /Арnaudов, 1998. с. 87/

С цел намиране начин за повишаване на заплатите и задържане лесовъдите на място, през 1940 год. била създадена служебна степен – Управител на горско стопанство. /Раденски. с. 176/

Подзаконовата нормативна уредба за периода е следната:

Законъ за отдаване на концесия експлоатацията на държавнитѣ гори. (Д. В. Бр. 18 от 22. IV. 1926).

Законъ за одобрение договоритѣ сключени 10. IX. 1926 г. и 12. XI. 1926 г. между Министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти и Англо-българско горско индустриално акционерно д-во въ София, за отдаване на концесия експлоатацията на държавнитѣ гори, находящи се въ басейна на Кричимската река (Вжча), Мѣста и Доспатскитѣ рекѣ, както и ония въ Василиковската и Малко-Търновска околии (Д. В. Бр. 131. 14. I. 1927).

Законъ за горската стража, (Д. В. Бр. 75.6. VIII. 1927).

Правилникъ за устройството и службата на горската стража. (Д. В. Бр. 190. 21. XI. 1934).

Законъ за разрешаване на Министерството на земледѣлието и държ. имоти оборотенъ капиталъ за стопанската експлоатация на държавнитѣ гори. (Д В. Бр. 242.16. I. 1928).

Решение за одобрение първото постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 3 юлий 1928 г., протоколъ № 48 — bis, за отнѣмане ма концесиитѣ за експлоатацията на държавнитѣ гори, изходящи се въ басейна на Кричимската (Вжча), Мѣста и Доспатскитѣ рѣки, както и ония въ Василиковска и Малко-Търновска околии. (Д. В. Бр. 105. 9. VIII. 1928).

Тълкувателно решение къмъ решението на народното събрание за одобрение I-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието отъ 3 юлий 1928 г., протоколъ № 48 — bis, за отнѣняване на концесиитѣ за експлоатацията на държ. гори, находящи се въ басейна на Кричимската (Вжча), Мѣста и Доспатскитѣ рѣки, както и ония въ Василиковската и Малко-Търновската околии. (Д. В. Бр. 13. 20. IV. 1931).

Решение за временно изменение на чл. 61 ал. 1 отъ закона за горитѣ. (Д. В. Бр. 33. 11. V. 1929).

Правилникъ за формата, размѣритѣ, направата и употреблението на специалната горска марка - контроленъ чукъ (чл. 74 отъ Закона за горитѣ). (Д. В. Бр. 213. 15. XII. 1931).

Законъ за измѣнение на чл. чл. 50, 69 и 71 отъ закона за горите. (Д. В. Бр. 12. 15. IV. 1932).

Правалникъ за службата по горското опитно дѣло въ България. (Д. В. Бр. 20. 25. IV. 1932).

Правилникъ за стопанската експлоатация на държавнитѣ гори. (Д. В. Бр. 183. 15. XI. 1933).

Измѣнение забележката на чл. 105 и чл. 122 отъ закона за горитѣ (за неплащане пжтни и дневни пари на лесничейтѣ и районнитѣ горски и-ри.). (Д. В. Бр. 71. I.VII. 1932. (Вж. чл. 42 отъ зак. за бюдж. 1932/33).

Измѣнение и допълнение чл. чл. 90, 113, 123, 125, 160 и 161 отъ закона за горитѣ. (Д. В. Бр. 55. 11. VI. 1934).

Измѣнение забележката на чл. 105 и чл. 122 отъ закона за горитѣ (за неплащане пжтни и дневни пари на лесничейтѣ и горскитѣ инспектори). (Д. В. Бр. 68. 28. VI. 1933. (Виж. чл. 45 отъ зак. за бюдж. 1933/34.)

Изменение алинея III на чл. 87 отъ закона за горите. (Д. В. Бр. 68. 28. VI. 1933. (Вж. чл. 43 отъ зак. за бюдж. 1933/34).

Допълнение чл. 87 ал. III. отъ закона за горите. (Д. В. Бр. 115. 21. VIII. 1934).

Допълнение чл. 90 отъ закона за горите. (Д. В. Бр. 106. 14. V. 1935).

Наредба-законъ за стопанската експлоатация на държавнитѣ гори. (Д. В. Бр. 163. 24. VII. 1935).

Правилникъ за учебнитѣ и опитнитѣ горски стопанства на Агрономо-лесовѣдски факултетъ (ал. II. отъ забележката къмъ чл. 75 отъ закона за горитѣ). (Д. В. Бр. 59. 16. III. 1936).

Програма за произвеждане на конкурснитѣ изпити по § 7 отъ правилника за учебнитѣ и опитни горски стопанства на Агрономо-лесовѣдски факултетъ. (Д. В. Бр. 53. 9.III. 1936).

Наредба-законъ за измѣнение на закона за горитѣ. = Д. В. Бр. 153. 11. VI. 1936.

Наредба-Законъ за допълнение на наредбата законъ за измѣнение закона за горитѣ (публикувана въ Д. В. брой 153. 11. VII. 1936 г. (Възстановяватъ се чл чл. 123. 125 и 160). = Д. В. Бр. 174. 5. VIII. 1936.

7. ЗАКОН ЗА ДОБИВАНЕ, РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ И ПРОДАЖБА НА ДЪРВЕНИ МАТЕРИАЛИ

ДВ, бр. 167/1945г. Това е първият закон след 9.IX.1944 год., отнасящ се до горите. Гласуван е през месец юни 1945 година. Според него, добитите дървени материали и дърва от горите, се предоставят на кооперациите и населението. Преработката на дървените строителни материали се възлага на кооперативните съоръжения, а където те не са в състояние да се справят, се допуска участието и на частни предприятия. Продажбата на дървени строителни материали и дърва се извършва основно от ТГПК. По този начин се пресича пътя на частната търговска инициатива в горите. /Раденски. с.132/

8. КОНСТИТУЦИЯ НА НАРОДНА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (1947)

Влиза в сила с нейното публикуване в Държавен вестник, брой 284 от 6 декември 1947 г.

Конституцията на Народна република България от 1947 г., известна още като Димитровска конституция, е приета на 4 декември 1947 г. от 6-то велико народно събрание.

До приемането на КНРБ от 1947 г., по силата на Търновската Конституция (ТК), частната собственост е обявена за неприкосновена, а стопанският живот се основава на частната инициатива, предполагаща свободно упражняване на собствеността (чл. 67 и чл. 68 от ТК). Експроприацията/принудителното отчуждаване се допуска само за държавна и обществена полза, „след справедлива и предварителна заплата“. Конфискацията, дори и при наказателни дела, е забранена с нормата на чл. 75, ал. 2 от ТК, като с тези текстове българската държава се самоограничава предварително по отношение на собствеността на своите граждани. /Личева. Глава I, §2./

Приетата на 4 декември 1947 г. нова Конституция на България внася коренна промяна в правната уредба на горите. /Костов, Д. с. 22/

Те се обявяват за изключителна държавна собственост. „Всички рудни и други природни богатства в недрата на земята, *горите* (к. м., Д. К.), водите, включително минералните и лековитите, изворите на естествена сила, железопътните и въздушните съобщения, пощите, телеграфът, телефонът и радиоразпръскването са държавна, т. е. общонародна собственост“ — постановява чл. 7, ал. 1 от Конституцията. /Костов, Д. с. 22/

С чл. 10, ал. 6 от КНРБ (47г.) се въвежда обща система на национализиране на средствата и оръдията за производство, като национализацията на горите представлява част от тази система. Всички гори са обявени за държавна собственост, т.е. „общонародна“ (чл.7). В горския сектор се извършва национализация, а не отчуждаване, защото, според схващането на законодателя, горите са благо, което не трябва да бъде предмет на частна дейност и частна собственост, а трябва да принадлежи на всички и да се използва в интерес на всички, т.е. на общността. /Личева. Глава I, §2./

Държейки сметка за значимостта на горите, вече като държавен имот, конституцията предвижда създаването и на централно ведомство по горите (макар и обединено със земеделието), което да засили ефикасността на тяхното управление и опазване. Това централно ведомство е Министерството на земеделието и горите. /Костов, Д. с. 23/

Премахването на другите форми на собственост върху горите и обявяването им за изключителна държавна собственост слага отпечатък върху цялостното изграждане на горското дело занаяпред. /Костов, Д. с. 23/

9. ЗАКОН ЗА СОБСТВЕНОСТТА И СТОПАНИСВАНЕТО НА ЧАСТНИТЕ ГОРИ

Обн. ДВ. бр.292 от 15 Декември 1947г., отм. ДВ. бр.270 от 16 Ноември 1950г.

Загубил значение - виж Закона за изменение и допълнение на Закона за стопанисване и ползване на горите - ДВ, бр. 270 от 16 ноември 1950 г.

„Чл. 1. Притежаваните от частни лица гори и горски пасища, общо повече от 50 декара за чисто полските райони и 100 декара за горско-полските и чисто горски райони, независимо от това, дали са включени или не в горовладелски кооперации, се отчуждават в полза на държавата.“

„Чл. 14. В едно селище се образува само една горско-стопанска кооперация. Допуска се една горско-стопанска кооперация да стопанисва няколко горско-стопански единици в едно или няколко населени места.“

10.ЗАКОН ЗА СТОПАНИСВАНЕ И ПОЛЗВАНЕ ОТ ГОРИТЕ

Публикуван е в Държавен вестник, брой 71, от 27.ІІІ.1948 год., изменен през 1950 год. – Д.в-к, бр. 270, от 16.ХІ.1950 год.

На 27 март 1948 година Народното събрание приема **Закон за стопанисване и ползване на горите**. С него се извършва национализацията - обявяват се за държавна собственост всички гори, горски пасища и горски земи в страната, както и стопанските сгради и съоръжения, свързани със стопанисването им (чл. 1 от закона). Освен горите със закона се одържавяват и всички горски пасища, а също и работните земи, които се намират сред горите, определени за предмет на горското стопанство със чл. 22 от Закона за горите от 1922 г. / Цанов. История. 2011. с. 95 /

Законът за стопанисването и ползването на горите от 27 март 1948 г. (ДВ, бр. 71 от 1948 г.), приет наскоро след Конституцията е всъщност законът, който практически провежда национализацията на горите у нас. /Костов, Д. с. 23/

Национализацията, която безспорно е преди всичко политически и икономически акт, започва с приемането на този закон през 1948 г. и приключва с изменението му от 1950 г. (ДВ, бр. 270 от 16 ноември 1950 г.). С други думи, тя започва

и завършва окончателно след един преходен, почти тригодишен период. /Костов, Д. с. 23/

Първоначално с този закон е предоставено правото на бившите собственици за ползване на определена площ - на собствениците, признати за земеделски стопани от полските селища - 50 дека, а на тези от горските селища 100 дека. На общините, манастири, училища и др. учреждения - бивши собственици на гори, се предоставя правото да получават чистия приход - тарифната такса от горите им, когато се извършва в тях ползване. /Цанов. История. 2011. с. 95 /

Съгласно чл.1, всички гори в страната се обявяват за държавна собственост. Поради страх от голямо недоволство и негодувание от страна на частните горовладелци, законодателят ги успокоява веднага с чл.2, като обявява: “На частните собственици на гори, признати за земеделски стопани, се предоставя ползването на горски имоти до 50 декара в полските райони и до 100 декара в планинските и горски райони. За собствениците, непризнати за земеделски стопани, съответно – по 30 и 60 декара”. По-нататък в чл.8 е казано: “Лицата, чиито горски имоти общо надминават 50 и 100 декара, респективно 30 и 60 декара, получават за частта над тази площ обезщетение в облигации”. След две години управляващата партия счита, че може вече да се пристъпи към пълна национализация на горите и през 1950 год. Законът за стопанисване и ползване от горите е изменен. Член 2 е нацяло отменен, а чл. 8 добива следната редакция: “Бившите частни собственици на горски имоти получават обезщетение за тези имоти и за сградите в тях”. Национализацията /изземването/ на частните гори за държавата е реален факт. /Раденски. с. 132/

Обявяването на всички гори за държавна, т.е. общонародна собственост се извършва с чл. 7 от КНРБ (47 г.), но Законът за стопанисване и ползване на горите е нормативният документ, с който на практика се провежда национализирането на сектора. В редакцията му към 27 март 1948 г., държавните гори биват два вида – за обществено ползване и за частно ползване. Доскорошните собственици не притежават право на собственост върху национализираните гори/правото на собственост принадлежи на държавата/, но за кратко запазват ограничено право на гороползване в размерите и при условията, предвидени в ЗСПГ. Със ЗИД на ЗСПГ (обн. ДВ, бр. 270 от 16 ноември 1950 г.) окончателно се ликвидират горите за частно ползване, тъй като се премахва делението на държавните гори на такива за обществено и за частно ползване. Въпросът, свързан с ползването на горите, започва да се урежда единствено по административен ред. /Личева. Глава I, §2./

С изменението на този закон през 1950 година, на бившите собственици се отнемат тези права. Така е решен окончателно въпросът за горската собственост, като се ликвидира изцяло частната собственост върху горите, горските пасища и горски земи, както и стопанските сгради и съоръжения, свързани със стопансването им (чл. 1). Създава се единен държавен горски фонд, който обхваща 100 % всички гори и горски земи, вкл. и работните земи, които се намират сред горите, определени за предмет на горското стопанство съгласно чл. 22 от ЗГ от 1925 г. Установява се изключителното право на държавата да стопанисва, ползва, опазва и охранява всички гори и горски земи . С това държавата става собственик на горски фонд обхващащ 3 746 739.3 ха или 33.8 % от общата площ на страната. /Цанов. История. 2011. с. 95 /

Горите, групирани в единен държавен горски фонд, първоначално се подразделят на две категории: държавни гори на **обществено** ползване и държавни гори на **частно** ползване. Това не означава, че има някаква разлика в собствеността, напротив, тя си остава държавна, но по отношение на ползването остават известни различия. /Костов, Д. с. 23/

Първата категория държавни гори представляват значително по-голяма част от втората. Те обхващат досегашните държавни гори, общинските гори, горите на обществените учреждения: черкви, манастири и пр. и отнетите по реда на закона гори в повече на частни собственици. З е се стопанисват и ползват от системата на държавното ведомство по горите. В този смисъл те са държавни гори на обществено ползване. Нацио нализирайки ги, за тях държавата не заплаща обезщетение (с изключение на отнетите от частни собственици). /Костов, Д. с. 23/

Втората категория, т. е. държавните гори на частно ползване са горите, предоставени за ползване на досегашните им собственици, но в размери, специално определени със Закона за стопанисване и ползване на горите. Те са както следва: 1. за горските и горско-полските селища – до 100 декара, но при условие, че собствениците са признати за земеделски стопани (в противен случай - до 60 декара) и 2. за полските селища – до 50 декара при условие, че собствениците са признати за земеделски стопани и до 30 декара в останалите случаи. Отнетите над тези размери гори както бе отбелязано вече, се включват в първата категория. /Костов, Д. с. 23/

С изменението на закона от 1950 г., национализацията окончателно приключва. Определящ в това отношение се явява текстът на чл. 3, според чието ново съдържание: „Всички горски имоти и стопански сгради и съоръжения в тях, свързани със стопанисването на горите, се стопанисват и ползват от Министерството на горите, респективно от създадените към него предприятия на самоиздръжка.“ Така режимът, както на собствеността, така и на ползването на всички гори, предмет на горското стопанство, е уеднаквен. Други гори освен държавна собственост на обществено ползване, престават да съществуват. /Костов, Д. с. 23-24/

11. ПОСТАНОВЛЕНИЕ НА МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ № 1171 ОТ 24.IX.1951 г.

Необходимо е да отбележим, че на 30.10.1951 година се публикува 1171 Постановление на МС „Относно мероприятията за подобряване на горското стопанство“, в което горският фонд се разделя на категории гори, в зависимост от тяхната главна цел. Това разделение е залегнало в следващия Закон за горите. / Цанов. История. 2011. с. 95 /

Някои го наричат “Постановление за подобряване състоянието на горите”, тъй като в него има залегнали голям брой мероприятия, целящи едно такова подобряване.

На първо място, за едно по-правилно стопанисване на горите, предварително е създадено “Управление на г. стопанство, към Министерския съвет” /УГС-МС/. То е отделено от Министерството на горите и е освободено от генералния дърводобив. Възлагат му се следните основни задачи: - Създаване на държавни горски пояси и залесяване.

- Организиране на горското стопанство.
- Предпазване на горите от пожари и организиране борбата с тях.
- Организиране на странични ползвания от горите.
- Опазване на горите от незаконна сеч и други нарушения.
- Борба с гъбните болести и насекомните вредители.
- Опазване и проучване на ловното богатство на републиката, организиране на дивечовъдството и развъждане на ценен чуждоземен дивеч.
- Контрол над горите, които се намират под други ведомства.

След това в постановлението са дадени задълженията на УГС-МС, на народните съвети и други ведомства, а така също основни указания за начините и пътищата, по които трябва да се осъществяват тези мероприятия. Започва се с категоризацията на горите по предназначение, за която вече говорихме. След това става дума за срочно изготвяне на Правилник за главните сечи. Със същото 1171 ПМС се утвърждава и Правилник за ползване дървесината на корен. /Раденски. с. 133-134/

12.ПРАВИЛНИК ЗА ПОЛЗВАНЕ ДЪРВЕСИНАТА НА КОРЕН ОТ ГОРИТЕ НА НРБ

Одобрен е с 1171 ПМС от 1951 год. и е обнародван в ДВ, бр. 18, от 29 февруари 1952 година. С него се определят взаимоотношенията между отговорника на ГФ /горския фонд/ - горското стопанство и ползвателя на дървесина на корен. Прилага се за всички видове ползване на корен и е задължителен за всички ползватели, без изключение. /Раденски. с. 137/

13.ЗАКОН ЗА ГОРИТЕ ОТ 1958 ГОДИНА

Обнародван е в Изв., бр. 89 от 7.11.1958 г., в сила от 7.12.1958 г., изм., ДВ, бр. 26 от 2.04.1968 г., бр. 44 от 7.06.1977 г., бр. 36 от 8.05.1979 г., изм. и доп., бр. 55 от 8.07.1994 г., бр. 13 от 11.02.1997 г., отм., бр. 125 от 29.12.1997 г.

През 1958 г. е приет осмият по ред цялостен закон за горите у нас (ДВ, бр. 89 с няколко последващи изменения). /Костов, Д. с. 24/

С приетия и публикуван в ДВ бр. 89 от 1958 година **седми** Закон за горите се урежда устройването, стопанисването, ползването и опазването на горите на държавния горски фонд с цел увеличаване на продуктивността им и подобряване техните почвозащитни, водоохранни и други полезни свойства. / Цанов. История. 2011. с. 95 - 96/

Това е законът за горите с най-голяма продължителност в България – близо 40 години. С него се уреждат устройството, стопанисването, ползването и опазването на горите и земите на държавния горски фонд. Според него, всички гори и земи на ГФ, са общонародна собственост /държавни/. Включвания и изключвания на ГФ могат да стават от Министерския съвет по предложение на МГТП. По същия ред могат да се предоставят горски площи за стопанисване и ползване от други ведомства и от ТКЗС.

Извършва се категоризация на горите със стопанско и специално приложение. Въвежда се изискване за съставяне на ЛУП. Ползването се установява като основно и странично.

Създаденото през 1957 година Министерство на земеделието и горите управлява и стопанисва държавния горски фонд. Непосредственото управление на същия, провеждането на мероприятията по стопанисване, залесяване, ползване и охрана на горите се извършва от горски стопанства, които имат нова структура, права и задължения. Горските стопанства извършват всички мероприятия съобразно лесоустройствени планове, каквито имат изготвени вече всички стопанства. / Цанов. История. 2011. с. 96 /

Разгръща се широка, непозната до тогава залесителна кампания, изготвят се технически проекти за укрепяване на пороищата. / Цанов. История. 2011. с. 96 /

С този закон се поставя началото на мащабна залесителна дейност. В чл. 33 е предвидено, голи, ерозирани и други пустеещи земи да бъдат предоставяни на горските стопанства за залесяване и ползване.

Покупко-продажбата на гори се забранява. / Цанов. История. 2011. с. 96 /

Основните положения, които той урежда, се свеждат до следното: **първо**, преутвърждава се обявената с конституцията от 1947 г. национализация на горите - всички те са държавна публична собственост, окрупнени в единен държавен горски фонд. **Второ**, извършена е законова категоризация на горите според тяхното предназначение: гори със стопанско предназначение и гори със специално предназначение, като последните от своя страна се подразделят на защитни гори, курортни гори, зелени зони, резервати, държавни защитни горски пояси и поройни горски земи. **Трето**, застава се зад принципа, че държавния горски фонд не е стабилна величина и по отношение на неговите земи могат да се извършват частични промени. Допуска се във горски фонд да бъдат включвани работни и други земи, както и да бъдат изключвани земи от него с промяна и на правния режим върху тях. Също и да се предоставят горски площи само за стопанисване и ползване на отделни ведомства и организации. Този механизъм обаче се обвързва с установените от закона задължителни минимални проценти лесистост за всяко землище в планинските райони и водосборните басейни на язовирните реки - 60%; в предпланинските и хълмистите райони - 25% и в чисто полските райони - 5%. /Костов, Д. с. 24/

На **четвърто място**, изхождайки от установената форма на собственост върху земите от горския фонд, законът възлага тяхното цялостно управление и стопанисване на специално ведомство (централен специализиран орган на държавно управление в лицето на Министерството на горите и горската промишленост, впоследствие многократно променян). Горската администрация се изгражда като централизирана ведомствена система, включваща като управленчески органи по места отделните горски стопанства. /Костов, Д. с. 24/

Пето, устройването и ползването на горите се организира на базата на плановото начало. За всяко горско стопанство се съставя лесоустройствен проект, който е и основата за ползванията от горите. Те биват два вида: основно ползване (ползване на дървесина на корен) и странично ползване (паша на добитък, сенокос, добив на смола, кори и т. н.). И за двата вида ползване се установява разрешителен режим, като

компетентността за това се възлага на горските стопанства - те могат да издават съответните „писмени позволителни“ (административни актове). За възобновяването на горите горските стопанства организират и извършват съответните залесявания. /Костов, Д. с. 24/

Шесто, като триединна задача се поставя проблема за опазването на държавния горски фонд: 1. опазването на горите от незаконна сеч и паша и други нарушения в тях, 2. предпазването на горите от пожари и 3. защита на горите от болести, насекоми и други вредители. За целта се създава и съответен контролен механизъм. Държавният горски фонд се разделя на охранителни участъци, за които отговарят съответни горски надзиратели. На същите се предоставят определени правомощия за борба с нарушителите, включително правото да образуват административнонаказателни производства срещу тях. /Костов, Д. с. 25/

На **последно** място, във връзка с проблема за опазването на горския фонд, законът открива възможността спрямо нарушителите да се реализират различни видове юридическа отговорност - административнонаказателна, наказателна и гражданска. Законът обявява тринадесет вида деяния за административни нарушения, които се наказват с административното наказание глоба. В случаите на по-тежки деяния (престъпления), горската администрация има задължението да сезира органите на прокуратурата за възбуждане на наказателно преследване. При всички случаи на причинени щети на горския фонд, нарушителите заплащат съответно обезщетение. /Костов, Д. с. 25/

В наказателните разпореждания са предвидени по-строги санкции за извършени нарушения по незаконната сеч, паша, строителство в горския фонд, незаконната преработка на дървените материали. Извършените нарушения се констатират с актове, въз основа на които се издават наказателни постановления по реда на Закона за административните нарушения и наказания. / Цанов. История. 2011. с. 96 /

За приложението на този закон се издава правилник, утвърден с Постановление № 19 на Министерския съвет от 20 февруари 1975 година. / Цанов. История. 2011. с. 96 /

В чл. 17, абзац 2 в закона е постановено: „Не се допуска превишение на ползването на горите, определено в лесоустройствените проекти ". / Цанов. История. 2011. с. 96 /

След 1950 година икономическото и социално развитие на страната постави пред изпитание българските лесоустройствени, поради наложеното от държавното управление грубо нарушение и пренебрегване на този член от закона - осъществи се превишено ползване над лесоустройствените предвиждания за много години напред, особено в иглолистните и широколистни високостеблени букови гори. С това се нарушават много лесоустройствени принципи - променя се структурата и разпределението на площите и запасите по класове на възраст, видовия състав, пълнотата на насажденията и др. лесоустройствени показатели, в резултат на поголовното изсичане на зрелите запаси. / Цанов. История. 2011. с. 96 /

Създава се фонд „Лесокултурни мероприятия и строеж на горски пътища“, от който се финансират всички горскостопанските мероприятия. / Цанов. История. 2011. с. 96 /

Не може да се отрече и направеното от държавата за намаляване на негативното влияние от превишеното ползване. Голямо е значението на сключената спогодба с Коми АССР за съвместен дърводобив, а също и постановленията за икономия на дървесината, с което бавно се постигна оптимизиране на ползването на нашите гори. / Цанов. История. 2011. с. 96 /

Въпросният закон де факто е с най-дълъг период на приложение – 39 години, който поради настъпилите демократични преобразования на обществения живот в нашата страна, в края на 1997 г. беше отменен и заедно с това приет нов закон за горите. /Костов, Д. с. 25/

14. ЗАКОН ЗА ГОРИТЕ ОТ 1997 ГОДИНА

Обн. ДВ. бр.125 от 29 Декември 1997г., отм. ДВ. бр.19 от 8 Март 2011г.

В Държавен вестник бр. 125 от 29.12.1997 година е обнародван поредният **осми** Закон за горите, а с ПМС от 06.04.1998 година е приет и обнародван в ДВ бр. 41 от 10.04.1998 г. Правилник за приложението му. / Цанов. История. 2011. с. 96 /

И двата нормативни документа са приети в резултат на изменилата се политическа обстановка след демократичните промени през 1989 г. и приетата нова Конституция на страната ни. / Цанов. История. 2011. с. 96 /

Законът за горите е приет през 1997 г., и е претърпял е множество изменения, преди да бъде отменен през 2011г.. През 1997 г. почти 100 на сто от дейностите в горите се извършваха от държавни структури. След 1997 г. в резултат на реституционните процеси е налице различна собственост на горите – 76 на сто държавна, 11 на сто общинска, 13 на сто - частна (включително кооперативна), като процесът на възстановяване на собствеността е почти приключил.

Проблемите, които урежда, са с комплексен характер, като сред тях се откроява и един съвсем нов проблем - този за **собствеността** върху горите. /Костов, Д. с. 25/

С този закон се уреждат отношенията (чл. 1), свързани със собствеността и стопанисването, управлението, възпроизводството, ползването и опазването на горите в Република България. / Цанов. История. 2011. с. 96 /

Горите, съобразно техните функции, се делят на гори с основно дървопроизводителни и средообразуващи функции, защитни и рекреационни гори и гори в защитени територии. / Цанов. История. 2011. с. 96 /

Горите в защитените територии и режимът на тяхното ползване се определят със специален закон. / Цанов. История. 2011. с. 96 /

След последното изменение на закона - (той е най-много изменяният закон - 33 пъти), собствеността на горите се определя като: гори с изключителна държавна собственост; гори с публична държавна собственост; гори с частна държавна собственост; гори с общинска собственост; гори с частна собственост. / Цанов. История. 2011. с. 97 /

Голяма популярност придоби допълнително включеният през 2003 година нов чл. 156, в който Председателят на Държавната агенция по горите има право да извършва замяна на гори и земи от горския фонд - частна държавна собственост, с гори и земи, собственост на физически и юридически лица и общини. Обществената оценка на извършените заменки по този член на закона върху площ от 35 000 декара е, че те са били неизгодни за държавата и същата е оцетена със стотици милиони лева. Закупени нископродуктивни частни гори и земи от вътрешността на страната са заменени с атрактивни горски земи и гори в национални курорти и особено край Черноморието. В нарушение на чл. 14 от закона, на същите гори и земи е правена промяна на предназначението им след което е извършвано строителство на вили, хотели, почивни домове и др. / Цанов. История. 2011. с. 97 /

Законът акцентува на горите като „национално богатство“ и на тази основа урежда отношенията, свързани с ползването им. Предвиждат се правила, които следва да способстват тяхното възпроизводство и развитие, правилното им ползване и в интерес на собствениците, и на обществото, което води към логичната цел на този нов правен механизъм - **съхраняването на българските гори като национално богатство.** /Костов, Д. с. 25/

Новосъздаденият Закон за горите намира приложение върху **всички земи, влизащи в горския фонд** на страната, без оглед на тяхната собственост. Според собствеността горите се подразделят на три вида: гори **държавна** собственост, гори **общинска** собственост и гори **частна** собственост, като и по отношение на придобиването и по отношение на упражняването на правото на собственост, законът налага известни ограничения. Например, политически партии, чужди граждани и чуждестранни юридически лица не могат да притежават право на собственост върху гори и земи от горския фонд, собствениците са длъжни да упражняват това си право като не допускат влошаване на състоянието на горите и т. н. /Костов, Д. с. 25/

Преутвърждава се началото на **плановото** устройване на горите, за които по видове собственост се съставят устройвени проекти, планове и програми. По своя характер те са държавно-властнически, административни актове, на чиято основа се организира цялостното управление и ползване на горския фонд. /Костов, Д. с. 26/

Горите и земите от горския фонд се устройват, управляват и ползват по лесоустройвени проекти, планове и програми, които се съставят по видове собственост. / Цанов. История. 2011. с. 97 /

В чл. 39 от закона подробно се определят правата и задълженията на лесовъдите, които упражняват частна лесовъдска практика. / Цанов. История. 2011. с. 97 /

Ползването на дървесината в горите, независимо от тяхната собственост, се извършва от регистрирани търговци, на които регистрирането, правата и задълженията са подробно описани в новите редакции на чл. 57 и 57а. / Цанов. История. 2011. с. 97 /

Уредбата на управлението на горите засяга предимствено горите от държавния горски фонд и в това отношение се утвърждава тризвенева управленческа система. Начело стои **Национално управление по горите** при Министерството на земеделието, горите и аграрната реформа, на което в подчинение са **Регионалните управления на горите и държавните лесничейства.** Що се отнася до осъществяваният от тях контрол обаче, той е всеобхватен- включва всички видове гори и земи от горския фонд. Добре уредени са основните права и задължения на служителите по горите, които са очертани

като специална категория. Новост е и допускането на частната лесовъдска практика. /Костов, Д. с. 26/

Управлението на държавния горски фонд и контролът върху всички гори и земи от горския фонд се осъществява от Националното управление по горите към Министерството на земеделието, горите и аграрната реформа като юридическо лице на бюджетна издръжка. / Цанов. История. 2011. с. 97 /

В структурата на агенцията на по-ниското стъпало са Регионалните управления на горите и подчинените им държавни лесничейства. / Цанов. История. 2011. с. 97 /

В последствие подчинеността и наименованията на горската структура претърпяват многократни промени. През 2010 година, горската администрация беше трансформирана в Изпълнителна агенция по горите към Министерство на земеделието и храните като второстепенен разпоредител на предоставяните му бюджетни средства. / Цанов. История. 2011. с. 97 /

С изключение на частните гори, **начините на ползване** в останалите са законно очертани: по такси на корен, търг или конкурс, преговори с потенциален ползвател и чрез концесия, като по отношение на последния начин, предоставянето на концесии се извършва по различен ред - по Закона за концесиите (за държавните гори) и по Закона за общинската собственост (за общинските гори). Като принцип, ползването се осъществява на базата на разрешителния режим, който се отнася както към ползването на дървесина, така и към страничните ползвания. Подчертана е естествено по-голямата свобода на ползването и разпореждането с дървесината от частните гори, в смисъл от техните собственици. /Костов, Д. с. 26/

Създадени са общи правила за **възпроизводството** на горите и за **строителството** в горския фонд. Акцентувано е и на **опазването** му, което се разглежда като комплексна дейност, включваща защитата, охраната и контрола в горския фонд. В тази връзка е налице едно разширение, продиктувано от обективните обстоятелства, на приложното поле на административнонаказателната отговорност. /Костов, Д. с. 26/

Административно-наказателните разпоредби са изброени в чл. от 97 до 113 вкл., като в последната им редакция са увеличени санкциите и глобите. Остава правилото актовете и наказателните постановления да се издават съгласно Закона за административните нарушения и наказания. / Цанов. История. 2011. с. 97 /

Законът, без съмнение, представлява една прогресивна крачка в развитието на горското ни законодателство. /Костов, Д. с. 26/

Към 2011г. законът не отговаря на новите реалности, в които се намират страната, икономиката и в частност горският сектор, като в условията на действащата пазарна икономика над 90 на сто от дейностите се извършват от недържавни субекти. Наличието на различни видове собственост върху горските територии изисква законова регламентация на новите обществени отношения, намаляване на административната тежест и създаване на условия за равнопоставеност на собствениците, каквито този закон не предвижда в достатъчна степен. Съществуващите множество разрешителни режими и ограничения възпрепятстват частната инициатива и ефективното управление на горите.

Това налага изработване на нов закон за горите през 2011г.

15. ЗАКОН ЗА ГОРИТЕ 2011 ГОДИНА

в сила от 09.04.2011 г. , Обн. ДВ. бр.19 от 8 Март 2011г.

На 23 февруари Народното събрание прие нов Закон за горите - *деветият* по ред, публикуван в ДВ бр. 19 от 08.03.2011 г. С него се осъществява най-голямата реформа в сектора. / Цанов. История. 2011. с. 97 /

Законът е иновативен и изграден на базата на най-добрите европейски практики. Контролните функции ще се извършват от Изпълнителната агенция по горите. Стопанската дейност в държавните гори ще се извършва от шест държавни горски предприятия. Досегашните държавни горски стопанства и Държавните ловни стопанства остават да съществуват като техни клонове. / Цанов. История. 2011. с. 97 /

За първи път контролът се отделя от стопанисването на горите. Законът въвежда равнопоставеност на всички собственици на гори. Регламентират се браншовите организации и се въвеждат стимули за сертификация и повече публичност на планирането в горските територии. Законът предвижда справедлив пазарен начин на разпоредби с горските имоти държавна собственост. / Цанов. История. 2011. с. 97 - 98/

Описано по: Народно събрание. Законопроект за горите. 11/10/2010. Четвърта сесия . // <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/10047> (14.04.2023)

Новият законопроект създава възможност за решаване на възникналите проблеми чрез:

- разделяне на контрола и обществените функции от стопанските дейности в горите; създаване на независими държавни органи за контрол на всички гори; равнопоставеност на различните видове собственост;

- опростяване и прехвърляне на задължения и отговорности от държавата към регистрираните лесовети и собствениците на гори; създадени са условия за децентрализация на отговорностите и редуциране на държавната администрацията и са определени ясни и подходящи режими на ползване на ресурсите и достъпа до горите;

- точна и ясна регламентация в отделни глави на принципите в управлението на собствеността върху горски територии на общини, на физически и юридически лица;

- въвеждане на задължително оперативно/краткосрочно и регионално/дългосрочно планиране; организацията и провеждането на планирането са съобразени с наличието на различни видове собственост и с множеството заинтересувани лица;

- въвеждане на съвременни регламенти за поземлените отношения, като е стеснена възможността за извършване на разпоредителни сделки, водещи до намаляване площта на горските територии за сметка на регламентирането на повече възможности за предоставянето им под наем, под аренда, за учредяване право на строеж без промяна на предназначението, за учредяване на сервитути и право на ползване;

- реструктуриране на сектора и обособяване, от една страна, на държавна горска администрация с контролни функции в лицето на Изпълнителната агенция по горите (ИАГ), нейните структури и специализирани териториални звена, а, от друга страна - създаване на държавни горски предприятия, които осъществяват стопанската дейност в отрасъла.

В резултат на предлаганото реструктуриране числеността на служителите в ИАГ се очаква да намалее от 179 на 109, в регионалните дирекции по горите (РДГ) - от 1880 на 1578, в други структури и специализирани териториални звена - от 319 на 309. Очаква се икономия на средства в размер приблизително 3,744 млн. лв. Поради отпадане на задължението държавните предприятия да администрират/обслужват недържавните гори част от персонала на държавните предприятия (около 15 на сто) се очаква да бъде освободен или пренасочен на друга работа. Освободените лица ще поемат обслужването на недържавните гори като регистрирани лесовъди. Икономията от отпадане на администрирането по досегашния начин на недържавните гори се очаква да бъде в размер около 10 млн. лв. годишно.

Предвижда се държавните горски предприятия да не внасят в държавния бюджет такси за ползването на държавния горски фонд и съответно да не получават средства от бюджета. Фонд „Инвестиции в горите”, който се формира в държавните горски предприятия като процент от продажната цена на дървесината, е предвидено да се използва изключително за строителство на нови горски пътища, с което ще се реализира необходимата държавна подкрепа за поддържане на публичните (обществените) функции на горите и тяхното опазване.

В изпълнение на програмата на правителството и на мерките, заложи в нея, е разработен проект на нов Закон за горите. Законът е структуриран в 18 глави, като за първи път законово са регламентирани горската сертификация, достъпът до горите, браншовите организации в горския сектор, професионалното обучение, квалификация и преквалификация, горските сдружения и обществените екосистемни ползи от горските територии. В отделни глави е регламентирано управлението на държавните гори, общинските гори, както и на горите - собственост на физически и юридически лица.

В законопроекта могат да бъдат отбелязани следните по-важни акценти:

Общи положения

Ясно и конкретно са дефинирани предметът и целите на закона, неговият обхват и приложно поле. Осъвременено е понятието “гора”, като са ползвани съществуващи дефиниции в законодателството на други държави. Въведено е понятието “горска територия”, което замества и разширява съдържанието на досегашното понятие “горски фонд”.

Управление на горските територии

Устойчивото развитие на горските територии е защитено чрез три нива на горско планиране - национално, областно и местно, отразени съответно в Национална стратегия за развитие на горския сектор и в стратегически план, областни планове за развитие на горските територии и горскостопански планове и програми. С тези планове, които са задължителни, е защитен интересът на цялото общество и на собствениците на гори. Премахната е съществуващата в сегашния Закон за горите възможност частните гори с площ до 2,0 хектара, за които не се изискваше предварително планиране, да се управляват и стопанисват, без да се поставят дългосрочни цели. Предвидена е и възможност за извършване на национална инвентаризация на горските ресурси.

Регламентирана е горската сертификация, чрез която се извършва непрекъсната обществена проверка на стопанисването на горските територии, контрол по произхода и транспортирането на дървесината и произвежданите продукти и се осигурява прозрачност на управлението на горските територии.

Собственост

Ограничена е възможността за продажба на горски територии – частна държавна собственост. Продажбата се допуска само за прекратяване на съсобственост върху горски територии между държавата и трети лица, както и когато с влязъл в сила общ устройствен план е предвидена промяна на предназначението на горската територия.

Стеснена е възможността за извършване на разпоредителни сделки, водещи до намаляване площта на горските територии, за сметка на предоставянето им под наем, аренда, учредяване право на строеж без промяна на предназначението, сервитути и право на ползване.

Введена е забрана за промяна на предназначението и извършване на строителство в имоти, придобити чрез замяна от държавата.

Стопанисване на горските територии

В законопроекта са регламентирани само основните обществени отношения, свързани със залесяването, провеждането на сечи и защита на горските територии от ерозия. Лесовъдските изисквания и добрите горскостопански практики е предвидено да се регламентират в специализирани наредби, каквато е и практиката в европейските страни.

Дава се приоритет на естественото възобновяване и залесяване с местни дървесни и храстови видове. Във връзка с това е създадена възможност за изчакване процесите на естествено възобновяване, особено след стихийни природни бедствия. Введена е забрана за провеждане на гола сеч във всички гори с изключение на тополовите и нискостеблените.

Облекчен е съществуващият в момента режим за издаване на позволителни за сеч, като са предоставени правомощия за това на общините и на лицата, регистрирани в публичния регистър за лесовъдска практика.

Ползване на дървесина и недървесни горски продукти

Запазени са сега действащият регламент за защита на местните ползватели на дървесина, както и възможността за сключване на дългосрочни договори за добив и продажба на дървесина, като същевременно са определени критериите, на които трябва да отговарят ползвателите. Облекчен е редът за ползване на недървесни горски продукти, като е дадена възможност за сключване на дългосрочни договори и за отдаване на горски територии под наем и под аренда.

По отношение на пашата на селскостопански животни е дадено правомощие на кметовете на населени места да определят разрешените за паша места при спазване на ограниченията в закона и след съгласие на собствениците на гори.

Защита на горските територии

Защитата обхваща мерките за превенция и борба с болести, вредители, пожари и други абиотични въздействия.

Предвидено е разработването на противопожарни планове за цялата територия на страната, като планирането на мероприятията е за сметка на държавния бюджет, а конкретното изпълнение – за сметка на собствениците. С цел синхронизиране действията на всички органи и заинтересувани лица при превенцията и борбата с горските пожари правомощието за издаване на заповед за определяне на пожароопасния сезон в горските територии е дадено на областните управители по предложение на съответните регионални дирекции по горите.

Достъп до горите

Аналогично на законите за горите в други европейски държави в законопроекта са регламентирани правилата за достъп до горите. Запазен е принципът за свободен достъп на гражданите до горите и е забранено ограждането на горските имоти по начин, който възпрепятства свободното движение на хора, дивеч и води. Нов момент в законопроекта е ограничаването на движението по горски пътища на пътни превозни средства, които не извършват горскостопански, ловностопански и селскостопански дейности, както и движението на мотоциклети, АТВ и друга високопроходима техника извън специално обозначени за тази цел пътища и трасета. Регламентиран е ред за провеждане на масови обществени или спортни мероприятия в горските територии, като организаторите се задължават да осигурят съгласието на собственика, пожарната безопасност на мероприятиято и почистването на територията след провеждане на мероприятиято.

Целта на въведените правила и ограничения е опазването на горските екосистеми, предотвратяване на нарушения и пожари в горите, запазване на горската инфраструктура и не на последно място - осигуряване на спокойствието и отдиха на гражданите.

Строителство в горските територии

Строителство в горските територии се допуска само за обекти, свързани непосредствено с управлението и стопанисването на горите и дивеча и за които не е необходимо промяна на предназначението на горските територии. Създаден е ред за прехвърляне на собствеността върху автомобилни горски пътища между държавата и общините, с което се дава възможност общините да кандидатстват за финансиране по различни програми за рехабилитация и строителство на горски пътища.

Структура на Изпълнителната агенция по горите

Законопроектът определя структурата и функциите на държавната горска администрация в лицето на Изпълнителната агенция по горите и нейните структури - регионалните дирекции по горите и специализираните териториални звена. Основната разлика от действащия закон е, че е премахната възможността ИАГ и нейните структури да участват пряко и косвено в управлението на държавните предприятия, като ще осъществяват само контролни функции върху всички собственици на горски територии.

Държавни горски предприятия

За управление на горските територии - държавна собственост, със законопроекта се създават държавни предприятия по чл. 62, ал. 3 от Търговския закон. Районите на дейност на горските предприятия обхващат съответните райони, които образуват ниво 2 съгласно чл. 4, ал. 3 от Закона за регионалното развитие. Предприятията имат двустепенна структура – централно управление и териториални поделения (съществуващите към момента държавни горски и ловни стопанства).

С цел запазване на държавното имущество и държавната собственост са въведени редица защитни разпоредби – забрана за предприятията да извършват разпоредителни сделки с горски територии, да осъществяват ипотeki и залози върху тях, да създават търговски дружества, както и да участват в тях, забрана за откриване на производство по несъстоятелност и за приватизация.

Органи на управление на предприятията са министърът на земеделието и храните, управителният съвет и директорът, като подробно са изброени техните правомощия.

За обезпечаване на финансова стабилност и осигуряване на целеви инвестиции законопроектът предвижда в предприятията да се формират фондове „Инвестиции в горите” и „Резервен”. Фондовете се разходват за изчерпателно определени дейности след решение на министъра на земеделието и храните.

Общински гори

За първи път в законопроекта се регламентират правила за управление на горските територии – общинска собственост. Въведено е задължение за създаване на общински структури, когато площта на горите е по-голяма от 1500 хектара, ако няма сключен договор за управление с държавното горско/ловно стопанство. Изискванията за назначаване и правомощията на служителите в общинските и в държавните предприятия са изравнени.

Горски сдружения

Ново положение в законопроекта е регламентирането на горски сдружения като обединения на собственици на горски територии с цел съвместно стопанисване и управление на имотите им. Държавата стимулира създаването на такива сдружения чрез подпомагане и съдействие при разработването на общия горскостопански план, процедурите по уедряване на имотите, техническа и административна помощ, съдействие при изграждане на горски пътища и противоерозионни съоръжения и защита на горите. Стимулиране създаването на горски сдружения цели да се подобри стопанисването на горските територии и да се преодолее неудобството на ограничената площ и разпокъсаност на горските имоти – частна собственост.

Опазване на горските територии

Нов момент в законопроекта е прехвърлянето на правомощия и отговорности по опазване на горите на техните собственици.

Държавните предприятия и общините - собственици на гори, задължително назначават служители с лесовъдско образование за опазване на горите. Дадена е възможност опазването на горските територии да се възлага с договор на Министерството на вътрешните работи, а общините, физическите и юридическите лица - собственици на гори, да възлагат опазването на горите си на лица, регистрирани по Закона за частната охранителна дейност.

Предоставено е правомощие за съставяне на актове по Закона за горите на назначените от собствениците лесовъди. Същите правомощия са предоставени и на кметовете на населени места в границите на землището на населеното място за всички горски територии независимо от тяхната собственост.

Контролът по спазването на закона е възложен на ИАГ и нейните структури.

Непосредственият контрол върху дейностите, извършвани в горските територии, се осъществява от горски инспектори – служители на ИАГ и на нейните структури. На горските инспектори са предоставени широки правомощия, включително и такива по Закона за Министерството на вътрешните работи, което съответства на досегашния статут на служителите по горите.

Браншови организации

За първи път в Закона за горите се регламентира статутът на браншовите организации в горския сектор, като се уреждат по съвременен начин отношенията между бизнеса и администрацията. Предвижда се създаването на две национални браншови организации - бранш „Горско стопанство” и бранш „Дървообработваща и мебелна промишленост”, като обединения на съществуващи и новосъздадени браншови организации. Националните браншови организации представляват членовете си пред държавата, Министерството на земеделието и храните и общинските администрации, участват в работни групи по разработване на нормативни актове в областта на горското стопанство, съдействат за спазване на добрите търговски практики и правилата за лоялно пазарно поведение в бранша, организират и провеждат професионално обучение, квалификация и преквалификация на своите членове. Предвидена е възможност държавата и общините с решение на Министерския съвет, съответно с решение на общинския съвет, да могат да възлагат на националните браншови организации изпълнението на свои функции.

Професионално обучение, квалификация и преквалификация

Следващ нов момент е въвеждането в законопроекта на изисквания за образование и квалификация за лицата, извършващи дейности в горите. На ИАГ са вменени задължения за координация и контрол по провеждане на професионалното обучение в областта на горското стопанство. Въведени са задължения за работодателите във връзка със създаване на условия за професионалното обучение и квалификация на работниците и служителите. В правомощията на ИАГ е да изисква за определени дейности в горите да се извършва специализирано обучение по утвърдена от нея програма. По този начин с новия закон се стимулира въвеждането на съвременни методи и технологични решения за стопанисване и управление на горите.

Регистрация за извършване на дейности в горските територии

Съществена промяна в сравнение с действащия закон е, че всички лица, извършващи дейности в горските територии, следва да са регистрирани в публичните регистри на ИАГ. Регистрират се всички лесовъди, които извършват дейности – в държавните предприятия, общините и частните собственици, и по този начин са изравнени правата и задълженията за всички видове собственост. Условието и редът за регистрация за физическите лица и търговците вече са регламентирани в закона, а не в подзаконов нормативен акт, както е в момента.

По отношение на изискванията към лицата, които извършват оценки на горски територии, законопроектът препраща към Закона за независимите оценители (ЗНО). По този начин лицата, извършващи оценки на горски територии, придобиват статут на независими оценители на недвижими имоти и подлежат на контрол по ЗНО. Във връзка с направената промяна лицата, които към момента са вписани в регистъра на ИАГ за дейностите по оценка на гори и земи от горския фонд, се заличават от този регистър и имат право за срок до една година да се впишат в регистъра по ЗНО.

При търговците, извършващи дейности в горите, са запазени рестриктивните ограничения за регистриране, когато са налице доказателства за извършени нарушения при упражняване на дейността.

Обществени екосистемни ползи от горските територии

Обществените екосистемни ползи от горските територии се регламентират за първи път в Закона за горите - защита от ерозия на почвата, от лавини и наводнения; обезпечаване качеството на водата и водоснабдяване; поддържане на биологичното разнообразие; екраниране, поглъщане на шум и замърсители, поддържане на

микроклимат; осигуряване на социални, образователни, научни и рекреационни ползи за обществото, включително туризъм; поддържане на традиционния ландшафт; защита на природното и културното наследство; защита на инфраструктурни обекти и съоръжения; забавяне промените на климата.

За реализиране и поддържане на тези ползи се извършват някои дейности, които не са задължение по закон на собствениците, поради което за направените разходи за тяхното извършване те имат право на компенсиране от държавата и общините. Посочено е и за кои екосистемни ползи, благоприятстващи извършването на конкретни стопански дейности, се дължи обезщетение. Право да получават средства от компенсации и обезщетения имат всички собственици на горски територии, като е регламентиран ред, по който се извършва разпределянето на средствата. Целта на предлаганата промяна е да се стимулират собствениците на гори да поддържат горите си в състояние, осигуряващо екосистемните ползи за обществото.

Административнонаказателни разпоредби

Разпоредбите са структурирани по нов начин, различен от този в досегашния закон. Съставите на нарушенията са формулирани по-общо с цел обхващане на по-голям брой деяния и размерът на предвидените санкции е съобразен с тежестта на нарушенията. Същевременно с цел повишаване ефективността на административнонаказателното производство и превенция на нарушенията в горските територии са въведени и принудителни административни мерки.

Преходни и заключителни разпоредби

Тъй като прилагането на закона е обвързано с множество други нормативни актове, в Преходните и заключителните разпоредби на законопроекта са предвидени изменения на други закони, свързани с управлението и дейността в горските територии.

Регламентиран е редът за довършване на започнали, но недовършени по досегашния закон процедури.

В изпълнение на Решение № 235 на Министерския съвет от 2010 г. в законопроекта са отразени свързаните със закона мерки за намаляване на административната тежест.

Разработеният законопроект не предвижда приемане на правилник за прилагане на закона, като специалните изисквания за извършване на дейностите в горските територии ще се регламентирант с наредби, каквато е и практиката в европейските страни. Във връзка с това и с цел осигуряване на технологично време за подготовката на подзаконовата нормативна уредба е предвидено Законът за горите да влезе в сила от 1 януари 2011 г.

История на горската служба след 09.09.1944 година

Девети септември 1944 год. завари горското ведомство като “Дирекция на горите и лова” към МЗДИ. Този статут продължи още 3 години, когато през 1947

година МЗДИ било пререструктурирано в МЗГ /Министерство на земеделието и горите/ - Д.В., брой 284 от 1947 год.

От 1912 год. – създаването на МЗДИ, до 1947 год. ведомството на горите се е развивало под крилото на това министерство като самостоятелна служба, именувана най-често “Отделение...” и от време на време преименувана в “Дирекция...”. Тази стабилност, както ще видим по-нататък, била ликвидирана от нескончаемите, често и необмислени реорганизации в горите и в системата на управление у нас въобще. /Раденски. с. 177/

До вчера поощрявана, само 2-3 години след 9.IX.1944 год., ТГПК /трудовата горска производителна кооперация/ става вече спирачка и пречи на новата държава. Кооперациите са финансово и технически слаби, за да осигурят едно завишено ползване от горите и преработка на дървесина, каквито вече се замислят /планират/. Освен това, ТГПК има стремеж към печалба, която ѝ е нужна, за да гарантира нейното съществуване и съществуването на членовете ѝ. Държавата не иска да губи тези средства. Тя ще направи така, че да използва труда на кооператорите като обикновени работници, а печалбата ще си прибира тя. За целта обаче е нужно дърводобива и дървообработването да преминат в държавни ръце. За горните цели трябваше да се намери подходяща форма в управленческата структура на горите. Такава форма бе създадена в лицето на “Обединено горскостопанско предприятие” /ОГСП/ - “Държавни гори” от 16 февруари 1947 година. ОГСП обединяваше дейността на държавните гори – 8748000 декара или 27 % от общата горска площ. То можеше да поема стопанисването и на общинските и други обществени и частни гори, със съгласието на собствениците им и доходите да си бъдат в тяхна полза. /Раденски. с. 177/

В началото на 1947 г. с постановление № 3 от 16 януари 1947г. на МС (ДВ, бр. 16/22.01.1947 г.) е учредено Обединено горскостопанско предприятие (ОГСП) „Държавни гори“, което е на стопанска сметка и на самоиздръжка. Негов първи директор става лесовъдът Никола Ст. Петков (от 1947 до 1949 г.). С постановление на Министерския съвет областните и районните горски служби се преименуват в районни дирекции по горите, лесничествата стават държавни горски стопанства. Центърът е в Министерството на земеделието и горите. /140 години. с. 6/

На 4 декември 1947 г. е приета новата Конституция на Народна република България, която обявява всички гори за държавни. С национализирането на горите в края на 1947 г. са формирани окончателно и държавните горски стопанства - поделения на РДГ и ОСГП. /140 години. с. 6/

С Указ № 1800/29.12.1948 г. (ДВ, бр. 307/30.12.1948 г.) на Великото народно събрание се обнародва Закон за създаване на Министерство на горите. Структурата на Министерството на горите включва: централно управление и външни служби, към които се причисляват Централният горски изследователски институт, Високопланинската опитна пасищна станция, 45 служби по УПЗ и полезащитни залесявания, 4 практически горски училища - Боровец, Долен чифлик, Берковица и Своге, Народният парк „Витоша“, районните инспекции по лова и районните инспекции по рибарството. Като главни дирекции към Министерството на горите, на самоиздръжка, са включени: ОГСП „Държавни гори“ (директор инж. Сава Шиваров, 1949-1951) и Държавно рибовъдно и риболовно стопанство. /140 години. с. 6/

През 1948 година, Отделението на горите и лова излиза от МЗДИ и за пръв път в историята на България се създава Министерство на горите /Д.В., брой 307 от 1948 год./. Задачите на министерството са: стопанисване, устройство, залесяване и дърводобив. Дървообработването преминава към Министерството на тежката промишленост, а пласмента на дървени материали – към Министерството на търговията. /Раденски. с. 178-179/

С ПМС от 21 юли 1950 год., се създава ново предприятие в горите – “Горски строежи” /Горстрой/. ОГСП “Държавни гори” продължава да съществува. С национализацията на горите и на промишлеността, ОГСП обхваща всички гори, обедини и всички дървообработващи предприятия, с изключение на шперплатната и мебелна промишленост. Както вече споменахме, ОГСП поема също стопанисването, залесяването, лесоустройството, строителството в горите и дървотранспорта. /Раденски. с. 179/

Като органи на сектор “Общ надзор” при МГ по места останаха областните служби УПЗ, секциите УПЗ и ловните стопанства, а към ОГСП “Държавни гори” – районите дирекции на горите /РДГ/, горските стопанства, управленията на дърворезните фабрики, секциите за строеж на горски пътища и сгради и други. /Раденски. с. 179/

Административните лесничейства, като форма на управление, бяха ликвидирани. /Раденски. с. 179/

С указ на Президиума на Народното събрание № 480 от 20 септември 1951 год. – известие брой 76 от 21 септември 1951 год., се закрива Министерството на горите, дърводобива се отделя от стопанисването и се създава “Управление на горското стопанство към Министерския съвет” /УГС-МС/. /Раденски. с. 179/

20 септември 1951 г. е датата на създаването на Управлението на горското стопанство към Министерския съвет. С обособяването на Управление на горското стопанство към МС се закрива Министерството на горите, като дейностите по стопанисването на горите преминават изцяло към новосъздаденото Управление, а дърводобивът (и дървопреработването) – към Министерството на тежката промишленост. С публикуваното Постановление на МС № 1171/24.09.1951 г. се предлагат и регламентират мероприятията за подобряване на горското стопанство. В тези промени съществен момент е, че секциите по УПЗ преминават на подчинение към горските стопанства. /140 години. с. 6/

Броят на горските стопанства е намален на 112, а на мястото на районните дирекции се създават 12 окръжни управления на горите. /140 години. с. 6/

С постановление № 1171 на Министерския съвет от 30.10.1951 год. се създава Управление на горското стопанство към МС, на което са възложени функциите по стопанисването, залесяването, ловното и рибно стопанство и опазване на горите и дивеча, без дърводобивната дейност. /Цанов. История. 2011. с. 107 /

При тази реорганизация секциите по укрепване на пороищата и залесяване се закриват. Горските стопанства се намаляват от 175 на 112 бр. Съществено се променя съдържанието на дейностите. Слага се началото на разделянето на горските стопанства

на горско-технически участъци. Поради преминаване на част от кадрите в дърводобива, относителният брой на лесовъдите в горските стопанства намалява. / Цанов. История. 2011. с. 107 /

Закрива се районната дирекции по горите в с. Лъджене и се създава Окръжно управление по горите в Пловдив с направления по стопанисване на горите, залесяване и борба с ерозията, по ловно стопанство, странична дейност и странични ползвания и опазване на горите. / Цанов. История. 2011. с. 107 /

Към Министерството на тежката промишленост се създава Управление за дърводобив и транспорт с 25 горскопромишлени предприятия (горпроми) и горскопромишлени стопанства, с ранг на „цехове“ - второстепенни разпоредители на средствата. /140 години. с. 6/

Успоредно с УГС-МС се създават още две управления – Управление “Дърводобив и транспорт” при Министерството на строежите и строителните материали и “Управление на горската промишленост” към Министерството на тежката промишленост. /Раденски. с. 179/

Задачите на УГС-МС са определени с 1171 ПМС от 24 септември 1951 година и се състоят в стопанисване и опазване на горите и контрол върху ползването на дървесината. С тях подробно се запознахме при разглеждане ПМС 1171. /Раденски. с. 179/

Смятано от 1 декември 1951 г. към УГС към МС се създават 12 окръжни управления на горите със 165 държавни горски стопанства с основна дейност стопанисване на горския фонд, лесокултурни мероприятия и охрана на горите и лова. Към управлението „Дърводобив и транспорт“ при Министерството на тежката промишленост се създават 27 горскопромишлени предприятия (ГПП, или горпром) със 117 горскопромишлени стопанства, занимаващи се специално с дърводобив, транспорт и пласмент на дървен материал. Горските стопанства маркират и сортиментират в стоящо състояние спуснатия за сеч лесосечен фонд и го представят с протокол за сеч на горскопромишлените предприятия. След проверка и заплащане по тарифни цени на корен ГПП организират добива, преработката и продажбата на готовата продукция. Откритото ОУГС в Пловдив е най-голямото в страната. То има 598 238 ха дървопроизводствена площ с 34 горски стопанства от три окръга - 8 от Пловдивски, 15 от Пазарджишки и 11 от Смолянски. /Арнаулов, 1998. с. 96/

Тези горски стопанства са: Асеновградско, Карловско, Кричимско, Пловдивско, Първенецко, Първомайско, Розинско* и Староселско - от Пловдивски окръг. Антонивановско, Баташко, Беловско, Беглика, Велинградско, Лисичевско, Пазарджишко, Пещерско, Панагюрско, Ракитовско, Селище, Снежана, Чепинско, Широка поляна и УОГС „Юндола“ - от Пазарджишки окръг, и Лъкинско, Хвойненско, Чепеларско, Момчиловско, Смолянско, Мугленско, Доспатско, Девинско, Тешелско, Широколъшко и Персенско от Смолянски окръг. За началник на новооткритото Пловдивско окръжно управление на горите е назначен инж. Димитър Стефанов, бивш чепеларски районен горски инспектор, сериозен и авторитетен лесовъд, а за директор на новообразувания Горпром в Пловдив - инж. Георги Кючуков. / Заб.: * През март 1951 г. с разпореждане на Министерството ГС Клисурса и Розино се обединяват в едно ГС -Розино. При

разделянето седалището на горското стопанство е в с. Розино, а на ГПС - в гр. Клисуре./
/Арнаутов, 1998. с. 96/

След войната 1945 г. новото ОУГС - Пловдив е най-голямото в страната с площ от 598,238 ха и 34 горски стопанства в трите му окръга - Пловдивски, Пазарджишки и Смолянски. В бившата Пещерска околия, без Велинградския район, бяха 8 горски стопанства: ГС - Пещера, ГС - Батак, ГС - Беглика, ГС - Снежана, ГС - Широка поляна, ГС „Момино“, ГС „Орлово и ГС „Борово“, които през 1950 г. и след това бяха преименувани с партизански названия, каквото бе новото ДГС „Ант. Иванов“. /Тодоров. 100 години Борово.2001. с. 24/

Отначало към Горпром - Пловдив се образуват 6 горскопромишлени стопанства (ГПС) и една транспортна кантора, а именно:

1. Беловско ГПС (образувано от Пазарджишко, Сестримско и Големобеловско държавно горско стопанство);
2. Панагюрско ГПС;
3. Розинско ГПС (от ГС Розино и Клисуре);
4. Карловско ГПС;
5. Пловдивско ГПС (образувано от Пловдивско, Староселско и Първомайско горско стопанство);
6. Първенецко ГПС и една транспортна кантора със седалище в Пловдив.

През 1953 г. ГПС - Първенец се закрива, слива се с ГПС - Пловдив. Закрива се и ГПС - Гара Белово, а се открива ГПС - Старосел, което се отделя от ГПС - Пловдив.

През 1953 г. в обсега на Горпром - Пловдив остават пет ГПС: Розинско, Карловско, Пловдивско, Панагюрско и Староселско. /Арнаутов, 1998. с. 96-97/

С 1171-о ПМС земите на горския фонд се разпределят в 7 основни категории съобразно тяхното предназначение: държавни горски пояси и полезащитни гори, курортни гори, резервати, зелени зони (около главните населени и промишлени центрове), защитни и водоохранни гори (горите във водо-сборните басейни на язовирите, в ивиците покрай жп линии и от двете страни на държавните шосета, по големите реки и крайморски гори в ивица, широка 15 км), поройни горски земи (тук се включват всички останали извън водосборните басейни на язовирите, поройни горски земи и заклеявели насаждения, където ерозията е напреднала и застрашава околните населени места, работни земи, шосета, мостове, жп линии) и защитно-промишлени гори (тук се включват всички останали гори, които се ползват редовно съобразно състоянието им и спуснатите планове по дърводобива). /Арнаутов, 1998. с. 96 /

УГС функционира при МС 5-6 години. Със Закона за сливане и преименуване /известие бр. 11 от 5 юли 1957 год./, УГС преминава към състава на МЗГ, ръководено от заместник министър. Първи помощници на зам. министъра са: началник на управление и заместник началник /главен инженер/. В състава на управлението влизат 13 отдела. Към провинциалните служби спадат 12 окръжни управления на г. стопанство

/ОУГС/, 162 горски стопанства, две ловни стопанства и две семеконтролни станции.
/Раденски. с. 180/

Като поделения на МЗГ се водят още: проектантската организация “Агролеспроект” и ведомственият “Научноизследователски институт за гората”.
/Раденски. с. 180/

1957 г. - **Министерство на земеделието и горите** от 5.ІІ.1957 г. Създават се Окръжни управления по горско стопанство и горски стопанства. / Цанов. История. 2011. с. 109 - 111/

През 1957 г. горите отново са в Министерството на земеделието и горите. Структурите по места са окръжни управления по горско стопанство и горски стопанства. Горпромите преминават към Министерството на строежите и строителните материали. В периода 1958-1960 г. те са подчинени на отдел „Промислен“ към окръжните народни съвети. /140 години. с. 6/

С Постановление № 28, известие брой 10 от 2 февруари 1960 год., УГС-МЗГ се закрива. Създава се УГ-МЗГ. Дърводобива и стопанисването отново се събират в едно ведомство. /Раденски. с. 183/

Ликвидирането на УГС съвпада и с териториални промени в страната – закриване на старите окръзи и създаване на нови. В новите окръзи се създават ОУГ /16 Окръжни управления на горите/, а по места – 172 горски стопанства, които поемат дейността на досегашните г. стопанства, на г. промишлените стопанства и на г. пром. предприятия. ОУГ са на централно подчинение на УГ, а г. стопанства – на подчинение на ОУГ. Както ОУГ, така и ГС, са на стопанска сметка. /Раденски. с. 183/

През същата 1960 год. става още една реорганизация и то само след 3 месеца. С Указ № 158 на Президиума на Народното събрание от 29 април 1960 год., УГ излиза от МЗГ, преименува се на ГУГ /Главно управление на горите/ и преминава на пряко подчинение на Министерския съвет /Известие бр. 36 от 3 май 1960 год./. ГУГ ръководи само двете дейности – стопанисване и дърводобив. Дървообработващата, мебелната и целулозно-хартиената промишленост са към Комитета на промишлеността. /Раденски. с. 183-184/

На 29 юни 1960 г. се създава Главно управление на горите (ГУГ) към МС, към което се връща дърводобивът. /140 години. с. 6/

Структурите са окръжни управления на горите, горски (176) и ловни (2) стопанства. От 5 юни 1961 г. с Разпореждане № 994 на МС държавният надзор по защита на природата е възложен на ГУГ. От 26 октомври 1962 г. към Главното управление е включена и дървообработващата промишленост и е създаден Национален съвет за защита на родната природа. /140 години. с. 6-7/

С Указ на Президиума на Народното събрание № 562 от 8 декември 1962 год., ГУГ се преобразува в Комитет по горите и горската промишленост /КГГП/ към Министерския съвет, без ранг на министерство, като към него преминава и дървообработващата промишленост /Д.В., бр. 100 от месец декември 1962 год./. /Раденски. с. 184/

С Разпореждане на Министерския съвет от 9 юли 1963 год., към КГГП преминават и държавните мебелни предприятия. Със същото Разпореждане се закриват 10 ОУГ, като районите им се поемат от останалите. В структурата на КГГП се създава Пласментноснабдителен отдел. /Раденски. с. 184/

През 1966 год. КГГП получава ранг на министерство /Указ № 236 от 12 март 1966 год. на Държавния съвет, Д.В., бр. 21 от 1966 год./ /Раденски. с. 184/

Пак през същата година и пак само след 3-4 месеца, още една реорганизация. КГГП при МС се закрива и се създава МГГП /Указ на Държ. съвет № 538 от 30 юни 1966 год. – Д.В., бр. 51 от 1 юли 1966 год./. Към МГГП преминава и целулозно-хартиената промишленост, т.е. новото министерство представлява един завършен горскопромишлен комплекс, обхващащ всички дейности, свързани с горите: горско стопанство, лов и риболов, дърводобив, дървообработване, мебели, целулозна и хартиена промишленост. /Раденски. с. 184/

На 30 юни 1966 г. се създава Министерството на горите и горската промишленост с районни дирекции по горите, горски и ловни стопанства, държавни стопански обединения (ДСО) - „Стара планина“ (за дървообработващата промишленост), „Мебел“, „Целулоза и хартия“, а от 1968 г. се прибавя и организацията за дърводобива в Коми - Дирекция „Задграничен дърводобив“, която от следващата година прераства в ДСО „Задграничен дърводобив и строителство“. /140 години. с. 7/

С ПМС № 7 от 4 март 1969 год., Дирекция задграничен дърводобив към ДСО “Горско стопанство и дърводобив” прераства в ДСО “Задгранично строителство и дърводобив” към МГГП, със седалище в София. ДСО “Горско стопанство и дърводобив” се закрива и функциите му се поемат от РДГ. /Раденски. с. 185/

От 9 юли 1971 г. името на централното ведомство е Министерство на горите и опазване на природната среда, с комбинати по дърводобив и дървообработване, районни инспекции по горите и опазване на природната среда, горски и ловни стопанства и държавни стопански обединения по горска промишленост. /140 години. с. 7/

През 1971 год. МГГП се закрива, а вместо него се създава Министерство на горите и опазване на природната среда /МГОПС/ - Указ № 8 от 9 юли 1971 год. на Държавния съвет, Д.В., бр. 55 от 1971 г. Към МГОПС преминават Държавния съвет за водите, Комитета по запасите, а така също и контрола по опазване на въздуха, водите и почвата от замърсяване, а от министерството излязоха мебелната и целулозно-хартиената промишленост. /Раденски. с. 194/

Основните горскостопански единици – г. стопанства, се запазиха, а РДГ бяха закрити. Създадени бяха нови междинни инстанции – така наречените Комбинати за дърводобив и дървообработване /КДД/. За провеждане държавен контрол по дейността в горите, по места бяха създадени Районни инспекции по горите /РИГ/, на пряко подчинение на МГОПС. По-късно РИГ прерасна в РИГОПС. /Раденски. с. 194/

След провала на реорганизацията от 1951 год. и събиране отново дърводобива и стопанисването в едно ведомство, създаването на РИГ беше вторият положителен опит

за установяване някакъв ред и контрол в стопанисването и експлоатацията на горите. Но този опит успя толкова, колкото успя разделянето през 1951 година. /Раденски. с. 194/

МГОПС просъществува 5 години – време, достатъчно да се разбере, че на ръководството му тежи дейността по опазване на природната среда. Тежи му дори контролът в горите, провеждан от собствените му инспекции. Предпочита да се освободи и от едното и от другото. /Раденски. 194/

На 17 юни 1976 г. опазването на природата се отделя от горите и ведомството отново придобива наименованието Министерство на горите и горската промишленост, с поделения горскостопански комбинати (ГСК), горски и държавни ловни стопанства и държавни стопански обединения. /140 години. с. 7/

С Указ № 861 от 16 юни 1976 год. /Д.В., бр. 50 от 22 юни 1976 год./ се закрива МГОПС и се създава наново МГПП. Дейността по опазването на природната среда се поема от новосъздадения Комитет по опазване на природната среда при Министерския съвет /КОПС-МС/. /Раденски. с. 194/

Към МГПП отново преминават /се връщат/ мебелната и целулозно-хартиената промишленост. /Раденски. с. 194/

КДД, които от 1973 год. са преименувани в Горско-промишлени комбинати /ГПК/, сега стават Горско-стопански комбинати /ГСК/, тъй като обемът на дърводобива е намалял, а задачите по стопанисването на горите и ЛКМ уж получили сравнително по-голяма тежест. /Раденски. с. 194/

РИГОПС излязоха от системата на МГОПС и станаха поделения на КОПС при МС. Към тях бе включена и дейността по опазване на водите, въздуха и почвата, още докато бяха към горите. Сега, преминавайки към Комитета по опазване на природната среда, бяха преименувани в РИОПС – “Г”-то се загуби. /Раденски. с. 195/

От 1 октомври 1984 год., ДСО “Целулоза и хартия” отново излиза от МГПП и преминава към Министерството на химическата промишленост /Разпореждане на МС № 26 от 18 септември 1984 год./ С Решение на Народното събрание – Д.В., бр. 25 от 28 март 1986 год., се закрива МГПП, прекратяват се държавните функции на Националния аграрно-промишлен съюз /НАПС/ и се създава Министерство на земеделието и горите /МЗГ/, като се определят и функциите му. /Раденски. с. 195/

След почти 10 години на устойчива дейност Министерството се закрива и на 24 март 1986 г. се създава Асоциация „Горско стопанство и горска промишленост“ към новосъздаденото Министерство на земеделието и горите. От 13 януари 1987 г. Асоциацията преминава към Съвета по селско и горско стопанство при Министерския съвет с регионални структури - държавни фирми по горско стопанство и дърводобив, горски и държавни ловни стопанства. /140 години. с. 7/

С Разпореждане на МС № 16 – Д.В., брой 92 от 28 ноември 1989 година, се закриват Асоциация ГСГП и Асоциация НАПС, като активите и пасивите им се поемат от МЗГ. /Раденски. с. 198/

А с Указ № 215 – Д.В., бр. 17 от 27 февруари 1990 год., Държавния съвет закрива Комитета по материалното стопанство при МС и открива Комитет по горите и горската промишленост – при Министерския съвет. /Раденски. с. 198/

На 1 април 1990 г. се създава Комитет по горите и горската промишленост към Министерския съвет. /140 години/

От 21 януари 1991 г. името на ведомството е Комитет по горите, структуриран от 15 април (Постановление № 35 на МС от 1 март 1991 г.) с районни дирекции по горите, еднолични търговски дружества с ограничена отговорност с държавно имущество (ЕООД), държавни лесничейства, 9 малки държавни дивечовъдни бази (от 1 юни 34-те държавни ловни стопанства са закрити). /140 години. с. 7/

От 1995 г. държавните лесничейства отново са преименувани на горски стопанства. /140 години. с. 7/

От 2 юни 1997 г. горите са вече в състава на новосъздаденото Министерство на земеделието, горите и аграрната реформа като Главно управление по горите, което от 13 август е Национално управление по горите. /140 години. с. 7/

През 1999 г. „аграрната реформа“ отпада от името на Министерството, горските стопанства са преструктурирани в държавни лесничейства и горскотърговски фирми, които впоследствие биват приватизирани. Поделенията са регионални управления на горите и държавни лесничейства. /140 години. с. 7/

През 2002 г. ловните стопанства се възстановяват като държавни дивечовъдни станции. /140 години. с. 7/

От 18 юли 2007 г. държавните гори се управляват от Държавната агенция по горите към Министерския съвет, като със Закона за горите от 2008 г. регионалните и местните поделения са районни дирекции по горите, държавни горски и държавни ловни стопанства. /140 години. с. 7/

От 29 юли 2009 г. Държавната агенция по горите преминава към Министерството на земеделието и храните, а от 23 октомври е преобразувана в Изпълнителна агенция по горите към Министерството. /140 години. с. 7/

Със Закона за горите от 8 март 2011 г. контролните и стопанските функции в горския сектор са разделени. Изпълнителната агенция по горите с 16 регионални дирекции по горите отговаря за контрола, а стопанската дейност е възложена на шест държавни горски предприятия, на пряко подчинение на МЗХ, към които преминават държавните горски и ловни стопанства. /140 години. с. 7/

От 4 май 2017 г. „горите“ отново са в името на министерство - Министерство на земеделието, храните и горите. /140 години. с. 7/

От 13 декември 2021 г. имаме Министерство на земеделието.

Използвана литература:

Арнаудов, Георги. История на горите и горското дело в Пловдивския край. Пловдив, ИК „Гей-Либрис“, 1998. 142 с.

Боянов, Станислав. Законодателната инициатива в Източна Румелия. София, 2011. // https://electronic-library.org/articles/Article_0145.html (08.04.2023)

Богороди, Алеко. Наботков, П. Публично-Административен Правилник за горите в Източна Румелия № 60, издаден на 31 юли 1881г., утвърден от генерал губернатора Алеко Богороди и Началник на канцеларията на Дирекцията на земеделието, търговията и общите сгради Наботков, П.. /Издателство и производство - Пловдив : Дир. на земеделието, търговията и общите сгради, 1881 (Пловдив : Центр. печ. на Ед. Дионне)

Господинов, Борис, Евгени Цавков, Светлана Бънзарова, Юлия Събчева, 140 години горска служба в България, София, 2019. // <http://www.gorabg-magazine.info/> < <http://gorabg-magazine.info/wp-content/uploads/2021/12/gorska-služba-BROSHURA.pdf>> (08.04.2023)

Костов, Димитър, Горско и природозащитно право – История на горското законодателство, УИ Св. Климент Охридски, С., 1997 г., с. 252

Личева, д-р Милена. Глава I, § 1. Историческо развитие на правния режим на горите след Освобождението. // <https://bgalternative.eu/> < <https://bgalternative.eu/gori-01/>>(08.04.2023)

Личева, д-р Милена. Глава I, §2. Национализация и реституция на гори. // <https://bgalternative.eu/> < <https://bgalternative.eu/gori-02/>>(08.04.2023)

Раденски, Атанас Ангелов, Българската гора. Пловдив, изд.Калем, 1999, 525 стр.; / електронно издание - // <https://radenski.com/radenski-sr/> < <https://www1.chapman.edu/~radenski/personal/senior/%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0%20%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B0%20-%20%D0%90%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%81%20%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%B5%D0%BB%D0%BE%D0%B2%20%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8.pdf> > (09.04.2023)

Стоянов, Васил. История на горското стопанство на България : Ч. 1- / В. Стоянов . - София : БАН, 1968 .

Народно събрание. Законопроект за горите. 11/10/2010. Четвърта сесия . // <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/10047> (14.04.2023)

/неизв. История на горското законодателство. // <https://studentskihrad.eu> < https://studentskihrad.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=1734:2011-08-10-08-17-46&catid=60:2011-01-05-17-44-36&Itemid=111 > (08.04.2023)/ (к.м., Е.К. забележка: считам, че за писането на статията в този сайт, автора е ползвал, като

източник - Костов Д., Горско и природозащитно право – История на горското законодателство, УИ Св. Климент Охридски, С., 1997 г., с. 252).

вестник МАРИЦА, Брой № 569, 07.02.1884 ; Бр. № 587, 20.03.1884

вестник НАРОДНИЙ ГЛАС, Бр. № 344, 20.11.1882 ; Бр. № 345, 24.11.1882

вестник ЮЖНА БЪЛГАРИЯ, Бр. № 73, 17.03.1884

Брънчев, Стоян. Горите и горското стопанство в България. София. Сборник на БАН, книга X. 1918.

Мечев, Валентин Димитров. Зелена и вечна : 125 години горско дело в Ракитово. Пазарджик : Рони дизайн, 2015. 144 с. : с табл., цв. ил., диагр. ; 21 см

Колев, Никола Димитров ; Нинов, Нино Петков. Университетската гора : Учебно-опитно горско стопанство Юндола 1926-2006, 1901-2006. София : Темпора ЕООД, 2007. 318 с. : с ил., табл., к. ; 29 см.

Тодоров, Васил. Йорданов, Васил. Велият, Мехмед. Шанков, Костадин Д..История на държавно лесничейство "Борово" : ДДС "Борово" м. Вълча поляна, с. Фотиново (1901-2001 г.) ; 100 год. Фотинска държавна гора (1901-2001 г.). [Пазарджик : Първа частна печ.], 2001. 245 с. : с портр., табл., ил. ; 20 см

Цаков, Иван Христов. История на горското стопанство в Чепинския край : оригинален ръкопис : период преди и след освобождението на България до наши дни : ръкописът се издава по случай 100 години от рождението на автора. София : Институт за гората БАН, 2014. 159 с. : с табл. ; 21 см

Цанов, Кирил Тодоров. 130 години Горско стопанство Велинград. Велинград : Рони дизайн, 2014. 186 с. : с ил., портр. ; 24 см

Цанов, Кирил Тодоров. Историята на горите в Чепинско. Велинград : Астра-Р, 2011. [4], 188 с. : с цв. ил., табл., к. ; 24 см

[Деветдесет] 90 години професионализъм, традиции, приемственост : Юбилеен сборник за Държавно лесничейство Девин - 2003 / Състав. Йорданка Цветкова и др . - [Смолян] : Отзвук - прес, 2003 . - 48 с. : с ил. ; 20 см

Цветкова, Йорданка. [Осемдесет] 80 години държавно лесничейство - Смолян / Йорданка Цветкова . - Смолян : Кайнадина, 1993 . - 112 с.

Стефанов, проф.Д. Бонко Зашев.Тодор Иванов. Тодор Катранушков. Методи Милков. Наръчник на надзирателя по горите. София. Земиздат. 1955г.

Изготвил: Емил Комитов, лесоинженер „Горска икономика и горска сертификация“ при ЦУ на Южноцентрално държавно предприятие, гр. Смолян